Giorgio Bassani

Kapının Ardında

ROMAN

Çeviren: Yelda Gürlek

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

KAPININ ARDINDA

Giorgio Bassani (Bologna, 1916-Roma, 2000) İtalyan şair, romancı, senaryo yazarı ve çevirmen. Varlıklı Ferrara Yahudilerinden bir ailenin üç evladından ilkidir. Çocukluğunu ve ilkgençliğini Ferrara'da geçirdi. Bologna Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden 1939'da mezun olmayı başardı. Ancak ertesi yıl, savaş başlamışken yayımlanan ilk yapıtı *Una città di pianura*'ya [Bir Ova Kenti] kendi adını koyamadı. O arada resmî okullara gitmeleri yasaklanan Yahudi öğrencilere özel İtalyanca ve tarih öğretmeni olarak çalışmaya başlamışken, 1943'te faşizme karşıt gizli siyasal etkinliklerinden ötürü tutuklanarak birkaç ay süreyle hapsedildi. Ecelin elinden kıl payı kurtulup özgürlüğüne kavuştuktan sonra hayatının yeni bir dönemi başladı. Evlendi, Ferrara'dan uzaklaştı, kısa bir süre Floransa'da kaldıktan sonra, ordularıyla yarımadaya çıkarma yapan müttefiklerin zaferi üzerine Roma'ya yerleşti, ömrünün sonuna değin orada etkin bir aydın ve yazar olarak çeşitli çalışmalar yaptı. 1944 ve 1947'de şiirleri, 1953'te *Passeggiata prima di cena* [Akşam Yemeğinden Önce Gezinti], 1955'te *Gli ultimi anni di Clelia Trotti* [Clelia Trotti'nin Son Yılları] romanları yayımlandı; İtalya'nın savaş sonrası kültürüne büyük katkıları olan ünlü *Botteghe Oscure* dergisinin yayın yönetmenliğini üstlendi, aralarında Antonioni de bulunan yönetmenlerin filmlerinin senaryolarında çalıştı. 1955'te İtalya'nın tarihsel ve kültürel mirasını korumayı amaçlayan "Italia Nostra" derneğini kurdu, ertesi yıl yayımladığı *Cinque storie ferraresi* [Beş Ferrara Öyküsü] ile Strega Ödülü'nü kazandı. 1957'de "Silvio D'Amico Ulusal Dram Sanatı Akademisi"nde on yıl sürdüreceği tiyatro tarihi hocalığına başladı. 1958'de sonradan Ferrara Çevrimi'nde yer alacak ve beyazperdeye aktarılacak olan *Gli occhiali d'oro* [Altın Gözlük] romanı yayımlandı. Bassani o arada İtalya'nın önde gelen Feltrinelli Yayınevi'nin danışmanlığını ve yayın yönetmenliğini yapmakta, yanı sıra ülkenin en nitelikli dergi ve gazetelerinde yazıları basılmaktadır. 1962'de *Finzi Contini'lerin Bahçesi* ile yazarlığının doruk noktasına erişti. Büyük beğeni toplayan roman 1971'de Vittorio de Sica'nın yönetiminde beyazperdeye aktarıldı. Film, ülkesinde Davide di Donatello, Berlin'de Altın Ayı ödülleriyle, ertesi yıl ABD'de Yabancı Film Oscarı'nı almışsa da, Bassani –beğendiği, ancak kitapta yer almaksızın eklenen son sahneler dışında– çekinceli karşıladı, mesafesini hep korudu. Daha sonraki yıllarda Bassani yurtdışında, özellikle de Fransa'da ün kazandı, 1971'de Légion d'Honneur nişanına layık görüldü. Bazı ABD ve Kanada üniversitelerinde dersler verdi. 1968'de Campiello, 1987'de Pirandello ödüllerinden sonra, 1992'de Feltrinelli Ödülü ile bütün uğraşı değerlendirildi.

Yelda Gürlek (15 Eylül 1967, Ankara) Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İtalyan Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. ODTÜ, Yeditepe ve Bahçeşehir üniversitelerinde okutman olarak İtalyanca dersleri, Galileo Galilei ve IMI İtalyan liselerinde ayrıca İtalyan Edebiyatı dersleri verdi. Dino Buzzati, Giorgio Bassani, Umberto Eco, Niccolò Ammaniti, Stefano D'Anna, Sveva Casati Modignani, Maria Venturi, Gianni Rodari ve Guido Sgardoli'nin kitaplarını İtalyancadan Türkçeye çevirdi.

Giorgio Bassani'nin
YKY'deki kitapları

Finzi-Contini'lerin Bahçesi *(2015)*
Altın Gözlük *(2016)*
Kapının Ardında *(2016)*

GIORGIO BASSANI

Kapının Ardında

Roman

Çeviren
Yelda Gürlek

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4696
Edebiyat - 1339

Kapının Ardında / Giorgio Bassani
Özgün adı: **Dietro la porta**
Çeviren: **Yelda Gürlek**

Kitap editörü: **Filiz Özdem**
Düzelti: **Ömer Şişman**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Mas Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

Çeviriye temel alınan baskı: Dietro la porta, Feltrinelli, 2012, Milano
1. baskı: İstanbul, Ağustos 2016
ISBN 978-975-08-3729-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2014
Sertifika No: 12334
Copyright © 1964, 1974, 1980, Giorgio Bassani

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
İnternet satış adresi: **http://alisveris.yapikredi.com.tr**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Kapının Ardında

1

Çocukluk, ergenlik, delikanlılık, yetişkinlik gibi hayatımın her döneminde; pek çok defa mutsuz olmuşumdur; geriye dönüp baktığımda, ümitsizliğin dibindeki kumlara ayaklarım belki defalarca değmiştir. Buna rağmen hayatımın en karanlık dönemi deyince, hep o 1929 yılının Ekim ayından 1930'un Haziran'ına kadar süren lise birinci sınıftaki günlerim geliyor aklıma. Üstünden geçen zaman bendeki izleri silmeye yetmedi: Gizliden gizliye kanayan, görünmez bir yara gibi içimde yer eden bu ağrıya merhem de olamadı. İyileşmek mi? Bu dertten kurtulmak mı? Bunun mümkün olup olamayacağını bilmiyorum.

Daha ilk günden kendimi bütünüyle huzursuz, bir yabancı gibi hissetmiştim. Bizi yerleştirdikleri sınıfı sevmiyordum; o neşeli ve iyi bildiğimiz koridordan uzakta, alt sınıfların üç, üst sınıfların iki bölüme ayrıldığı on üç sınıflık klasik gimnazyumun bulunduğu o kasvetli koridorun en sonundaki sınıfa koymuşlardı bizi. Dahası, bir olayın arkasından cezaevlerini aratmayan katılık ve şiddet yanlısı –Latince ve Yunanca öğretmeni Guzzo ile Kimya ve Doğal Bilimler dersinin öğretmeni Krauss gibi– bir tutuma başvurmadıkları zamanlarda, bizi her türlü kişisel düşünceden ve yakınlaşmadan caydıracak kadar mesafeli (her birimize sen değil, Siz diyorlardı!) ve alaycı tavır takınan bu yeni öğretmenlerden hoşlanmamıştım. Beş A sınıfından gelerek bizim B şubesiyle birleşmiş olan, bizden çok farklı, bana göre belki daha uslu, eli yüzü daha düzgün ve aileleri de belki bizimkilerden çok daha iyi konumda olan bu yeni arkadaşlardan hoşlanmıyordum: Kısacası, yabancıydılar. Benim dışımda, *onlarla* çabucak kaynaşmaya çalışmış, aynı uysal umursamazlık ve benzer yakınlıkla karşılaşmış olan *İçimizden* pek çok kişinin bu konudaki tavrını doğru bulmadığım gibi, buna bir anlam da veremiyordum, kısacası üzücü buluyordum. Mutsuzluk ve kıskançlık içimi kemirirken, kendi kendime, "Bu olacak iş mi?" diye soruyordum, "Olabilir mi?" Beşinci sınıfta edebiyat dersimize giren, çok sevdiğimiz Meldolesi Öğretmen'in yeni dördüncü sınıfını

arkasına almış, gimnazyumun koridoruna doğru (burası bizim için artık adım atmanın bile yasak olduğu bir koridordu) uzakta gözden kayboluşunu fark ettiğimde, onun bizim B sınıfından gelenleri lisede bile her türlü haksızlığa ve dışlanmaya karşı sonuna kadar koruyacağına, her daim onun güvencesi altında olduğumuzu bize hissettireceğine, dahası gözle görülmeyecek kadar ince bir çizginin iki eski beşinci sınıftakileri ne olursa olsun ayrı tutmaya devam edeceğine dair saf ve temiz inancım, daha ilk günden acımasızca yıkılmıştı.

Ama içime en çok dokunan da, hiç şüphesiz ilkokul birinci sınıfın ilk gününden itibaren sıra arkadaşım olan Otello Forti'nin beşinci sınıfı bitirme sınavını geçememiş olmasıydı (ben de önceki yıl matematik dersinden ekimde "bütünleme" sınavına girmek zorunda kalmıştım, ama o, üstelik sadece İngilizceden bütünlemeye kalmış olmasına rağmen, ekim ayında okuldan atılmıştı). Tek sorun, şimdi onun her zaman olduğu gibi benim yanımda, sıranın sağında oturamayacak olması değildi; asıl mesele haksız yere sınıfta kalmış olmanın acısına katlanamayan zavallı Otello'nun, beşinci sınıfı tekrar etmek üzere babasının isteğiyle Padova'ya, Barnabiti dengi başka bir liseye gönderilmiş olmasıydı. Bu durumda, okul çıkışlarında eve dönerken Giovecca Caddesi boyunca birlikte yürüyemeyecek, öğleden sonraları Montagnone'de futbol oynayamayacaktık ve dahası ergenlik günlerimin büyük bir kısmını birlikte geçirdiğim, kardeşleri ve kuzenleriyle dolu o neşeli, büyük ve gösterişli evlerinde artık onunla birlikte olamayacaktım. Otello'dan mahrum kalmıştım; benden katbekat daha iri ve şişman olan bedeninin renksiz varlığını artık yakınımda hissedemeyecek olmaktan; ev ödevlerimizi yapmak için benim ya da onun evinde bir araya gelişlerimizde kaba, alaycı olmakla birlikte aslında sevgi dolu kalbiyle dikkatimi çekemeyecek olmasından, belki de beni sinir edemeyecek olmasından dolayı, ilk andan itibaren, tıpkı eşlerini kaybeden evli çiftlerin yaşadığı, çaresiz boşluk hissine benzer ve hiç bitmeyen bir acıyı duyumsar olmuştum. Padova'dan, beni şaşırtan güzel ve etkili konuşma tekniğiyle (onu hiçbir zaman çok zeki bulmamıştım) içindeki bütün duyguları dışa vuran mektuplar yazmasının ne anlamı vardı? Mektuplarına azımsanmayacak bir coşkuyla karşılık vermemin ne önemi vardı? Ben artık liseye gidiyordum, o ise gimnazyumda kalmıştı; benim Ferrara'da kalmam,

onunsa Padova'da olması, bütün yenilgilerine karşılık cesaretle ve beklenmedik bir açıklık ve olgunlukla, benden çok daha bilinçli olduğunu ortaya koyan Otello'nun değişmez gerçeğiydi. Ona, "Noel'de görüşeceğiz" diye yazıyordum. O da bana, evet diyordu, Noel'de yani iki buçuk ay sonra, belki yeniden görüşeceğiz (ne var ki, bütün derslerden geçer not alması şartıyla diye kendi kendine söz vermişti, yani bu da kesin değildi!), ama birlikte geçen on gün de bir şeyi değiştirmeyecek, diye karşılık veriyordu. "Unut artık beni. Henüz bulamadıysan da kendine yeni bir arkadaş bul artık!" der gibi bir hali vardı. Yazışıyor olmamız pek bir işe yaramıyordu. Zaten, Azizlerin ve Ölülerin anıldığı, Zafer Bayramı'nın yıldönümü olan bir kasım tatilinden sonra, sessizce sözleşmişiz gibi birbirimize yazmayı kesmiştik.

Mutsuzluğumu kusmaya, bunu herkese göstermeye ihtiyacım vardı. Böylece, okulun ilk günü, her sene başında sınıf arkadaşlarımın kapıştıkları ayrıcalıklı sayılan, yani kürsüye en yakın olan sıraları kapma yarışına katılmaktan kaçındım. Sınıfın kapısında durup bu tatsız manzarayı izlerken ve köşedeki pencerenin yanında kızların oturduğu koridorun en sonundaki sıraya doğru ilerlerken, iyi yerleri ötekilere, *bizimkilerle onlara* bırakmıştım. Orası, boş kalan tek sıraydı: Benim vasat cüssemle uyumsuz, ama derin esaret arzumla fazlasıyla örtüşen büyük bir sıraydı. Benden önce kim bilir kaç bütünlemeye kalmış ve sınıf tekrarı yapan tembel sırığa ev sahipliği etmiştir! – diye içimden geçiriyordum. Katranla kaplı eğik yüzeyinin üstüne benden öncekilerin çakıyla kazıdıkları şeyleri (daha çok öğretmen takımına ve özellikle de Yarım Litre diye isim taktıkları Müdür Turollo'ya karşı sövgüleri) okuyor, bu arada etrafı kolaçan eden bakışlarım sayıları otuzu bulan ve uyum içinde önümde uzanan diğerlerinin ensesine takılınca, içimin öfkeyle dolup taştığını hissediyordum. Matematikten bütünlemeye kalmış olmak hâlâ canımı yakıyordu; bu sorunu bir an önce halletmek ve adımın yeniden zeki ve çalışkanların arasında anılmasını sağlamak için sabırsızlanıyordum. Bununla birlikte arka sıraları mesken tutan tembellerin bakış açısını ilk kez fark ediyordum. Okulu bir hapishane olarak görüyorlardı, okul müdürü de hapishanenin müdürüydü, öğretmenler gardiyan, öğrencilerse kürek mahkûmuydu: Onlara göre okul, gayretli bir işbirlikçi gibi değil dahil olunacak, her durumda sabote edilecek ve kötülenecek bir

sistemdi. İlkokuldan itibaren, sınıfların arka sıralarından nefes alıp verişlerini ürpererek dinlediğim ve her zaman hor gördüğüm anarşist tavırlarını şimdi nasıl da iyi anlıyordum!

Önüme bakıyor ve beğenmiyordum: Hiçbir şeyi ve hiç kimseyi. Siyah önlükleriyle zavallı kızlar sınıf genelinde etkisiz elemandılar. Beş A'dan gelen ilk iki sıradaki ufak tefek dört kız, çelimsiz omuzlarına dökülen incecik örgüleriyle anaokulundaki küçük kızları andırıyordu. İsimleri neydi? Bütün soyadları *ini*'yle bitiyordu: Bergamini, Bolognini, Santini, Scavini, Zaccarini gibi ses benzeşmesi yüzünden tuhafiyeci, bakkal, matbaacı, belediye memuru, meydanda seyyar satıcı gibi küçücük burjuva ailelerini çağrıştıran isimlerdi. Üçüncü sıradaki iki kızdan, ilki çok şişman olan Cavicchi ile otuz yaşındaki kız kurusunu andıran, soluk benizli ve sivilceli suratıyla sıskalıktan kırılan Gabrieli, sayıları onu bulan beş B sınıfının "kızlarını" temsilen geriye kala kala hiç şüphesiz içlerindeki en çirkin, en renksiz, günün birinde eczacı ya da öğretmen olmaya aday, inek gibi ders çalışan ve aynı şekilde basit ve saf şeyler olarak kabul edilmesi gereken bu iki kız kalmıştı. Dördüncü ve beşinci sıraya yerleşen diğer üç kız, – dördüncüye Balboni ve Jovine, beşinciye tek başına Manoja– başka başka şehirlerden geliyorlardı: Balboni köyden (zavallıcığın üstünden başından açıkça anlaşılıyordu bu; annesi köyün terzisiymiş, daha ne olsun, kızının giysilerini o dikiyormuş...), Jovine Potenza'dan ve Manoja da Viterbo'dan geliyordu: Bu ikisi, büyük olasılıkla valilikten ya da demiryollarından özel bir terfiyle Kuzey İtalya'ya tayin edilmiş memur çocuklarıydı. Ne kadar sıkıcı, ne kadar hüzünlü! Beş B'nin iki vamp kızı örneğin, güzeller güzeli Legnani ve Bertoni tam da zamanında sınıfta kalırken, kadınların derslerde başarılı olmak için her zaman böyle karaktersiz ve seviyesiz birer yobaza dönüşmesi (yaydıkları ekşi kokuya bakılırsa, bu mumyalar öyle pek sık da yıkanmıyorlardı) nasıl mümkün olabilirdi? Oysa onlar, Legnani ve Bertoni bunu hiç umursamazlardı. Anlaşılan o ki, ilki evlenmek üzereydi, ikincisi yani Elsa Merlini'ye gelince, onun da o incecik beli, ışıltılı siyah kâkülleri ve fer fecir okuyan gözleriyle beşinci sınıfı tekrar etmesi hayal bile edilemez! Zaten film yıldızı olmak için –onun ağzından defalarca duyduğumuz gibi–, sıvışıp Roma'ya gidecek bir tipti, lisenin arka kapısında küflenmeye hiç niyeti yoktu!

Kürsünün önündeki orta sıraları işgal eden ayrıcalıklı çiftlerle ilgili eleştirilerimin hedef noktası büyük oranda erkeklere yönelikti. Orta koridordaki birinci ve ikinci sıralara beş A sınıfı Boldini, Grassi ve Droghetti gibi üç sağlam elemanını yerleştirmişti; onların ortasında, Droghetti'yle birlikte ikinci sırada oturan B sınıfından Florestano Donadio istenmeyen misafir konumundaydı ve maddi manevi her durumda hali içler acısıydı. Bir süvari subayı olan babasının izinden adım adım ilerlemeye mecbur edilen Droghetti, su katılmamış aptal görüntüsüyle hiç şüphesiz orta zekâlının biriydi. Ancak önde oturan diğer ikisi, her zamanki gibi korkak bir tavşan olan sarışın, ufak tefek, pembe suratlı Donadio'nun açıkça yaranmaya çalışan bir köle gibi hizmet ettiği, A'nın en çalışkanlarından Boldini'yle Grassi birlikte büyük bir güç oluşturuyorlardı. Üçüncü sırada oturan, uyumsuz bir başka ikili de, B'den Giovannini ile A'dan Camurri'ydi. Giovanni'nin ötekinden daha az çalışkan olmadığının altını çizelim, çünkü iyi kalpli Walter, köyden gelmesine rağmen düzgün İtalyanca konuşmayı bile biliyordu. Ne var ki Camurri beyefendiydi; çirkindi, miyoptu, sofuydu ama bir beyefendiydi. Ailesi (Carlo Mayr Sokağı'ndaki Camurri'leri tanımayan var mıydı?) kentin en zenginlerindendi. Codigoro taraflarında, tam olarak Walter'in köyünde yüzlerce hektarlık toprağın sahibiydiler, bu arada Walter'in babasının ve dedesinin geçmişte, hatta belki de hâlâ Camurri'lerin hizmetinde olduklarını, işte bu söylemeden geçilecek bir şey değildi... Dördüncü sırada, gimnazyumun birinci sınıfından itibaren A şubesinin hiç tartışmasız inek öğrencisi (bütün derslerden düzenli olarak sekiz ya da dokuz alıyordu) Cattolica, Carlo Cattolica, kim bilir ve nasıl oluyorsa –belki de hiç kimse onun yanında, aldığı geçer notuyla övünemeyeceğinden– sırasında tek başına oturuyordu. Ne var ki onun önünde sıradağlar gibi uzanan Camurri ve Droghetti'nin geçit vermeyen sırtlarını aşarak birinci sıradaki hayli güvenilir Boldini ve Grassi ile iletişim kurmak, Cattolica için pek de çocuk oyuncağıymış gibi görünmüyordu. Latince ve Yunanca sınavlarında eğrisi doğrusu ortaya çıkacaktı, hem de öyle bir çıkacaktı ki! Sanki ellerinde bir telsiz varmışçasına, haberler aynı kolaylıkla, dördüncü sıradan birinci sıraya ve tekrar dördüncü sıraya gidip gelecekti.

Cattolica'nın arkasında bizden hiç ya da hemen hemen hiç işe yaramaz iki kişi oturuyordu: Mazzanti ve Malagù. Benim sağımda

ise, kürsüdeki öğretmenin sorgulayıcı bakışlarından olabildiğince kaçınmak ve pusuya yatmak amacıyla sıranın üstüne kapaklanan iki kişiden biri, en az yirmisine gelen Veronesi ve öteki de ondan daha büyük olan Danieli'ydi. Her sınıfı çift dikiş gitmeye alışmış, Beden Eğitimi dersini bile beceremeyen bu iki aylak, yıllardan beri randevuevlerinin gediklisiydi. Tahtanın hemen karşısında, kapıya yakın sıralardaki dağılım biraz daha iyi gibi görünse de (ikinci sırada Giorgio Selmi, Chieregatti'yle oturmuştu ve üçüncü sıradaki Ballerini de ancak bir kez ayrıldığı Giovanardi'nin yanında bitivermişti), bana gelince, ben gimnazyumdayken nadiren de olsa yanına oturacak birilerini bulmuş ve bu sınıfta da tıpkı Cattolica gibi, gerçi tamamen farklı nedenler yüzünden bir başına kalmış olan Lattuga kokarcasıyla, leş kokulu Aldo Lattuga'yla dördüncü sırada yan yana oturmaya razı olabilir miydim? Hayır, hayır, seçmiş olduğum kadınlar sırasının sonundaki yerin yalnızlığı oradan daha iyiydi. İtalyanca öğretmeni Bianchi, Dante'nin bir kantosunu yüksek sesle okurken, bir dizesi beni çok etkiledi. Şöyle diyordu: "Bana acı çektiren sürgünü onur sayarım." Bu benim için adeta bir üniforma, bir slogan olabilirdi.

Bir gün, sol tarafımdaki pencereden dışarı, eski *Guarini* manastırına ait olan binayı hemen bitişiğindeki İsa kilisesinden ayıran ve aç kedilerin barınağı haline gelen o hüzünlü avluya bakarken dalıp gitmiştim. Kendi kendime, mesela diyordum, sonuçta her zaman sevimli bulduğum Giorgio Selmi, okulun ilk günü bir girişimde bulunsaydı ve beni sırasına davet etmiş olsaydı, onca şeyden sonra bu çok güzel olurdu. Selmi hem yetimdi hem de öksüz. Erkek kardeşi Luigi ile birlikte, altmış yaşlarında, hiç evlenmemiş, asık suratlı bir adam olan ve birini Modena Askerî Akademisi'ne, ötekini Livorno Deniz Harp Akademisi'ne yerleştirmek suretiyle yeğenlerinden kurtulmak için gün sayan amcası Avukat Armando'nun yanında yaşıyordu. Bundan başka, Giorgio neden benimle değil de, kasvet saçan Chieregatti ineğiyle oturmayı seçmişti? Amcasının Sacrati Meydanı'ndaki evi –yani fazladan bir iki odalı hukuk bürosu–, birlikte ödev yapmak için kesinlikle gidilebilecek türde bir yer değildi ve bundan başka, eğer doğruysa, Giorgio yatak odasında, üç metreye dört metrelik küçücük bir kilerde ders çalışıyordu. Benim evimde, tam tersine istediğimiz kadar geniş bir alana sahip olurduk. Çalışma odam beni, onu ve aramıza katılmasını istediğimiz başka

herkesi buyur etmek için yeterince büyüktü. Ayrıca, bütün öğleden sonralarını gimnazyuma giderken olduğu gibi Forti'lerin değil de kendi evimde geçirmemden annem son derece memnun olacak ve akşamüstü beşte çay, tereyağı ve reçelden oluşan kim bilir ne muhteşem kahvaltılar hazırlayacaktı bize! Giorgio Selmi'nin benimle sıra arkadaşı olmaması sahiden de çok yazık! Bunda kıskançlığın ve çekememezliğin de payı var. Benim evim onunkine göre fazlasıyla güzel ve konforluydu. Bundan başka onun huysuz yaşlı bir amcadan başka kimsesi yokken, benim bir annem vardı. Yahudi düşmanlığı ise henüz bu işlere burnunu sokmamıştı.

"*Şşşt!*"

Sağımdan gelen belli belirsiz bir ıslık sesi beni yerimde hoplatarak kendime getirdi. Bir anda sese doğru döndüm. Veronesi'ydi. Mazzanti'nin arkasına saklandığı yerden, nikotinden sararmış zayıf işaretparmağıyla önüme dönmem için beni dürtüyordu. Ben ne yapıyordum? –Eğlenmekle endişelenmek arası, tuhaf bir hali vardı–. Bense aptalın, sersemin tekiydim, hangi cehennemde olduğumu sanıyordum?

Dediğini yaptım. Etraftan gelen birtakım gülüşmeler ortamın mutlak sessizliğini bozarken, bir anda bütün sınıf yüzünü benim bulunduğum tarafa çevirdi. Kürsüde oturan Guzzo Öğretmen bile sırıtarak yüzüme bakıyordu.

Yumuşak bir ifadeyle, "Nihayet!" dedi.

Ayağa kalktım.

"İsminiz?"

Soyadımı kekeledim.

Guzzo kötülükleriyle ünlüydü, onunki sonunu sadistliğe vardıran cinsten kötülüklerdi. Ellili yaşlarındaydı, uzun boylu, Herkül gibi yapılı, Wagner'i andıran geniş alnının altında şimşek gibi çakan yeşil kertenkele rengi gözleri ve kemikli yanaklarının yarısına kadar inen, uzun gri favorileri vardı ve bir tür dâhiliği sayesinde buraya Guarini'den geliyordu ("Mors domuit corpora – Vicit mortem virtus", "*Ölüm bedenleri ele geçirdi – Cesaret ölümü alt etti*": Girişteki koridorda gururla sergilenen 1915-1918 yılları arasındaki savaşta şehit düşenlere adanan yazıtı kendisi kaleme aldırmıştı). Faşist Parti kimliği yoktu. Ve bu yüzden, sadece bu yüzden, diyordu herkes, Almanya'da yayımlanmış bazı filolojik yazılarının ona kapısını açacağına kesin gözüyle bakılan o üniversite kürsüsünde yer edinememişti.

Elini kulağının arkasına götürerek ve geniş üst bedeniyle önünde açık duran sınıf defterinin üstüne abanırcasına eğilerek, sordu: "Nasıl? Sesinizi yükseltin, lütfen!"

Besbelli eğleniyordu, oyun oynuyordu.

Soyadımı tekrarladım.

Birdenbire ayağa kalktı, sınıf defterini dikkatle kontrol etti.

Gizemli bir kalem hareketi, defterin üstünde ilerlerken, "Güzel" dedi.

Sırtını sandalyesinin arkalığına yasladığı sırada, bu defa, "Şimdi de bana biraz kendinizden söz edin" dedi.

"Kendimden mi?"

"Kendinizden, tabii. Beşinci sınıfların hangisindeydiniz: A'da mı, B'de mi?"

"B'de."

Dudaklarını büktü.

"Ha, B'de. Güzel. Buraya nasıl geldiniz? Sıçrayarak, uçarak (zayıf hafızamın kusura bakmayın) ya da rica dilekçesiyle mi?"

"Ekim ayında matematikten bütünleme sınavına girmem gerekti."

"Sadece matematikten mi?"

Sessizce onayladım.

"Başka derslerden de *bütünlemeye* (etkili olduğu kadar berbat bir ifade...) girmek zorunda olmadığınızdan emin misiniz? Örneğin Latinceden, Yunancadan?"

Olmadığını belirttim.

O ise, bir kedinin uysallığıyla ısrar ediyordu, "Bundan tamamen emin misiniz?"

Bir kez daha itiraz ettim.

"Yine de dikkat ediniz canım, çok dikkat ediniz. Gelecek yaz Sizin matematikten başka, Latince ve Yunanca olmak üzere... *quod Deus avertat*, *Tanrı esirgesin*, üç dersi... telafi etmek zorunda kalmanızı istemem... Beni anlıyorsunuz, değil mi?"

Daha sonra bana gimnazyumu nasıl becerdiğimi ve birkaç sene sınıf tekrarı yapmak zorunda kalıp kalmadığımı sordu. Yüzüme hiç bakmıyordu. Bana güvenmiyormuş gibi ve sanki birkaç gönüllü hazırcevabın tanıklığını harekete geçirmiş çesine etrafına bakıyordu.

Birileri, "Çok çalışkandır. Sınıfın en iyilerinden" deme cesare-

tini gösterdi: Bu kişi, birinci grubun en önünde oturan Pavini'ydi sanırım.

"Ya, demek en iyilerinden" diye tekrarladı profesör Guzzo. "Madem gimnazyumda çalışkanlar grubundaydı... bu düşüş niye? Nasıl oldu?"

Ne diyeceğimi bilmiyordum. Guzzo'nun beklediği yanıtı bana o eski yüzlü, kara tahta parçası söyleyemeyecek olsa da, gözlerimi dikmiş sırama bakıyordum.

Başımı kaldırdım.

O ise acımasızca, "Neden?" diye sormaya devam ediyordu. "Ve ayrıca hangi sebeple öyle bir sıraya oturdun? Yoksa, *gerçek* Bilimi özellikle benden değil de, onlardan öğrenmek üzere, mükemmel Veronesi'ye ya da en az onun kadar mükemmel olan Danieli'ye yakın olmak için mi?"

Bütün sınıf aynı anda kahkahayla güldü. Pek coşkulu olmasa da Veronesi ile Danieli de buna gülüyorlardı.

Sınıftaki uğultuya tıpkı bir orkestra şefinin havaya kalkıp inen kollarıyla hükmederken, "Hayır, hayır, bana inanın" diyerek sözüne kaldığı yerden devam etti. "Siz ilk önce yerinizi değiştirmelisiniz."

Bakındım, gözlerimle tek tek sıraları taradım, düşündüm.

"İşte. Dördüncü sıraya geçin. Oradaki beyefendinin yanına."

Cattolica'yı işaret ediyordu.

"Sizin isminiz nedir?"

Cattolica ayağa kalktı.

"Carlo Cattolica" diye basitçe yanıtladı.

"Ah, güzel... şu *meşhur* Cattolica... güzel, güzel. Siz A sınıfından geliyorsunuz, değil mi?"

"Evet."

"Güzel, güzel. A ile B. Mükemmel."

Kitaplarımı topladım, yan koridora geçtim, yanından geçtiğim Veronesi'nin öksürüğüyle uğurlanırken, yeni sırama vardığımda A sınıfının çalışkanının gülümsemesiyle karşılandım.

Bu arada Guzzo, "Bak, Cattolica," diyordu, "onu sana emanet ediyorum, ona göre. Doğru yolu kaybetmiş bu kuzuya yolu siz gösterin."

2

Bu üç yılda Carlo Cattolica'nın başına neler geldiğini hiç bilmiyorum.

Hakkında hiçbir şey bilmediğim lisedeki tek arkadaşımdır kendisi: Ne kariyer yaptığını, evlenip evlenmediğini, nerede yaşadığını, hatta yaşayıp yaşamadığını bile bilmiyorum. Sadece, 1933 senesinde, lise bitirme sınavlarını parlak notlarla geçtikten sonra babasının (tiyatroya ve pul biriktirmeye delicesine tutkun ve kendisinden baş farkıyla daha uzun boylu, matematik öğretmeni olan karısının idaresindeki mavi gözlü, ufak tefek, kel kafalı bir adamdı) mühendislik yaptığı Torino'ya gitmek üzere Ferrara'dan ayrılmak zorunda kaldığını ve beklenmedik bir şekilde ve boya üzerine olduğunu sandığım bir fabrikada istikrarlı bir iş bulduğunu söyleyebilirim. Acaba oğlu Cattolica, her zaman kendine güvenen tavrıyla, 1930 senesinin ilk aylarından itibaren açıkça dile getirdiği gibi, sahiden de önemli bir cerrah olmuş olabilir miydi? Her akşam bisikletiyle Bondeno'ya, görmeye gittiği, o zamanlar "evde" nişanlandığı kızla (ismi Accolti'ydi sanırım, Graziella Accolti) acaba evlenmiş olabilir miydi? Sayıca pek az olan öteki kuşaklar gibi bizim kuşak da kötü muameleye maruz kaldı. Savaş ve ondan geriye kalan her şey, en az Carlo Cattolica'nın istek ve hevesleri kadar kararlı olan bizimkileri de altüst etti. Yine de içimden bir ses, onun yaşadığını, hayal ettiği gibi bir cerrah olduğunu ve genç yaşta Ferrara'dan ayrılmış olmasına rağmen yine de sonunda Graziella'sıyla evlendiğini söylüyordu. Acaba, biz ikimiz, günün birinde yeniden karşılaşır mıydık? Belki. Hislerim bunun olabileceğini söylüyor. Hem de yürekten.

Sağımda oturan Cattolica'nın yüzüne, en ince ayrıntısına kadar tıpkı bir madalyonun rölyefi gibi doğru düzgün profiline bu defa alıcı gözüyle bakıyorum. Uzun boylu ve çok zayıftı; kemer gibi uzanan oldukça kalkık kaşlarının altında pırıl pırıl siyah gözler ve uzun değil ama geniş, solgun, huzurlu ve güzel bir alın.

Ona dair hayal meyal de olsa zihnimde kalan tek görüntünün sadece profili olması çok ilginç. İkimiz de Bellaria Sokağı'ndaki

Alfonso da Varano ilkokuluna gitmiştik, o zaman da farklı sınıflardaydık. Bir sabah teneffüs saatinde, onun okul bahçesindeki koşma biçiminden etkilenmiştim. Orta mesafe koşucusunu aratmayan sıska bacakları düzenli, geniş yaylar çizerken bahçe duvarı boyunca hızla ilerliyordu. Otello Forti'ye onun kim olduğunu sormuştum. Otello gözlerini fal taşı gibi açarak, "Nasıl yani, sen onu tanımıyor musun? O Cattolica!" diye karşılık vermişti. Dikkatleri dağıtmakla, yolunu değiştirmekle yetinmediğini gözlüyordum, ben dahil herkesten farklı koşuyordu. Herkesin içinde, yolu bilen kesinlikle sadece kendisiymiş gibi önüne bakarak, sakin sakin ilerliyordu.

Şimdi yan yana oturuyorduk, aramızda yaklaşık on santim mesafe vardı, ama bu, iki samimi arkadaşın dilediği gibi konuşmasını engelleyen bir tür gizemli sınır çizgisi gibiydi. Doğruyu söylemek gerekirse, ilk andan itibaren ben birkaç ürkek girişimde bulunmuştum. Örneğin, Latince sınavının olduğu bir gün, *Georges* sözlüğümün iki kalın cildini, bu defalık, sıranın altında onun kitap ve defterlerine ayrılan tarafa koyup koyamayacağımı sormuştum. Ancak, Cattolica'nın buz gibi bir ifadeyle buruşturduğu yüzünü bilerek bir parça öteye çevirmesi, beni buna benzer başka girişimlerde bulunmaktan o anda vazgeçirmişti. Peki ama, ben ne yapmaya çalışıyordum? –diye aklımdan geçiriyordum–. Yan yana olmamızın sosyalleşmek açısından anlamı, hayati önemi benim için yeterli değil miydi? Gimnazyumda, birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar her sene A şubesinin en çalışkan öğrencisi olmuştu (koridorlarda öğretmenlerin onun kompozisyonlarını elden ele gezdirdiği ilkokuldan söz etmeye bile gerek yok). Ama ben de, arada bir kendime izin vermiş olsam da, her zaman az sayıdaki çalışkanlar grubunda yer almıştım. Ne olmuş yani? *Ab antiquo, eskiden,* ikimiz de iki rakip takımın birer lideri olduğumuzdan, esas itibariyle kendi yerlerimizde kalmayı sürdürerek, her ikimizin de eskisi gibi davranması daha iyi olmaz mıydı?

Genellikle karşılıklı olarak birbirimize büyük ölçüde saygı, yüksek takdir ve kahramanlık gösterisinde bulunuyorduk. Bazen, sözlüye kalktıktan sonra sıramıza döner, yüzlerimizde karşılıklı olarak birbirimizi onaylayan gülücükler açarken ve mutlulukla birbirimizi tebrik ederek tokalaşırken, bu duruma uyanan, kendisine ve Malagù'ya bundan fayda sağlamak üzere birtakım olasılıkların peşine düşerek bütün notları özenli bir şekilde günü gününe kay-

detmek için derhal bir not defteri edinmiş olan arka sıramızdaki Mazzanti'nin hata yapıp yapmadığından, üstüne basa basa söylediği gibi onun sahiden de adil bir yargıç, her türlü övgüyü hak eden adanmış ve sadık bir muhasebeci olduğundan endişe duyardık. Ama sonra, sınav zamanları gelip çattığında, güneşli havalarda kaybolan sis bulutları gibi, fırsatçı ikiyüzlülüğün sırça sarayları da yıkılır giderdi.

Böyle ortamlarda, başarmak için hiçbir Yunanca ya da Latince okuma parçası asla güçlerimizi birleştirmeye sevk edecek kadar zorlamazdı bizi. Kendi gözünden bile kıskandığı, saygısızca cimrileştiği, ama eksik ya da yalan yanlış haliyle, üstelik hiç de mecburiyeti yokken ötekine vermeye hazır olsak da, sınavı ikimiz de tek başımıza yapardık. Tam da tahmin ettiğim gibi, Droghetti ve Camurri, Cattolica ile ondan uzak oturan Boldini ve Grassi arasında güvenilir şekilde arabuluculuk ediyorlardı. Zaman daraldığında ve Suetonius hakkında kaleme aldığı taslaktan başını kaldıran Guzzo Öğretmen yüzündeki acımasız tebessümle fazladan bir değil tam tamına on dakika içinde biz "beyefendilerin çalışmalarını" toplamak üzere "kusursuz" Chieregatti'yi göndereceğini duyurduğunda, A şubesinin haberleşme ağının, asıl o zaman nasıl da yüzsüzce ve kusursuzca çalışmaya koyulduğunu görmek gerekirdi! Elveda gülücükler ve tokalaşmalar, elveda size nezaket dolu sahte dostluk gösterileri. Ve maske düşer. Maskesi düştüğünde Cattolica'nın bu hizipçi kargaşadan allak bullak olan kusursuz yüzü bütün düşmanlığını, nefret dolu gerçeğini gözlerimin önüne sererdi. Nihayet çıplaktı.

Bununla birlikte, ondan tiksinmeme rağmen bir o kadar da hayranlık duyar, onu kıskanırdım.

Her derste, Latince kadar İtalyancada, tarih ve felsefede olduğu gibi Yunancada, fen, matematik, fizik, sanat tarihi ve hatta beden eğitiminde bile (ben din dersinden muaf olduğumdan Don Fonseca'nın derslerine girmiyordum, ama "rahibin" dersinde de Cattolica'nın mükemmel olduğuna şüphem yoktu), başarılı olmasından nefret ediyor ve aynı zamanda onun zihninin berraklığını, beyninin tıkır tıkır çalışmasını çekemiyordum. Ona kıyasla ben her işi eline yüzüne bulaştıran beceriksizin, şaşkının biriydim! Evet, İtalyanca kompozisyonlarda ondan daha iyi olduğum doğruydu belki. Ama her zaman değil, bu durum da verilen konuya

göre değiştiğinden, bazılarını seviyor bazılarını sevmiyordum, hoşuma gitmeyen bir konu olduğunda, yapacak bir şey yoktu, ne yaparsam yapayım altıyı zor alıyordum. Bu durumda belki de Yunanca ve Latince sözlülerinde daha parlaktım (başlangıçtaki çekişmeden sonra Guzzo beni sevmeye başlamıştı, Homeros ya da Herodotos'u –özellikle de Herodotos'u– okurken, onun ifadesiyle "doğru tercümeyi" almak için neredeyse her defasında döner, benim söylememi isterdi), ama yazılı çevirilerde, özellikle de Latinceden Italyancaya çevirirken, Cattolica açık ara farkla benden öndeydi, sonuçta sözcüklerin ve cümle diziliminin en küçük, kenarda köşede kalmış bütün kurallarını hatırlar ve hiç yanılmazdı. Hafızası öyle kuvvetliydi ki, tarih sözlülerinde hiç şaşırmadan onlarca tarihi peş peşe saymakla kalmıyor, doğal bilimler dersinde de mest olan Krauss'un hayran bakışları altında yine aynı özgüven ve kayıtsızlıkla, omurgasız canlılar sınıfını tıpkı kitaptan okurcasına tek tek sıralıyordu. Tanrım, bunu nasıl yapıyordu? –kendi kendime sorardım–. Kafatasının içinde ne saklıydı? Bir hesap makinesi mi, özel bir araç mı? Bellek kapasitesini sergilediği benzer gösterilerin ardından Mazzanti hiç tereddüt etmeden not defterine her zaman dokuz, hatta artı dokuz yazmaya hazırdı. Güzel olansa, pek çok defa çabucak arkama dönerek o "artı"yı eklemesi için ısrar eden de ben olmuştum.

Ancak bendeki aşağılık duygusu, karşılıklı başarı grafiklerimizin karşılaştırılması kadar, başka başka meselelerden de kaynaklanıyordu.

Birinci sırada boy konusu vardı. O artık uzun boylu ve zayıf bir delikanlıydı ve bir delikanlı gibi gri vikunya kumaş pantolonlar, cebinde onluk *Macedonia* sigara paketi bulunan kalın kumaştan "benzersiz" ceketler giyiyor, boynuna organzeden güzel bir kravat takıyordu. Oysa, kısa boylu ve şişman sayılan, annemin seçimi bol bermuda pantolonuyla ezeli acı çeken ben, sıradan bir çocuktum. Sonra spor geliyordu. Cattolica sporun hiçbir dalıyla ilgilenmiyor, futboldan bile haz etmiyordu, üstelik oynamayı bilmediğinden de değil (bir keresinde, İsa kilisesinin avlusunda, mükemmel oyun stilini gözler önüne sererek, çektiği birkaç şutla kendini göstermişti), ama fazla ilgi duymadığından, sporu zaman kaybı olarak görüyordu. Ayrıca, üniversitede ben hangi fakülteye gidecektim? Henüz bunu da bilmiyordum: Ben bir gün Tıp, ertesi gün Hu-

kuk, bir başka gün Edebiyat okuyacağımı söylerken, o çoktan Tıp Fakültesi'ni seçtiği gibi, sonrasında yapacağı uzmanlığı için Dahiliye ile Cerrahi arasında bile bir karara varmıştı. Ve son olarak da sevistiği bir kız vardı, Bondenolu küçükhanım. Aşk meselelerinde ciddi anlamda benim henüz en küçük, somut bir deneyimim bile yoktu (yazın deniz kıyısında kızlarla yaşadıklarım deneyimden sayılır mıydı? Birkaç kez el ele, göz göze olmak, birkaç kez de yanağına kaçamak öpücük kondurmak, işte hepsi bu kadar...). O ise tam tersine yakışıklıydı, üstelik de nişanlıydı: Hatta evde yüzük bile takmışlardı. Ah, o yüzük! Beyaz altın üstüne monte edilmiş safir taşlı, daha çok sevimsiz şövalyelere özgü, ciddi bir yüzüktü. Her şeye rağmen ben de böyle bir yüzüğümün olmasını çok isterdim! Belki de –diyordum kendi kendime–. Belki de erkek olmak için, en azından insanın içinde olması gereken o bir parça güven duygusunu sağlaması ya da onlardan biri gibi olması için böyle bir yüzük işe yarardı, çok yardımı dokunabilirdi.

Cattolica, öğleden sonraları ödevlerini kiminle yapıyordu? Başlarda bunu anlamamıştım. Onun öylesine kendine yeten, öylesine ulaşılmaz bir hali vardı ki, gerçekten samimi bir arkadaşı olabileceğine ihtimal bile veremiyordum. Dahası onun Boldini ve Grassi'yle ilişkisinin tamamen yüzeysel olduğunu, Cittadella Sokağı'ndaki evlerine, değil o ikisini, okuldan hiçbir arkadaşını davet etmediğini düşünüyordum.

Meğer yanılıyormuşum.

Doğruyu söylemek gerekirse önceden de, o sabah kimya ve doğal bilimler laboratuvarının yani Krauss'un kraliyetinin merdivenlerinden en son benim indiğim gün, gözlerimi yerden kaldırdığım anda bu üçünü, –Cattolica, Boldini ve Grassi– merdiven boşluğunda, çene çalarken görmüştüm. Onları bir arada görmek benim için, öğleden sonra içlerinden birinin evinde buluşmak için sözleşmekte olduklarını tahmin etmekle eşdeğerdi. Zaten üzerlerine geldiğimi fark edince, derhal konuyu değiştirmişlerdi. Bir anda futboldan konuşmaya başlamışlardı ki, bu olur şey değildi! Sanki ben Cattolica'nın spordan hiç hoşlanmadığını, spor konusunda asla konuşmadığını bilmiyordum.

Yine de bu gerçeği gözlerimle görmek, dahası ona ellerimle dokunmak istiyordum. Böylece aynı akşam, babamı *Esnaflar* derneğinde bulamayınca (Otello'yla ders çalışmayı bıraktığımdan beri,

hemen hemen her akşam saat yediye doğru derneğe uğrar olmuştum), bir anda karar verdim. Doğruca eve dönmektense, Cavour Caddesi'yle Cittadella Sokağı'nın köşesinde pusuya yatmak için yerimden fırlamıştım.

Saat sekize yirmi vardı. Castello'dan Cavour Caddesi'ndeki Dazio bariyerine kadar her taraf ışıl ışıl parlarken, taşlı ve geniş Cittadella Sokağı koyu renkteki yoğun sis tabakasının altında belli belirsiz görünüyordu. Köşede durmuş, birkaç yüz metre mesafeden dikkatle Cattolica'nın evine bakıyordum. Kısa bir süre önce inşa edilmiş, etrafı boş, iki katlı kızıl renkli bir binaydı: Kesinlikle, sevimli bir ev –diyordum–, ama bir parça da bayağı. Örneğin, ikinci katta ışıkları yanan pencereleri süsleyen pembe perdeler bayağı değil miydi yoksa? Danieli ile Veronesi'nin akşamüstleri zamanın çoğunu geçirdikleri Colomba Sokağı'ndaki birtakım randevuevlerinin kapalı kepenklerinin arkasında onlarınkine benzer perdeler göze çarpardı.

On beş dakika geçti. Tam oradan uzaklaşmaya hazırlanıyordum ki, (son anda buluşmanın bir başka yerde, Ariostea Meydanı'ndaki Grassi'lerin ya da Ripagrande Sokağı'ndaki Boldini'lerin evinde yapıldığı şüphesine kapılmıştım), sokak kapısı açıldı ve Cattolica dahil peş peşe dışarı çıktılar.

Üçü birden bisikletlerine bindi ve benim dört yolağzından yeterli mesafede hareket etmeme izin verecek kadar ağır adımlarla Cittadella Sokağı'ndan Cavour Caddesi'ne kadar ilerlediler. Oraya vardıklarında üçlü ayrıldı: Boldini ve Grassi şehir merkezine doğru sola, Cattoloca da sağa dönerek, Dazio bariyerine yöneldi.

İyi de, Cattolica nereye gidiyordu?

Uzunca bir süre gözlerimi hiç ayırmadan, gıcır gıcır parlayan gri Maino bisikletinin arka farını uzaktan takip ettim. Anlaşılan, Bondeno'daki sevgilisine gidiyordu. Ders çalışmakla geçen bir günün sonunda (sabahları okulda herkesin övgüsü ve takdiriyle sarılıp sarmalanmış, öğleden sonraları kendi evinde en değerli arkadaşlarının onuru ve sevgisiyle gururu okşanmış), üstüne bir de kendisini nişanlısının akşam öpücüğüyle ödüllendirecek olma düşüncesi bir anda bana katlanılmaz gelmişti.

3

Otello Forti ilk yarıyılın sonunda mükemmel bir karne getirmiş olsa da Noel arifesi, Noel ve Santo Stefano günü dışında, üç günden fazlasını ailesiyle birlikte geçirmek istemedi. Onu Padova'ya geri dönmeden kısa bir süre önce ve çok az görebilmiştim.

Montebello Sokağı 24 numaradaki evine, onu görmeye gitmiştim.

Beni doğruca, Bebek İsa'nın kutsal ahırda temsilî doğumunu sergileyen ve her zamanki gibi giriş katın salonuna kurulmuş olan o kocaman, göz kamaştırıcı kulübeyi göstermeye götürmüştü; ne var ki, en az on yıldan beri yardım ettiğim kulübenin kurulmasına beni davet etmek bu defa kardeşlerinin aklına gelmemişti. Bundan başka, her zaman bir parça bana da ait olduğunu düşündüğüm, evin en üst katındaki o odada bile kendimi fazlalık gibi hissetmiştim. Odadan içeri girdiğimiz anda, Otello tuhaf bir nezaketle beni pencerenin yanındaki koltuğa oturtmuştu. Böylece kendisi de bavulunu doldurmaya başlamıştı. Ona yardım etmek için ayağa kalktığımda, yerime oturmam için üstelemişti. Kendi başına yapmayı tercih ediyormuş –dediğine göre–, tek başına daha çabuk halledebilirmiş.

Söz dinleyerek, ısrarlarına boyun eğmiştim. Gerisingeri yerime oturmuş, onu izliyordum. Bana bilhassa yapıyormuş gibi gelen bir yavaşlıkla, bakışlarını yerden kaldırmadan bavulun etrafında oyalanıp duruyordu. Onu daha sarışın, daha şişman, daha pembe suratlı hatırlıyordum ve belki de, uzun pantolonun onu daha çevik göstermesi dışında, gerçekten zayıflamış, epey boy atmıştı. Oysa gözlerinde, özellikle miyop merceklerinin ardında şimdi, beni üzen ve içimi parçalayan ciddi, ağır, sert bir ifade yerini koruyordu. Huyu gereği hiçbir zaman açık sözlü olmamıştı, bu doğruydu. Her konuda, oyunlarda, kırlarda bisiklete binmekte, dersler dışındaki okumalarda (Salgari, Verne, Dumas), karar veren her zaman ben olmuştum, o suratsız ve huysuz tavrıyla, ama Tanrı'ya şükür bazen de gülerek ve arada bir onu güldürmeyi başardığım için gizliden gizliye hayranlık duyarak peşimden gelirdi. Peki ya şimdi? Ara-

mızda ne değişmişti? O sınıfta kalmışsa, bunda benim ne suçum vardı? Neden suratını asmaktan vazgeçmiyordu?

"Neyin var?" diye sormayı denemiştim.

"Benim mi? Hiçbir şey. Neden?"

"Bilmem, öyle işte. Sanki bana kızgınsın."

"Hiç değişmiyorsun, ne mutlu sana." Otello dudaklarında belli belirsiz bir tebessümle yanıt vermişti.

Felaketin karakterinde yarattığı değişimle birlikte besbelli bir hiç yüzünden telaşa kapılan bendeki o iflah olmaz eğilimi ve başkalarının beni sevmesi için duyduğum sonsuz gereksinimi kastediyordu. Canım isteseydi, her zamanki çocuksu çılgınlıklarımla oyun oynamayı sürdürebilirdim. Ama o yapmazdı, bunun için ne isteği ne de zamanı vardı. Şanssızlığı onu tam bir erkek yapmıştı ve bir erkek ağırbaşlı olmaya özen göstermeliydi.

"Ne demek istediğini hiç anlamıyorum" diye karşılık vermiştim. "Pardon, ama sen böyle mi yaparsın? En azından bana yazsaydın..."

"Sana yazdığımı sanıyorum. Mektuplarımı almadın mı?"

"Evet, tamam ama..."

"Ee daha ne!"

Yüzüme sertçe, düşmanca bakmak için gözlerini yerden kaldırmıştı.

"Bana kaç kez yazdın? İlk iki haftada üç mektup. Sonra bir daha yazmadın."

"Ya sen?"

Haklıydı, karşılık vermeyen ilk bendim. Fakat tarafların, yani aramızdaki durumun beklenmedik bir şekilde bozulduğu bir yazışmaya benim daha fazla katlanamama nedenlerimi ona, tam da bu durumda nasıl anlatabilirdim? Başına gelen şanssızlık yüzünden onu teselli etmenin bana düştüğünü düşünmüştüm. Oysa en başından beri teselli eden de uyaran da o olmuştu. Daha sonra, havanın ılımanlığından yararlanarak (önceki yılın çok sert geçen kışıyla karşılaştırılamazdı: Mevsim hayli ilerlemiş olmasına karşın, soğuk havalar bir türlü gelmek bilmiyordu), dolaşmak için bahçeye çıktık. Masmavi ve akşamüstü alacalığının hafif sisli havasında, dostluğumuzda güzel anılar bırakan yerleri, kardeşleri ve kuzenleriyle birlikte benim ve onun pek çok defa *croquet* maçı yaptığımız, şimdi nemli ve çorak haldeki güzel çayırları, çayırın öte tarafında giriş katı odunluk ve kömürlük, birinci katı ise güvercinlik olarak kullanılan

rüstik barakayı ve son olarak da çevresini saran duvarların üstünde, bir zamanlar tavuk kümesi olan yarısı kurtlanmış tahtadan, yarısı tel örgüden grimtırak bir barakanın içinde ağabeyi Giuseppe'nin kendi adına bir tavşan üretme çiftliği kurduğu ağaçlıklı küçük tepeyi bir tür keşif gezisi yapar gibi yeni baştan dolaşmıştık. Konuşkanlıkta Otello öne geçmişti. Bana yatılı rahipler okulundaki hayatından etraflıca söz etmişti: Zordu elbette –bunu kabul etmişti–, asıl zor olansa "başrahiplerin" onları çok erken bir saatte uyanmaya zorlamasıydı (sabah beşi çeyrek geçe uyanmaları gerekiyormuş ve sonra hep birlikte "şapele" iniyorlarmış), fakat kimse ellerini bağlayıp boş oturmasın, her zaman meşgul olacağı bir işi olsun diye, bu "iyi etüt edilmiş" bir hayattı. Ders programı mı? Geçen yılın programından çok daha kapsamlı. Örneğin Latince dersinde *Aeneis*'in üçüncü cildini, Cicero'nun mektuplarını ve Sallustius'un *Jugurthine Savaşı*'nı "sunacaklardı". Yunancada Ksenefon'un *Cyropaedia*, Samsatlı Lukianos'un *Ölülerin Diyalogları*'nı ve Plutarkos'un *Paralel Yaşamlar*'ından bir seçkiyi. İtalyancada ise *Nişanlılar*'ı ve *Çılgın Orlando*'yu.

"*Çılgın Orlando*'nun tamamını mı?" diye hayretle sormuştum.

"Evet, hepsini" diye sakince yanıtlamıştı.

Ayrılık saatinin gelip çattığı, revakların altındaki son dakikalarımızda bir türlü karar veremediğim, ama sorma arzusuyla yanıp tutuştuğum bir soru daha vardı aklımda.

Ona şöyle sormuştum:

"Birileriyle arkadaşlık kurabildin mi?"

Bu soruya apaçık bir memnuniyetle evet, elbette diye karşılık vermişti, birlikte ders çalıştığı, Venedikli çok sempatik bir çocukla tanışmıştı. İsmi Alverà imiş, Leonardo Alverà (babası bir kontmuş!), İtalyancada, Latincede, Yunancada "bile" çok başarılı bir öğrenciymiş, "ama" özellikle sınıfta onu hiç kimsenin geçemediği matematik ve geometri gibi derslerde birinciymiş. Ben nasıl ara sıra bir şiiri ya da bir öyküyü keyifle karalıyorsam, o da üç bilinmeyenli denklemleri çabucak çözüveriyormuş. Ne olay! Bu kafayla, belki de büyüdüğünde bir bilim insanı, bir mucit, "bir Marconi" olamayabilirmiş, ama...

Şimdi anlatmak üzere olduğum, Epifani* bayramından sonra, okulların yeniden açıldığı, tam tamına 8 Ocak günü yaşananlardan

* 5 Ocak'ı 6'sına bağlayan gece, yeni doğan İsa'nın Üç Müneccim tarafından ziyaretinin kutlandığı bir Hıristiyan çocuk bayramı. (ç. n.)

kesinlikle emin değilim. Bu bir olasılıktır. Bir sabah erkenden, yani zil çalmadan yarım saat önce, adımımı bile atmadığım (Otello'nun yaklaşmakta olan bir sınav ya da önemli bir sözlü nedeniyle her defasında "Tanrıları yatıştırmak" için – içimden ona acıyarak, böyle diyordum– gittiği, kapısına kadar ona eşlik etmekle yetindiğim, ama asla ötesine geçmediğim) İsa Kilisesi'nden içeri girmiştim.

Kilise ıssız görünüyordu. Burnunu havaya dikmiş bir turist gibi, sağ nefi adım adım katetmiştim, ancak en tepedeki geniş pencerelerden sızan güneş ışığı, sunakların üstünde asılı duran, Barok Dönem'e ait büyük tabloları rahatça görebilmemi engelliyordu. Haç şeklindeki kilisenin bu defa da yarısı karanlığa gömülü yan kanadına geldiğimde, ışıklar içindeki sol nefe dönmüştüm. Tam bu noktada, iki küçük giriş kapısından ikincisinin yanında toplanmış, sessiz ve hareketsizce duran tuhaf bir insan kalabalığı dikkatimi çekmişti.

Kimdi bunlar? Yeteri kadar yaklaştığımda, fark edebildiğim kadarıyla canlı değil, insan boyutunda oyulmuş ve boyanmış ağaçtan birer heykel olduklarıydı. Sahip olduğum yegâne Katolik teyzem Malvina'nın çocukluğumda beni defalarca götürdüğü o meşhur *Pianzùn d'la Rosa*'nın (İsa Kilisesi'nde değil, besbelli sökülüp getirildiği Amari Sokağı'ndaki Gül Kilisesi'nde) tam önünde duruyorlardı. Ve şimdi de yine o tüyler ürpertici sahneye bakıyordum. Kuru toprağın üstünde cansız yatan Isa'nın morarmış âciz bedenine koşup gelen ve sessiz çığlıkların yol olup aktığı, dinmek bilmeyen gözyaşları içinde, suskun bedenleri ve acıdan buruşan yüzleriyle donup kalarak çevresini saran yakınlarından ve dostlarından annesi Azize Meryem, Vaftizci Yahya, Aramatyalı Yusuf, Simon, Mecdelli Meryem ile gömülmesine ve dirilmesine tanıklık eden iki dindar kadına bakıyordum. Bakarken de aklıma, bu sahnenin karşısında ağlamadan edemeyen Malvina Teyzem geliyordu. Evde kalmış kızların başlarına taktığı siyah şalını gözlerinin üstüne kadar indirir, kendisi yere diz çöker, ama yanındaki vaftiz edilmemiş yeğenin doğal olarak diz çöktürmeye yeltenmezdi.

Sonunda dışarı çıkmak için geri döndüğümde yerimde sıçramıştım.

İşte o anda, ana nefteki sıraların birinde, bütün benliğiyle diz çökmüş olan Carlo Cattolica'yı fark etmiştim.

Aklımdan ilk geçen onu rahatsız etmeden, ona görünmeden

uzaklaşmaktı. Aksine yüreğim çarpa çarpa, parmaklarımın ucunda sol neften aşağı, onun yanına kadar inmiştim.

Her gün okulda görmeme izin verdiği ince hatlarla çizilmiş, duygularını belli etmeyen aynı profilini şimdi de gözlerimin önüne sererken, kitapları yanında, düzgün ve açık alnını birleştirdiği ellerinin üstüne dayamış, dua ediyordu. Biz neden arkadaş değiliz? – acı çekercesine kendime soruyordum–. Neden arkadaş *olamıyorduk*? Yoksa beni yeterince beğenmiyor muydu? Ama yok, mesele bu olamaz: Akıllı ve zeki olsalar da, Boldini ve Grassi kesinlikle benden daha üstün değildiler. O zaman din yüzünden mi? Bu da olamaz. Dinlerimizin farklı olması benimle Otello arasında hiç sorun çıkarmamıştı. Aksine. Forti'lerin evinde, herkesin son derece dinine bağlı ve Katolik tarikatlarında (Avukat Forti, San Vicenzo tarikatına bağlıydı ve Giuseppe de gireli iki yıl oluyordu) faal görevler üstlenmelerine karşın, hiç kimse bana Yahudi olmanın ağırlığını hissettirmemişti. Dahası, Cattolica'nın annesiyle babası da Kilise çevresinde özellikle tanınan kişiler değildi. O halde, neden? Neden?

Cattolica ayağa kalkmış, istavroz çıkarmış ve beni görmüştü.

Yanıma gelir gelmez, alçak sesle, "Hey! Senin ne işin var burada?" diye sormuştu.

Başparmağımla işaret etmiştim.

"*Pianzùn d'la Rosa*'ya bakıyordum.

"Aa, onu bilmiyor muydun?"

Onu çocukken defalarca Rosa Kilisesi'nde görmüş biri olarak – diye belirtmiştim–, bilmez olur muydum hiç. Heykellerin yanından geçerken, aklım Malvina Teyzeme ve onun en büyük tutkusuna takıldı: Kiliseleri, ama Ferrara'nın bütün kiliselerini ziyaret etmek.

Mesele ilgisini çekmiş görünüyordu. Bu teyzenin kim olduğunu bilmek istemişti. Yoksa annemin kız kardeşi miymiş?

"Hayır, Bir Marchi olan büyükannemin," diye yanıtlamıştım.

Bu arada kilisenin avlusuna çıkmıştık. Dokuza birkaç dakika vardı, avlu, Borgoleoni Sokağı, özellikle de *Guarini*'nin önü çoktan çocuklarla dolmuştu. İsa Kilisesi'nin ön cephesine yaslanmıştık. Arkadaşlarımızdan bizi fark eden olmadığından, sohbete devam etmiştik. Bu ilk kez oluyordu. Durum beni heyecanlandırıyor, konuşkanlığımı, samimiyet ihtiyacımı harekete geçiriyordu.

Genel olarak dinler hakkına konuşmaya başlamıştık, o da bana, biz "İsrailoğulları"nın sahiden Meryem Ana'ya inanmadığımızı,

Hz. İsa'nın bize göre Tanrı'nın oğlu olmadığını, hâlâ Mesih'i bekleyip beklemediğimizi, kilisede şapkalarımızı başımızdan çıkarıp çıkarmadığımızı ve daha bir sürü şeyin doğru olup olmadığını soruyordu. Onu gönüllü olarak tek tek yanıtlarken, birdenbire içimde hissettiğim gibi, onun küstahça olduğunu söylememek için bu fütursuz, sığ merakı diyelim, kalbimi kırmaktan çok aksine hoşuma gidiyor, beni rahatlatıyordu.

Son olarak ben de ona bir soru sormuştum.

"Pardon, ama" demiştim, "siz... yani ailen... *en başından beri* hep Katolik miydiniz?"

Kısa süren gururlu bir tebessümle dudakları gerilmişti.

"Sanırım, öyle. Neden?"

"Iıı, bilmem. Cattolica bir köy, Riccione'de denize kıyısı olan bir köy... Riccione ile Pesaro arasında... Yahudilerin, bildiğin gibi, hepsinin soyadı köy ya da şehir adıdır."

Kaskatı kesilmişti.

Aniden takındığı bilmiş edasıyla kısaca, "Burada yanılıyorsun" diye karşılık vermişti. "İsrailoğulları'nın *pek çoğunun* soyadı olarak köy ya da şehir adları taşıdığı doğrudur. Ama hepsi değil. Bir sürüsünün adı Levi, Cohen, Zamaroni, Passigli, Limentani, Finzi, Contini, Finzi-Contini, Vitali, Algranati diye devam eder. Ne ilgisi var? Aynı şekilde sana soyadlarıyla Yahudileri çağrıştıran, ama aslında hiç de öyle olmayan sonsuz örnekten söz edebilirim."

O sırada, konuyu tartışmaya, ama daha alçak sesle devam ederken, adımlarını okula çevirmişti.

Nihayet iyi ve yakın iki arkadaş gibi adımlarımızı aynı hizada tutarak *Guarini*'nin kapısından içeri birlikte girmiş, sınıfımıza doğru koridor boyunca yan yana ilerlemiş ve sıraların arsından geçerek kendi sıramıza varmıştık.

4

Luciano Pulga'nın derslerin yeniden başlamasını takip eden ilk pazartesi günü gelişini çok net hatırlıyorum.

Sınıfın kapısında öğretmenin devasa cüssesinin yerine, yeşil kazak, gri bermuda pantolon ve bej rengi çoraplarıyla ufak tefek, sarışın birinin belirdiğini gördüğümüzde, herkes çoktan yerine oturmuştu (pazartesileri değişmez bir şekilde sınavlara ayrılan, Guzzo'nun iki saatiyle başlardı, ama o, "yüceler yücesi", arada bir koridorun sonundaki pencerenin yanında durur, hayranlığı gözlerinden okunan bakışlarını İsa Kilisesi'ndeki apsisin hemen dibinde yabani otların bürüdüğü çirkin tarlaya dikerek, neredeyse saat dokuzu çeyrek geçeye kadar oyalanmayı severdi). Bu da kimdi? Sınıfa gelen yeni bir öğrenci olduğu belliydi, ama kolunun altında tek bir kitap bile yoktu. Bununla birlikte, yüksek bir dağın tepesindeki buzulları andıran, soğuk ve masmavi gözleriyle kendine uygun bir yer aramak için eşiğin az ilerisinde kararsızlık içinde beklerken, ben ilk anda onun küçük yağmur kuşunu andıran sıska bacaklı, kartal burunlu görüntüsünden rahatsız olmuş ve aynı zamanda kendine bir yuva bulma telaşına da üzülmüştüm. Giorgio Selmi'nin yanında (o gün Chieregatti sınıfta yoktu) hiç kimsenin olmadığını görünce, ilk olarak birinci grubun ikinci sırasına oturmayı denedi. Reddedildi. Orası boş değildi –Selmi onu hemen uyardı–, başkası oturuyordu, bugün sınıfta yoktu ama yarın gelince onu yerinden kaldırırdı. Bunun üzerine, ayakta kaldı ve ânında harekete geçti. Çelimsiz, beyaz gömleğinin neredeyse boğazını sıkan yakasının biraz üstüne çıkan küçük âdemelması titrerken, gözleriyle etrafta yeni bir yer aramaya başladı, derken kızların oturduğu bölümün sonunda boş kalan ve sene başında kendimi sürgün etmek istediğim o sıraya yöneldi. Sonunda bir limana ulaşan kişinin bakışlarıyla, kararlı ve çevik adımları ikinci grupla üçüncüsü arasındaki koridora doğru yönelmişti. Ter döküyordu. Bir kısmı ağzına giren küçük ter damlacıkları, üst dudağının kıvrımlı kenarı baştan sona inci tanecikleri gibi parlıyordu. Ter damlacıklarının bu ince ayrıntısı

(yanımdan neredeyse bana değerek geçtiği sırada fark etmiştim bunu) kısmen de olsa aynı tiksinti hissini bana yeniden yaşatmıştı.

Guzzi'nin sınıfa girmesinden sonra yaşananları da gayet iyi anımsıyorum: Öğretmen, yeni geleni uzun uzun sorguya çekmiş ("Hayrola! Siz de kimsiniz?" diye söze girdi, "Yoksa misafir öğrenci misiniz?"); o, yani "Pulga Luciano", baskın Bologna şivesiyle, bir gezgin tüccarın akıcı ve ikna edici sohbetini sergileyerek tirana yanıtlar vermişti; sınıf hep bir ağızdan yüksek sesli kahkahalarıyla Guzzi'nin esprilerindeki kalleşliği açıkça vurgularken ben, okula gelirken yanında sadece dolmakalem getirdi diye suçlanan zavallıcığa sınava girebilmesi için bir resmî sınav kâğıdı vermek dışında, "Bay Pulga Luciano"nun sözlüğümden yararlanabilmesi için Guzzo'nun en arka sıraya geçmem konusunda yaptığı daveti derhal kabul ederek, en azından onun yardımına koşmuştum.

Ve ayrıca, Yunanca kelime avı sınavını onunla, Pulga'yla birlikte çözmeye uğraştığımız, yan yana geçen o bir buçuk saat boyunca peşimi bırakmayan merak duygusunu da çok iyi anımsıyorum. Yerimi değiştirdiği sırada ("sınav kâğıdı hediye etmekle otuz aldığınıza göre, geçici olarak eski yerinize geri dönerek bunu otuz bire çıkarın" demişti) Guzzo Öğretmen, birbirimize bakmamamız için kararlı bir ifadeyle, sözlüğün görünür şekilde ve sıranın tam ortasında durmasını istemişti. Buna karşın Pulga, tam tersine istediği şekilde ve zamanda kopyasını çekti. Öğretmenin anlık dalgınlıklarından yararlanarak ve üstün bir teknik sergileyerek, yandan, Schenkl'in üstünden yutarcasına göz ucuyla bakışlarını fırlatıyordu ve kopya çekmekte bu denli kusursuz olmasını onun yıllarca bu konuda pratik kazandığı uzun kariyerine bağlıyordum. Ayrıca, o andan itibaren karşısında kendimi savunmasız ve tepki vermekte bütünüyle âciz hissettiğim Pulga'nın sınavdaki yanıtlarıma son derece güvenerek, yalnızca onları hatasız bir şekilde aşırmaya odaklanmış, kendi görüşlerine dair hiçbir iddiada bulunmadan benden gözü kapalı kopya çekiyor olması, benim bundan keyif almakla iğrenmek arasında sıkışmamı, kendimi ökseye tutulmuş gibi hissetmemi sağlıyordu.

Öğlen çıkışta yanımda bitiverdi.

Onu kitapçılara götürebilir miymişim? –diye bana sordu–. Geldiği *Minghetti*'deki ders kitapları çoğunlukla farklı olduğundan, şimdi (babası taşınmak için zaten yeterince harcama yapmamış gibi!)

neredeyse bütün kitapları yeni baştan alması gerekiyordu. Keşke, her defasında en azından birazını, hatta veresiye alabilseymiş...

Ocak ayının solgun güneşinde birlikte Borgoleoni Sokağı'nı tırmandık, bu arada Pulga nezaketen yolun sağını bana bırakırken, kendisi de konuşmaya devam etti. Guzzo sınıfta, ailesi ve *özgeçmişi* hakkında neredeyse her türlü bilgiyi ağzından almış olsa da, bana sadece babasının on yıldır devlet hastanesinde doktorluk yaptığını, Bologna'ya seksen kilometre uzaktaki küçük bir dağ köyü olan Lizzano in Belvedere'den geldiklerini yeni baştan anlatmıştı; ilkokulu Lizzano'da tamamlamış, gimnazyumun alt sınıflarını Porretta Terme'de, üst sınıflarını Allah'ın her günü trenle gidip geldiği Bologna'da okumuştu. Ve sonunda alelacele Ferrara'ya taşınmaları iki çocuklu bu dört kişilik aileyi hayli zora sokmuştu. Henüz bir evleri bile yoktu, olacak şey değil!

Dehşete kapılarak, "Nasıl yani!" diye haykırdım. "Sizin bir eviniz yok mu? Peki, nerede yatıyorsunuz?"

"Tripoli Oteli'nde, Kalenin arkasındaki şu büyük meydandaki otelde."

Tripoli'nin ne biçim bir otel olduğunu iyi bilirdim. Orası otelden çok, öğlenleri köylülerin ve sokak satıcılarının gittiği, akşamlarıysa annemin deyişiyle *kötü kadınların* uğrak yeri olan üçüncü sınıf bir lokantaydı. Yatak odaları yukarıdaydı, birinci ve ikinci katlarda. İşletmenin patronu (kısa boylu, şişman, yazları uzun kollu gömlekler giyen, başında melon şapkası, altın dişlerinin arasındaki kürdanıyla, giriş kapısının hemen yanında ve neredeyse hiç kalkmadığı bir tahta iskemlenin üstünde ata biner gibi otururdu) anahtarlarını bizzat cebinden çıkardığı bu odaları çoğunlukla saatliğine kiraya verirdi.

"Tabii ki birinci sınıf bir otel değil," diye anlatmaya devam ediyordu Pulga, "hatta" –sırıttı–, "geceleri oldukça hareketli bir yer. Ama bize pahalıya patlıyor, tahmin edersin, hem de nasıl pahalıya! Yemek ve konaklama dahil dört kişi için günde ne kadar harcadığımızı bilmek ister misin?"

"Bilmem ki."

"Elli liret."

"Çok mu?" diye kararsızlıkla sordum.

"Çok muu? Hesabını sen yap: Beş çarpı dört, yirmi. Ayda toplam iki bin liret eder. Bence bayağı çok, öyle değil mi? Coronella'da bir

devlet hastanesinde çalışan babamın, doktor olarak ayda tamtamına bin liret asgari maaş aldığını düşünecek olursan..."

Daralmıştım.

"O halde nasıl geçiniyorsunuz?"

"Işte... bin liret, asgari maaşı diyorum. Ayrıca muayeneler, ameliyatlar var, özellikle de ameliyatlar. Ama köydeki insanlar ceplerinden para çıkarmaktansa... ölmeyi tercih eder, ne yaparsın işte! Bu arada Ferrara Arcispedale hastanesindeki çekişmeye ne demeli? Coronella şehre çok yakın. On kilometre, bir şey değil."

Buz gibi duygusuz mavi gözlerini aniden yüzüme çevirdi.

"Peki ya, senin baban, o ne iş yapıyor?"

"O da doktor" dedim çekinerek. "Ama mesleğini yapmıyor."

"Yapmıyor mu?!"

"Hayır. Sadece arada bir hasta ziyaretine gider, ondan da para almaz... arkadaşlarından yani. Yılda birkaç kez de dışarıdan ararlar. Sünnet için" diye sonuna, utana sıkıla ekledim.

Aklı almıyordu, dik dik bakmak için yüzünü bana çevirdi. Ama hemen sonra toparlandı.

"Ha, tabii ya... Bu durumda, geçiminizi başka bir kaynaktan sağlıyor olmalısınız."

"Sanırım öyle."

Roma Caddesi'ndeki Malfatti kitapçısında aradığı ders kitaplarının hepsi tükenmişti. Getirtmek gerekiyordu –böyle açıkladı tezgâhtar– ve okul sezonu hayli geçtiğinden, besbelli siparişler de on beş günden önce gelemezdi.

Bu haberin onu tedirgin edeceğini sanıyordum. Oysa rahat bir nefes aldı, en azından bana öyle geldi. Dükkânın sıcağından burnu ile ağzı arasında oluşan yeni ter damlacıklarını mendiliyle sildi ve kitap listesini satıcıya uzattı. On beş gün sonra yeniden uğrayacaktı –böyle söyledi–; ve sonra dükkânın kapısına doğru önümden yürüdü.

Eve kadar benimle gelmek istedi. Saat neredeyse bir olmuştu. Scandiana Sokağı'nın uzak olduğunu hatırlatarak onu vazgeçirmeye çalıştım, ayrıca benimle gelecek olursa otele dönmesi saat ikiyi bulacaktı.

"Ah, sen merak etme!" dedi gülerek. "Lokantanın en güzel yanı, insanın istediği zaman yemek yiyebiliyor olması."

"Sen ve ailen, yemeği birlikte yemez misiniz?"

"Yeriz tabii... sözde. Gerek babamın hastanedeki işi bittiğinde köyden dönmesi akşamı bulduğundan, gerekse annemin sürekli ev aramaya çıkmasından... Kısacası, biz sadece akşam yemeğinde bir arada oluyoruz. Sana tuhaf geliyor, değil mi?"

Yüzüme bakıyor ve bir parça çıkık olan çenesini (babam her zaman bunun "kötü karakter" belirtisi olduğunu söylerdi) yana çekerek gülüyordu. Hiç şüphesiz beni kıskandığı açıktı, ailemin sağladığı düzeni, ekonomik gücü ve kentsoylu yaşantımı kıskanıyor, ama aynı zamanda da bir parça hor görüyordu.

Bunu anlamamdan korktu belki de. Nitekim, aniden büyük bir coşkuyla sınav sırasındaki yardımlarım için bana teşekkür etti. Ona yardım etmeyecek olsaymışım –böyle diyordu– ve ayrıca bir insanın verdiği ilk izlenim herkesin bildiği gibi, yani çok önemlidir ya, işte o zaman Guzzo gibileriyle nasıl baş edebilecekmiş. Ama bu arada ben de, sürekli ya da sürekli olmasa bile en azından kitapları gelinceye kadar kendisiyle oturmak için neden ona, yani Guzzo'ya beni en arka sıraya geçirmesini sormuyormuşum? Şu sıra arkadaşım olan Cattolica'nın çok terbiyeli ve çok eğitimli bir görüntüsü varmış. Hiç şüphesiz çalışkanmış da, hatta çok çalışkanmış. Bununla birlikte, sevimli bir tarafı da yokmuş; bunu söylemesine ses çıkarmadım. Acaba, fazla hava atmıyor muymuş? Bir şey yaptığı, yanındakine baktığı sırada, hali tavrı tam da...

Sözünü kesiverdi.

Yüzüme dikkatlice bakarak, "Seni kırmayı istemem" dedi. "Belki de iyi arkadaşsınızdır... Siz yakın arkadaş mısınız?" diye telaşla sordu.

Yüzüne bakmaktan kaçındım.

"Yok, öyle fazla değil" diye yanıtladım.

Sözünü ettiği ders kitapları için –devam ettim– endişelenmesi gerekmezdi, ders kitaplarımı sınıfta her zaman ona ödünç verebilirdim. Yanında oturma meselesine gelince, bu konuda onu memnun edip edemeyeceğimi bilmiyordum. Cattolica ile öyle iyi anlaştığım söylenemezdi. Ne var ki iki aydan uzun süredir yan yana oturuyorduk, şimdi kalkıp da onu öylece ekmek... Her şeyden öte biz birbirine oldukça bağlı, iki kişilik bir ekiptik.

"Peki, ödevleri evde kiminle yapıyorsun? Onunla mı?"

"Hayır. Hiç kimseyle yapmıyorum."

Neredeyse gelmiştik. Madama Sokağı'ndan Santa Maria in Vano

Meydanı'na çıktık ve Scandiana Sokağı'ndan aşağı kıvrıldık. Şu yolun sonunda uzanan set gibi şey de neydi? –Pulga yürümeye devam ederken, bana sorular soruyordu–. Bu arada havaya kaldırdığı koluyla Scandiana Sokağı'nın sonunu görünmez kılan Montagone'nin ince bir tabaka halinde uzanan sisli geçidini işaret ediyordu.

Evin giriş kapısında durdum, zili çaldım sonra da Montogone'nin ne olduğunu ona açıklamak için döndüm. Ama o çoktan başka şeylerle ilgilenir olmuştu.

"Aman Tanrım!" diye ciddi ciddi çığlık attı. "Bu bir saray!"

Gözlerini yukarıdan ayırmadan yolun ortasına kadar ilerledi.

"Hepsi sizin mi?"

"Evet."

"Kaç odası vardır, kim bilir!"

"Eh işte, epeyce... Birinci katla ikinci kat arasında bir elli tane vardır."

"Hepsinde *siz* mi kalıyorsunuz?"

"Yok, tabii ki. Biz sadece ikinci kattaki odaları işgal ediyoruz. Birinci katta kiracılar oturuyor."

"Bu durumda sen ve ailen yirmi kadar odada yaşıyorsunuz."

"Yaklaşık olarak."

"Peki siz kaç kişisiniz?"

"Beş kişiyiz. Annem, babam ve biz üç kardeş, yani ben, erkek kardeşim Ernesto ve kız kardeşim Fanny. Ayrıca evdeki çalışanları da hesaba katman gerekir."

"Çalışan kaç hizmetçiniz var?"

"İki... bir tane de yarı zamanlı gündelikçi."

"Yirmi oda! Bu odaların ısınma masrafını tahmin edebiliyorum. Peki ya kiracılar?"

O sırada sokak kapısının sürgüsü açıldı. Gözlerimi yukarı kaldırdım. Annem pencereden bakıyordu.

Bakışları Pulga'yı süzerken, "Neden böyle geciktin?" diye sordu. "Gel hadi, baban çoktan sofraya oturdu."

Pulga hafifçe öne eğilerek, "İyi günler, efendim" dedi.

"İyi günler."

"Sınıftan bir arkadaşım" dedim. "Luciano Pulga."

"Memnun oldum... Çok memnun oldum" diye gülümsedi annem. "Hadi, babanın sinirlenmesini istemiyorsan, şimdi doğru içeri."

Denizliğinden çekilerek, pencereyi kapattı. Ne var ki Pulga bulunduğu yerden ayrılmak konusunda bir türlü karar veremiyordu. Giriş kapısına yaklaştı, demir kapıyı yavaşça itti, aralıktan başını içeri uzattı.

Arkasına dönerek "Bir saniyeliğine içeri girebilir miyim?" diye sordu. "Bahçeye bir göz atmak isterdim."

Eşikten geçtiği sırada başındaki sporcu beresini çıkardı ve önümde sessizce ilerledi. Bahçeye açılan kemerli taşlığın sonundan gözlerini ayırmaksızın, parmaklarının ucunda iki ya da üç adım attı. Onu izliyordum. Üzerleri vernikli yeşil ve beyaz seramikten geniş yer döşemesinde, küçük ve yalnız bir bataklık kuşu gibi bir parça tutuk, kendince temkinli bir şekilde yürüyordu.

Durdu. Bana arkasını dönerken ve sessizce ileri bakmaya devam ediyordu.

Farkında olmadan dudaklarımdan dökülüverdi. Şöyle söyledim:

"Benimle ödevleri yapmak için bugün yeniden gelmek ister misin?"

5

Yeni bir arkadaş bulmuş olmama annem pek sevindi.

Daha o ilk akşamüstü Luciano'yu çok beğendi. Annem çalışma odasından içeri girdiğinde, o sadece ayağa kalkmakla kalmamış, üstüne bir de elini öpmüştü. Bu hareketiyle bir anda annemin kalbini fethetmişti. Nitekim, hemen sonra elinde –çay, tereyağı, frenküzümü marmeladı, tost ve baharatlı ekmek dilimleriyle süslü olağanüstü– bir çay tepsisiyle yanımıza geri döndüğünde, kahvaltımızı yaparken yanımızda oturmuştu; Bir yandan Luciano'yla sohbet ediyor, öte yandan kahverengi gözlerindeki annelik duygusuyla onu okşuyordu. Babasının meslek hayatıyla ilgi gösterirken, sabahtan akşama kadar etrafta ev arayan annesi için endişe duyarken ve ayrıca bu konuda her türlü yardıma hazır olduğunu belirtirken, arada ona ve ailesine dair sorular sormuştu. Zavallı kadıncağız! –iç çekmişti–. Her neye ihtiyacı olursa, telefonla bile bildirecek olsa, yalnız kendisi değil, bütün arkadaşlarını harekete geçirmekten mutluluk duyacaktı annem.

Daha sonra sofrada, "Arkadaşın ne kadar sevimli" dedi. "*O da elbette* sorumluluk sahibi ve terbiyeli bir çocuk!"

"*O da elbette.*" Kıskançlığından, onu her zaman fazlasıyla "kaba saba" ve "somurtkan" bulan annem, besbelli Otello Forti'yi ima ediyordu. Canım sıkılmıştı, cevap vermedim. Doğruydu – gözlerimi tabağın içine dikmiş, düşünüyordum–: Ders çalışmak için bizim evden çok, her zaman Montebello Sokağı'ndaki Forti'lere gitmeyi yeğlemiştim. Bu yüzden mi? Bellaria Sokağı'ndaki ilkokulda öğretmenimiz Roncati'nin masasının tam önündeki orta grubun ön sırasına ikimizi yan yana oturttuğu günden beri onun evinde ders çalışırken rahat ettimse, bunda Otello'nun ne suçu vardı? El öpmeler, sevgi gösterileri ve dalkavukluklar bakımından Otello beş para etmezdi. O içten, samimi biriydi, belki de fazlaca...

Sinyora Pulga telefon etti; annem aralarında geçen konuşmayı aktarmakta gecikmedi.

Sinyora incecik, bezgin ama son derece sevecen bir sesle hiç durmadan teşekkür etmişti. Bir ev bulduğunu önden bildirmişti (Evi, Porta Reno'nun dışında, aynı zamanda Coronello'ya giden Bologna yolu üstünde bulmuştu), bu nedenle iyi kalpli hiç kimsenin artık kendileri için üzülmesine gerek kalmamıştı. Ah o Luciano'cuğu! Luciano'su için bizim ailece yaptıklarımızı o ve kocası nasıl unutabilirdi?

"Teşekkürler sevgili sinyora, yürekten teşekkürler" diyerek sözlerini sonlandırmıştı. "Şimdi değil, daha mobilyaları yerleştirme işimiz var ve maalesef, eşyaları bir depoda tutmanın kaça mal olduğunu bilemezsiniz. Ama yaklaşık on beş gün sonra ben ve kocam sizi telefonla rahatsız etmek isteriz. Osvaldocuğum da bir doktor olduğundan eşinizi tanımayı çok arzu etmekte!"

Babam, "Doktor olduğundan mı?" diye yüzünü buruşturarak homurdandı, ama her zaman olduğu gibi, birilerinin ona doktorluk diplomasını hatırlatmasından yine memnun görünüyordu. "Bana kalırsa kapımı para için çalacak..."

Doktor Pulga, en azından babamın kapısını, hiç de para yüzünden çalmaya çalışmıyordu. Bu konuşmanın üstünden birkaç gün sonra evimize (yanında karısı olmadan) geldiğinde, doğrudan söze girmişti: Sadece bir "meslektaşını" tanımak, onunla karşılıklı iki çift laf etmek için geliyordu.

Sonra da kendisinden söz etmeye koyulmuştu. Tıp Fakültesi'ni 1908 ile 1913 yılları arasında Modena'da okumuştu. 1914'te evlenmişti. 1915'ten 1917'ye kadar Carso'da, 1918'de Montello'da savaşmıştı. Coronella'daki sağlık ocağında çalışmak üzere, 1920'de "maddi yetersizlikler yüzünden" kabul etmek zorunda kaldığı ve büyük zorluklarla geçen yaklaşık on senenin sonunda Lizzano in Belvedere'deki sağlık ocağından kurtulmaya karar vermişti. Kesinlikle –devam etmişti–, Ferrara ve Bologna "gibi merkezlerle" mukayese bile edilemezdi orası. Coronella'nın Ferrara'ya yakın olması bir yana, Ferraralı doktor çevresi, Bologna'daki gibi, göz açtırmayan bir grup çıkarcının kendisini kontrol altında tutacağına dair bir izlenim uyandırmıyordu ve işte bu sebeple her türlü sızıntıya kendisini sımsıkı kapatmıştı. Onların hepsini, ihtiyar Murri'den Schiassi'ye, Nigrisoli'den Putti'ye, Neri'den Gasbarrini'ye kadar Bolognalı bütün doktorları iyi tanıdığı söylenebilirdi. Cerrah Bartolo Nigrisoli, ayrıca aile dostuydu.

Kısa boyu, maviden mora çalan "siyanozlu" kırmızı suratı ve burnuna yasladığı küçük gözlüklerinin ardında "zehirli guatr hastasının" pörtlek, ışıl ışıl, yeşil gözleriyle Doktor Pulga'dan –diye açıkladı babam– hiç hoşlanmamıştı. Ne çenesi düşük bir insan! Bologna'da herkesle arkadaş geçiniyor, üniversitenin, Sant'Orsola'nın yarısını yakından tanıyor, ama lafını sözünü esirgemeden herkesi, her şeyi diline doluyor! Örnek, bugün İtalya'nın belki de en başarılı bisturisi Bartolo Nigrisoli her zaman faşizm karşıtı olmuştu. İnandığı düşüncelere bağlı kalmasında hiçbir kötülük yok. Doktor Pulga küstahça, öğretisinin çok sayıda gencin "ahlakını bozduğunu" düşünüyor ve onun Bologna Üniversitesi'nden atılması gerektiğini söylüyor (ve bu arada onu kendisinin ve ailesinin dostu ilan ediyor), size yemin ederim ki, bu tam manasıyla bir canavarlıktır! Ve son olarak da, kalkıp ziyaretime gelmesi, saatin üç buçuğundan sekizine kadar koltuğa gömülüp kalması, olacak şey miydi? Uzak dursun, Tanrı aşkına! Doktor Pulga yeniden telefon edecek olursa, duruma göre ona şu iki şeyden birini söyleyin: Ya dışarıda deyin ya da hasta yatıyor, yatağa gömüldü, çıkamaz deyin.

Ya Luciano? Luciano nasıl biriydi?

Dış görüntüsünün hafif iticiliği ilk izlenimim olmuştu, gün içinde ona alışmak bile bu izlenimi silmeye yetmemişti. Giysileri de, kendisi de temizdi, ama onda beni sürekli rahatsız eden bir şey vardı: Nedeni, belki de biraz heyecanlandığında üst dudağındaki sarı tüylerin arasında beliriveren ter damlacıkları, ya da derisi yağlı yüzünün hemen her yerine yayılmış, özellikle şakaklarında ve burun deliklerinin alt kısmında daha yoğun olan siyah noktalar, ya da z harfini söylerken sıktığı çenesini kabaca yana kaydırması, ya da ne bileyim işte, iri, kemikli ve bir parça kapalı tuttuğu avuçlarını tuhaf bir biçimde kalınlaştıran sarımtırak nasırlar olabilirdi. Bundan başka bir de, göçmenliğinin ona getirdiği tevazua, âcizliğe ve de korunmaya bütünüyle boyun eğmesinin bana ilk andan itibaren baş döndürücü bir haz verdiğini de ayrıca itiraf etmeliyim. Otello ile aramdaki ilişki aslında hiçbir zaman kolay olmamıştı. Ondan üstün olmama boyun eğer ve sonra da bana bunu farklı biçimlerde, sürekli mızırdanarak, katır gibi inatlaşarak, durmadan uflaya puflaya isteksizliğini göstererek, evime pek az defa, lütfedercesine gelerek hissettirirdi. Oysa o çok farklı biriydi; onun gözünde bizim ev, (onu odadan odaya bütün evi baştan sona gezdirdiğim daha ilk

günden bunu bana kendi ağzıyla söylemişti), hiç olmadığı kadar güzel, konforlu ve rahat bir evdi, annem dünyanın en sempatik ve en nazik annesiydi ve ben de ödev yapmakta en becerikli ve keskin zekâlı bir tür canavar, sessizce dinlenmesi gereken bir kâhindim. Ne aptaldı ne de kıt zekâlı, ayda bir kere bütün hocaların yaptığı sözlülerde, Guzzo'dan Krauss'a, Bianchi'den, tarih ve felsefe hocası Razzetti'ye kadar (aynı şekilde Mazzanti de ona, isteksizce de olsa, asla beşin altında bir not vermemişti), her zaman dişiyle tırnağıyla mücadele etmişti, buna karşılık defterine bir kız öğrencinin okunaklı, büyük ve köşeli el yazısıyla yazarken, sonunda "Aferin sana!", "Çok başarılısın!", "Senin gibi Yunanca çeviri yapanı hiç görmedim!", "Ne mutlu sana!" gibi beni onayladığını, bana saygı ve hayranlık duyduğunu vurgulamakla yetinerek, soruları benim rahat rahat çözmeme, istediğim şeyi ona yüksek sesle dikte etmeme izin veriyordu. Luciano Pulga'yla –diyordum, kendi kendime– hayat ne rahat, her şey ne kolay! Hiç ağzını açmayan Pulga'yla, –(annem parmaklarının ucuna basa basa kapıyı dinlemeye gelecek olsa –ki böyle bir şeyi yapması mümkündü, zaten yan odadaki parkelerin çıtırdadığını bir değil, birçok kez duymuştum–, sonuçta çeviriyi yapan sadece bendim, bu durumda annemin benim sesimden başkasını duyması imkânsızdı), onun arasındaki fark Otello'nun sadece dik kafalılık etmek ya da şeytanın avukatlığını yapmak için ağzını açıyor olmasıydı! Otello neyse de, bazı zamanlarda delicesine istemiş olduğum gibi, Cattolica'nın grubuna girmeyi başarabilseydim eğer, düşünsene, hayatım ne kolay olurdu! Okulda bizi ayıran ve iki eski arkadaş Boldini ve Grassi'nin kaçınılmaz varlığıyla körüklenen rekabet, mutlaka onun evinde de sürüp giderdi. Tabii ki Cattolica'nın evinde, bu durumda yani ders çalışmak için buluşacağımız adres, tartışma konusu bile olmazdı. Ya onun evine gidilirdi, ya da tek başına çalışırdın; ya kabul ederdin ya da vazgeçerdin...

Öğleden sonraları dörde doğru gelir, yedi buçuk sekizden önce de gitmezdi. Ama hiçbir zaman ders çalışmaktan başka bir şey yapmazdık. Akşamüstü kahvaltısıyla geçen yarım saatin dışında, sohbet etmek için arada bir derse mola verirdik. Yorulan zavallı beynimin gereksinim duyduğu dinlenme zamanlarını ayarlayan da, daha sonra yeterince dinlendiğimi ve aylaklık ettiğimi öne sürerek beni teşvik ederek derse yeniden dönmeye karar veren de, birdenbire enerjik ve otoriter kesilen Luciano'ydu.

Molalarda beni konudan uzaklaştırmak, zihnimi boşaltmak, hatta eğlendirmek için türlü türlü şeyler icat ediyordu. Geldiği ilk günden itibaren ona kol kanat germiş ve kitaplarımı hâlâ ona ödünç veriyor olmamdan, evimde misafir etmemden, ödevleri, aslında onunkileri de benim yapıyor olmamdan bana çok şey borçluydu. Ve işte o da, mütevazı bir hediyeyle –demek istermiş gibi– bana karşılık veriyordu, ama oradaki varlığı, beni yüreklendirdiğinin bariz kanıtıydı ve belki de küçümsenemezdi. Az bir şey miydi? Azdı elbette. Benimse bir şeyden emin olmam gerekiyordu: O bundan fazlasını veremezdi.

Böbürlenmekten kaçınıyordu. Hırsa kapılmadan, "Beşi aşmayan altıdan şaşmayanlar cehenneminin sınırında" bulunmaktan memnun olduğunu her fırsatta vurgularken, "Beş para etmediğimi hatta neredeyse değersiz olduğumu biliyorum" der gibiydi –gülerek şunu da ekliyordu–, tembellik kadar çalışkanlığınla fark edildiğinde, ister öyle ister böyle bir şekilde göze batacak olduğunda, sonunda mutlaka bunun "diyetini ödersin" diyordu. Bununla birlikte, bana okuldan söz ederken tavrında, örneğin Mazzantini'nin bana karşı yansız tavrına gölge düşürerek (ona göre, benimle Cattolica arasında, Mazzantini utanmadan Cattolica'yı "tutuyormuş") ya da en arkadaki sıranın (hiç şüphesiz sınıfta, gözden çıkarılmış olmakla birlikte birtakım üstünlüklerden de yoksun olmayan bir yerde oturuyordu) kendisine, benim birinci gelmek uğruna katıldığım yarışta, çekişmede ve de günlük küçük zaferlerle aynı zamanda yorgunluklar yaşarken benim görebileceğimden çok daha net ve tarafsız bir gözle sınıfı görmesini sağladığını belirtirken, her cümlesinde belli belirsiz de olsa, onun için yararlı hatta vazgeçilmez olduğumu ima eden güvenini hissediyordum.

Beni mutlu ettiğinden emin olarak, Cattolica'yı kötülemek için eline geçen her fırsatı değerlendiriyordu.

Onun gözünde Cattolica şişirilmiş bir balondan başka bir şey değildi. Sınıftakiler bir yana, Boldini'nin ya da Giorgio Selmi'nin zekâsını onunkiyle karşılaştırmak ister miydim? Sınıf birincisi Boldini'yi önemsemiyordu (o acemi çaylakta yetenek ne arar!) ve yükümlülüklerinden yarı yarıya kurtulmasını sağlayacak yeterli yedi ortalamayı tutturmaktan başka bir şey istemeyen Selmi'yi ise hiç mi hiç dikkate almıyordu. Daha kurnaz ve daha düzenli olan Chieregatti gibi inekler vardı, aslında Cattolica da bunlardan biriy-

di! Doğrusu Guzzo da aptal değildi ve sıra dışı bir yanıt arayışına girdiğinde, göstermelik bir belleğe sahip Krauss ve Razzetti gibi, kendisine hatırlatılmasına gerek duymaz, bakışlarını kime yöneltteceğini iyi bilirdi... Bana gelince, tamam, fen derslerine çok yatkın değildim, yani tam olarak söylemek gerekirse İtalyanca, Latince ve Yunanca gibi sevdiğim derslerde kendimi gösterebiliyordum. Benim için azıcık çabalamak yetiyordu (Geçen sene matematik bütünlemesinden üstelik de sekizle geçmem bir tesadüf müydü?) ama o benim matematik, fizik ve doğal bilimler derslerinde de "Sinyor Cattolica'yı" duman edeceğime bahse girmeye hazırdı.

Ben yetersizliğimin bilincinde, "Yok artık, bunu hiç sanmıyorum" diyerek kendimi geri çekiyordum. "Matematiği hiçbir zaman anlamadım."

"Hiçbir zaman anlamadın, çünkü anlamak istemedin."

"Olabilir. Ama bu da sonuçta aynı kapıya çıkmıyor mu?"

"Aynı şey *değil*. Yetenek ayrı, istemek ayrı."

"Bence matematik beyin işidir, beyin yapısının buna uygun olup olmama meselesidir."

Bu cümleyi gülerek ortaya attığım sırada, Luciano itiraz etmek için yerinden fırladı. Ben bu tür saçmalıkları savunacak biri miydim? Hem de ben!

Gözlerindeki saygıyla karışık ciddi ifadeden ve derin bakışlarla beni süzmesinden anladım; ırkımın matematiksel dehasını bana anımsatmak için ona izin vermemi bekliyordu (sayılarla arası çok iyi olan ve bu konudaki eksikliğimi ciddi ciddi büyükannem Maria'nın köylü genine bağlayan babam da Yahudilerin dünyanın en iyi matematikçileri olduğuna emindi). Anlamazdan geldim ve konuyu değiştirdim.

Haklıydı, benim için gitgide yeri doldurulamaz biri olup çıkıyordu. Buna dair, kar yüzünden randevusuna geciktiği şubatın sonuna doğru bir akşamüstünü anımsıyorum.

Bir daha yağmaz sanılan kar o sabah saat dokuz buçuğa doğru yeniden yağmaya başlamıştı. İsa Kilisesi'nin siyahımtırak fonuna nazlı nazlı yağarken, sınıfın penceresinden sessiz küçük kar tanelerini izlemek ve sonra çıkışta, Borgoleoni Sokağı'nı baştan sona karlarla kaplı bulmak ne kadar güzel ve heyecan vericiydi! Her zamanki gibi bize eğlence çıkmıştı. Okul çıkışı kartopu savaşında Luciano ile birbirimizi gözden kaybettik, ama bir önemi

yoktu, nasıl olsa her zamanki gibi saat dört civarında bizim evde bulaşacaktık.

Karın yağışı öğle yemeğinden sonra hızını keseceğine, iyice artırmıştı. Saat beşte, tuhaf bir şekilde endişelenerek, acaba Luciano çok uzaklardaki Foro Boario mahallesinden Scandiana'ya kadar yürüyerek gelebilecek mi, diye kendi kendime sorup duruyordum. Pencereden dışarı bakarken, belki de bugün gelemeyecektir –diyordum içimden–. Tek başıma çalışmaya başlasam belki daha iyi olurdu.

Önümde açık duran defterlerim ve kitaplarımla masaya oturdum ama bir türlü aklımı derse veremiyordum. Pulga'ların evinde henüz telefon yoktu. Ama Pulga'nın gerçekten gelmemek gibi bir niyeti olsaydı, telefon etmek için evinin elli metre ötesindeki bakkala kadar koşturur, ne yapar eder, bana haber vermenin bir yolunu bulurdu. Acil bir durum olduğunda, Pulga'lar oradaki telefonu kullanıyorlardı. Bunu bana kendisi söylemişti.

Saat beşi çeyrek geçe yeniden yerimden kalktım, yeniden pencerenin yanına gittim. Hava çoktan kararmıştı. Acaba ben mi gitseydim Luciano'nun evine? Ne olursa olsun, öylesi daha doğru olurdu.

Camları açtım. Pencereden dışarı sarktım, havayı kokladım, aşağı baktım. Kar devam ediyordu, ama artık daha inceden yağmaya başlamış ve sokak lambalarını çevreleyen sarımsı ışıkta adeta dans eden bir toz bulutuna dönüşmüştü. Aşağıda tek parça halinde uzanan, lekesiz, kalın bir örtü sokağı baştan sona kaplamış, her türlü engebeyi ortadan kaldırmıştı. Ne çakıl taşları ne de kaldırımlar, hiçbir şey birbirinden ayırt edilemez olmuştu.

Ve işte, aşağıda, sokak kapısından bir anda hızlıca girenin, tam o anda Luciano'nun ta kendisi olduğunu fark ettiğimde, delicesine (sevinçle karışık her zamanki muhalif duygulardan deli gibi) çarpan yüreğim az daha ağzımdan çıkacaktı.

6

İlk zamanlar Luciano beni eğlendirmek için aynı şekilde sonsuz sayıdaki iki farklı repertuvarına başvurur, Bologna lehçesiyle bana fıkralar anlatır ya da çocukluk anılarından hikâyeler seçerdi. Bunlar da komik olurdu. İçinde babasına, annesine veya erkek kardeşi Nando'ya değinenler de dahil, kendisinin şaşmaz bir biçimde başkahramanı olduğu bütün öyküler Lizzano in Belvedere'de ve çevresindeki (isimlerine kısa sürede aşina olup çıktığım: Porretta, Vidiciatico, la Madonna dell'Acero, il Corno alle Scale gibi) dağ köylerinde geçerdi. Kendisine biçtiği rol hiç değişmezdi. Kurnazlık, bilgelik, beceriklilik her zaman onun işiydi; beyninden başka elleri ve ayakları da hızlı çalışırdı. Belki de bunlar onun uydurmasından, hayal ürününden başka bir şey değildi. Ama ben eğlenirdim. Larry Semon ve Charlie Chaplin komedi filmlerini izliyormuşçasına gülerdim. Luciano da kendi yaratımından, elde ettiği başarıdan memnun görünürdü.

Daha sonra keskin bir dönüş yaptı.

Bunun şiddetli bir fırtınanın koptuğu martın bir akşamında tesadüfen olduğunu söyleyebilirim, işte o zamandan itibaren sohbetleri bütünüyle değişime uğradı.

Akşam yedide ayaklandığını görmüştüm.

"Gidiyor musun?"

"Benim için uygun zaman diye düşünüyorum."

"Akşam yemeğine kalmak istemez misin? Tamam dersen, gidip anneme haber veririm."

Yüzüme dik dik baktı. Kitaplarını çoktan kayışla bağlamaya koyulduğu sırada, duruvermişti.

Çene kemiğini her zamankinden daha fazla yana kaydırırken, "Teşekkür ederim... çok teşekkür ederim..." diye kekelemişti. "Size rahatsızlık vermek istemem."

"Seninki de söz mü! Hemen gidip haber veriyorum."

Ayağa kalktım ve kapıya koştum.

"Bir dakika bekle!"

Geriye döndüm. Masa lambasının yanında ayakta duruyordu,

kemikli küçük yüzünde derin halkaların çevrelediği koyu mavi gözleri ve daha yukarıdan vuran ışıkta kavisli burun kökü ve bombeli alnıyla her zamankinden daha solgun görünüyordu.

"Boş ver. Evde beklerler beni."

Evinin yakınındaki bakkala telefon etmesinin hiç de zor olmadığını söyleyerek itiraz ettim.

Yüzüme bakmayı sürdürerek kararsızlık içinde, "Evet, tamam da yemekten sonra..." dedi, "... burada yatıya kalamam ki."

Israr ettim.

Masaya doğru dönerken zor bela, "Neden olmasın?" dedim. "Benim odama gayet güzel bir yatak açabiliriz."

Karşılık vermedi. Pencerenin yanına gitti, camdan dışarı baktı.

"Yağmur hâlâ yağıyor mu?" diye sordum.

"Biraz azalmış."

Yeniden odanın ortasına geldi ve koltuğa oturdu.

"Aslında Otel Tripoli'de kaldığımız zamanlar çok daha iyiydi. Foro Boario taraflarında oturmak yazın güzel olabilir, ama kışın Lizzano'dan daha beter. Evin duvarları yeni olsa gerek, nasıl soğuk ve nasıl rutubetli bir bilsen!"

Kaloriferlerinin olup olmadığını sordum.

Sorunun önemi yoktu. Zaten ona soru sorarken, içimden bir ses bana tehlikenin yaklaşmakta olduğunu söyledi. Birdenbire, o âna kadar birbirimizden sakladığımız bir mahremiyete, ne pahasına olursa olsun itiraz etmem *gereken* mahrem konulara doğru yuvarlanmakta olduğumuzu hissettim.

Ama artık çok geçti. Bu arada Luciano bana kurulmasının şimdilik maddi olanaklarını aşan kalorifer konusunu geçmiş, babasının nasıl kilden iki Becchi sobası satın aldığını anlatmaya koyulmuştu. Bu tür sobalar, boruları dirseksiz olarak soba deliğine uzatıldığında çok daha iyi ısıtırdı. Ancak her zaman "dik kafalı bir sersem" gibi davranan babası, birdenbire soba borularının boyunu orta seviyeye indirerek odadan odaya geçirmeye karar vermişti. Sonuç: Evi bir anda duman basması için bir kâğıt parçasını tutuşturmak yetiyordu. Boğulup ölmek için birebir.

"Dik kafalı bir sersem" demişti, kendi meselelerini ilgilendiren her türlü çekince ve tedbiri bir anda ortadan kaldırmıştı: Şaşkınlıktan aklım gidip geliyordu. Ne oldu? –diye korku içinde soruyordu–. Neler oluyor?

Doktor Pulga'nın babamda yarattığı berbat etkiyi anımsamakla birlikte onu savunmaya çalıştım. Yararı yoktu. Luciano dozu daha da artırdı. Babası sadece bir sersem olmakla kalmıyormuş –tekrarladı–, aynı zamanda cimri ve zorbaymış da. Dilediği gibi konuşmasına izin verdim. Morali bozuk bir halde eve döndüğünde, ilk saldırdığı şey daima ailesi oluyormuş. Sık sık da herkesi dayaktan geçirirmiş.

Bunlar da uydurma, hayal ürünü şeyler miydi? Olabilirdi. Öte yandan önemli olan şey bunun, hiçbir zaman gerçek olmamasıydı. Benimle konuşurken sesinin değişen tonu, nezaketten uzaklaşarak aniden sertleşmesi ve kabalaşması önemliydi.

Nefesim kesilirken, "Nasıl!" dedim. "Anneni de mi dövüyor?"

Ah, ne babası, özellikle annem dövüyormuş o hayvan leşini! –diye yanıtladı Luciano–: Meğer –diye sırıtarak ekledi– "dayak yemeye çalışan besbelli 'zavallı' annemmiş!" İşin aslı, annesi dayak yemeyi pek severmiş: Bu durumu gayet iyi bilen babası da onu memnun ediyormuş. Elinden geldiğince.

Kahkahaya boğuldu.

"İnsan kalbinin sırları!" diye çığlık attı. "Ne sanıyorsun, iğrenç olan sadece erkekler mi? Kadınlar da iğrençtir, için rahat olsun, kadınlar da!"

Tripoli Oteli –diye devam etti– onu daha iyi kılan bir başka neden de (gürül gürül çalışan kaloriferlerinden başka) yaşamı "altın tepside değil", çıplak haliyle, gerçek resmiyle sunuyor olmasıydı. Sürekli olarak restoranın girişindeki kasanın arkasında oturan, Alman isimli, domuzdan farksız patron Müller'i daha önce görmüş müymüşüm? Öğleden sonraları kısa bir uyku kaçamağı için gelen çiftler yemek yemek zorunda bile değilmişler. Masaların arasından geçerek doğruca onu görmeleri yetiyormuş, o zaten anahtarları vermek için dünden razıymış. Gelen çiftlerin halini görsen nasıl komik! Bunlar doğal olarak, onları şehrin meydanında ağına düşüren "ucuz fahişeleri" beraberinde sürükleyen köylü tiplerdi. Bazen de önden keşif adımlarıyla içeri giren şehirli delikanlılar olurdu, bunlar anahtarları alır almaz merdivenlerde gözden kaybolurken, "bir suçlu" gibi içeri giren bir "piliç" bir dakika sonra onun peşinden giderdi. Piliç mi? Nerede! Piliçten çok, kırk yaşlarında, bir anne, belki de çoktan büyükanne olmuş, köseleye dönmüş suratının her bir gözeneğinden günah fışkıran bir "kart tavuk" söz

konusuydu. Mühendis, avukat, doktor "eşleri" idiler ve bu daha ilk bakışta anlaşılıyormuş. Bir halta yaramayan yüksek sosyetenin hanımları, aynı günün akşamı Belediye Tiyatrosu'nun localarında kendilerini gösterebilir ya da ertesi gün cesur adımlarla *coram populo*, *herkesin gözü önünde* kıçlarını sağa sola sallayarak Cavour Caddesi'nde güzelliklerini sergileyebilirlerdi. Yemin ederim, bundan daha gülüncü olamazdı!

Masanın üstündeki çalar saat yedi buçuğu gösteriyordu. Yandaki odanın parkeleri çıtırdadı. Annem kapıdan içeri başını uzattı ve mutlu gözlerle bize baktı.

"Bitirdiniz mi?" diye sordu.

Ona hayal âleminden bakıyordum. Evet –diye onayladım–, bitirmiştik.

Luciano her zamanki tez canlılığıyla bir anda ayağa kalkmıştı.

"Zavallıcık!" Annem ona şefkatle baktı. "Bu yağmurda yürüyerek Darsena'nın daha uzağına kadar sürüklenmek! Şemsiyen var mı bari? Ya ayağına galoşların? Yemeğe kalmak istersen, çekinme lütfen."

"Teşekkür ederim, sinyora" diye karşılık verdi Luciano. "Şimdi ona da aynısını söylüyordum," derken beni işaret etti, "kalmasam iyi olur. Annemle babam eve dönmediğimi görünce... Merak ederler, işte, tahmin edersiniz."

Annem ısrar etti. Şunun şurasında telefon edip izin almakta ne vardı? Ama Luciano bir türlü ikna olmuyordu. Karşılıklı konuşuyorlardı: Luciano koltuğun yanında ayakta, hiç olmadığı kadar nazik ve cilveli, annemse kapının eşiğinde, kahverengi gözlerindeki okşayan bakışlarıyla onu sarıp sarmalıyordu. Oturduğum yerden bir birine bakıyordum, bir ötekine. Dudak hareketlerini izliyordum, sözcüklerin büyük bir kısmını anlamıyor, onları duymuyordum.

Sonunda annem geri çekildi.

Luciano kapının iyice kapalı olduğundan bir bakışta emin olduktan sonra kısık bir sesle, "Görsen çok komik, çok eğlenceli bir şeydi," diyerek yeniden başladı, "ama daha çok da komik."

Ne acayip bir limana dönüşüyordu akşamları –diye sürdürdü–, bu Tripoli Oteli! O, zaman geçirmeden yorganın altına girerek sızan kardeşi Nando ile birlikte uyuyormuş, top atılsa bile, "tavuk!" kardeşi, kolay kolay uyanmadığından, ne yan odadaki ebeveyninin her akşam yatmadan önce tutuştuğu –sık sık sonu yumruklaşmayla

biten– kavgaları ne de yeterince kalın olmayan öteki duvardan sızan çeşit çeşit gürültüleri işitirmiş. Duvarın arkasındaki "çalışma" aralıksız sürermiş. Bir gece boyunca inlemeler, iç geçirmeler, yatak gıcırtıları tam bir felaketmiş, o gürültüde uyu uyuyabilirsen. İyi de, zaten uyumak isteyen kim? Doğrusu bir tek Nando tavuğu mışıl mışıl uyuyormuş, çünkü böyle şeyler onun aklının köşesinden bile geçmezmiş. Kendisi geç saatlere kadar üstünde geceliği, kulağını duvara yapıştırmış, bir sansar kadar uyanık, her an seslerin değişeceğine, çeşitli "vardiya değişimlerine" dikkat kesilerek beklermiş. Bazı geceler yan odada, peş peşe beş çifte kadar vardiya değişimi oluyormuş. Dahası arada bir yerinden kalkarak, görmeye gidiyormuş.

"Görmeye mi?"

"Anlarsın işte. Aradaki bağlantı kapısının anahtar deliğinden."

"İyi de, ne görüyordun ki?"

"Ne mi görüyordum? Yani... her zaman olmuyordu, maalesef, çünkü yatağın baş tarafı anahtar deliğinin tam önünde, karşı tarafa doğru uzatılmıştı, ayrıca yüksekti, hani şu çift kişilik büyük yataklar gibi çok yüksekti. Ama dur, sakin ol, bir şeyler görüyordum elbette."

Bir defasında, örneğin –diye devam etti– yatak başının üstünden sarkan bir sırt görmüştü. Bu bir kadın sırtıymış, ne eksik ne fazla, tıpkı tırıs giden bir atın sırtında oturur gibi *hoppa, hoppa* ileri geri kaykılıyormuş. Bir başka sefer de çırılçıplak iki kişi odanın içinde geziniyormuş, arada bir anahtar deliğinin menziline girerek ona "önlerini ve arkalarını" gösteriyorlarmış. Bir başka seferdeyse yine bir çift, ama bu defa yatak yerine yerde, üstelik de kapının tam yanında sevişmeyi seçmişti. Ümitsiz bir çabayla gözünü aşağı eğmesine rağmen, o defa hiçbir şey görememiş olsa da, çabalarına karşılık *dinleyebilmişti*: Böylesi, belki daha da iyi olmuştu.

"Daha iyi mi?"

"Hem de nasıl! İnlemeler, soluk soluğa bağırmalardan başka, birbirlerine söyledikleri cümleleri duyman gerekirdi. Ne biçimdi! Hiç susmuyorlardı."

O sırada oda servisi içeri girmişti. Yemeğin hazır olduğunu bildirmiş ve Luciano da yarıda kesip gitmek zorunda kalmıştı.

İlerleyen günlerde, Luciano çalışma saatlerinden daha fazla zaman çalarak bu tür konulardan söz eder oldu. Tepkilerimi gös-

termekte âcizdim, pasiftim ve güçsüzdüm, o da bu durumumdan yararlanıyordu.

Bu arada bana olağanüstü bir kitap okuduğunu söyledi, Pierre Louys'in *Afrodit*'i, edebî güzelliği ve "son derece eğitici" içeriği bakımından –diye vurguladı– olağanüstü bir kitapmış. Her defasında kitabın neden sadece birkaç sayfasını okumak zorunda kaldığını anlattı; özellikle geceleri, yatakta okuyormuş, bir eli sayfayı çevirmeye hazır, ötekiyse "sapının birkaç enerjik çırpınışı"yla romanın belli başlı yerlerine eşlik etmeye, aşağıda hazır bekliyormuş.

"Bana onu ödünç verir misin?" diye sordum.

"Neyi?" diye sırıtarak sordu. "Kitabı mı?"

Başımı salladım.

"Şey... söz konusu kitap olunca," diyerek yeniden söze girdi, bu arada mavi sırlı gözleriyle yüzümü inceliyordu, "bunu yapabilir miyim, bilmiyorum. Babam kitaplarına çok titizlenir. Onun için çok değerlidir!"

Çalışma odasının bir rafında babasının gözü gibi sakladığı benzer konulu bu ya da öteki kitaplarına "pençe atabilmesi" –diye devam etti–, sonra da her şeyi yerli yerine koymak için genellikle, evde herkes uyuduğunda, özen göstererek geceyi beklemesi gerekiyormuş.

Bu "hile" sayesinde Pitigrilli'nin, adını anımsayamadığı Fransız bir yazarın *İşkence Bahçesi*'ni",* Weininger'in *Geschlecht und Charakter*'ini, [*Seks ve Huy*], *Nişanlılar*'ı, ama anlaşılacağı gibi, dördüncü ve beşinci sınıfta canımıza ot tıkayan Manzoni'nin değil, benim bir dindaşım olan Da Verona'nın yazdığı, üstelik ona göre, ötekinden çok daha üstün olan *Nişanlılar*'ı okumuştu. Her koşulda –dedi ve benden gelebilecek olası itiraza karşı peşinen bir elini havaya kaldırarak–, ne olursa olsun, Louys'in *Afrodit*'i, saydığı bütün romanları tek geçermiş. Acaba romanın ilk bölümünde ne anlattığını öğrenebilir miydim? Onlarca kadının "erkeklerle ve kendi aralarında tam gaz çiftleştiği", Tanrıçanın tapınağının etrafındaki bir bahçeyi anlatıyormuş. Öyle çok çeşitli ve öyle çok farklı pozisyonlarda çiftleşme biçimleri üretiyorlarmış ki, bu işlerden, öyle laf olsun diye değil, gerçekten çok iyi anlayan kendisinin bile ağzı açık kalmış.

---

* Octave Mirbeau, *İşkence Bahçesi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2007.

O zamana kadar ben hiç mastürbasyon yapmamıştım. Bunu öğrendiğinde Luciano hayrete düştü. Nasıl yani? Benim yaşımda biri! Kendisi on yaşından beri her zaman mastürbasyon yaparmış. Günde en az bir defa.

"Canın acımıyor mu?"

"Ne acıması! Aksine çok iyi geliyor. Belki," diye güldü, "çok fazla yapmaktan, hafızamı bir parça açmış olabilir. Beyni nasıl açtığını görmek ister misin?"

Ona göre, "düşünsel yetileri" geliştirmek için bundan daha "uygun" bir yol olamazmış. Tabii aşırıya kaçmamak gerekiyormuş, tıpkı, aşırıya kaçmanın doğru olmadığı şarapta ya da ne bileyim sporda olduğu gibi. Sözü edilen normal, doğal bir "alışkanlıkmış" ve içimizde uyanan dürtüler "bilimsel olarak" ele alındığında, doğa kötülüğümüzü isteyemezmiş. Bu arada, özellikle sünnetin bendeki "cinsel duyarlılığı" azaltmadığından emin miymişim? Hiç ereksiyon olmuş muydum? Peki geceleri uyurken, hiç "ıslanmış mıydım?"

Her şeyi kabul ederek, hatta iyi anlamadıklarıma da, yani evet diyerek, elimden geldiğince cevaplar veriyordum: En olmadık zamanlarda "şeyim" sertleşiyordu ve bir sabah da geceliğim nemli lekelerle kaplı uyanmıştım.

Bir öğleden sonra Luciano pantolonunun düğmelerini çözdü ve bana organını gösterdi. Israrla benim de ona göstermemi istedi. Her zaman aşırı sıkılgan olduğumdan, direniyordum. O da ısrar ediyordu, sonunda dediğini yaptım.

İşini yapan bir doktor gibi, öne doğru bir parça eğilerek, dikkatlice baktı. Sünnet denilen şey bu kadar mı? –sonra kahkahalarla gülmeye başladı–. Sünnetin, her zaman daha ciddi bir ameliyat olduğunu düşünmüştü. Şimdi bütünüyle ayırdına varmıştı, ufacık bir şeymiş. Sonuçta onunkiyle benim şeyim arasında ne fark vardı?

Düğmelerini iliklemeye koyuldu.

Ortada olan biten kesin bir şey yoktu ama içimde hiç bitmeyen bir duyguyla ne olduğunu bilmediğim ve bana gözdağı veren birtakım şeylere doğru yavaş yavaş sürüklenerek Paskalya tatiline kadar geldik. Luciano konuşuyordu da konuşuyordu. Alçaktan geçen, uğultulu ses dalgaları hareket etmemi engelliyor, adeta beni içine hapsediyordu.

O günlere dair zihnimde belirgin pek az anı var. Sanki yeraltında, ucu sonu belli olmayan bir tünelde, ama bir anda onunla

karşı karşıya kalma korkusuyla yaşıyordum. Annemin yatak odasına her girişimde içimde uyanan o iğrenç suçluluk duygusunu anımsıyorum. Ayrıca bir de, Paskalya tatilindeki bir öğle sonrasını anımsıyorum; belki asılsız, belki sadece bir hayaldir.

Sukemerlerinin arkasındaki Spianata tepesinde, sınıfın yarısıyla futbol oynamaya gittim. Kış ayazının kasıp kavurduğu kuru otların üstünde inatla koşmaktan, üstümüzdeki kalın kıyafetleri çıkarıp atmaktan duyduğumuz mutlulukla saat ikiye doğru oynamaya başladık. Güneşin güzel yüzü askeriyenin depolarına, kasvetli barakalarına varıncaya kadar neşelendiriyor, hapsolduğu yalnızlığında genellikle hüzün saçan Papa Clemente'nin yosun tutmuş mermer heykeli kıvılcımlar saçıyor, Ripagrande Sokağı'yla Piangipane Sokağı'nın başındaki evlerin uzaktan görünen maviliği altına bulanıyor. Saat üçe doğru ve her zaman olduğu gibi yine yürüyerek Luciano da çıkageldi. Tıpkı Cattolica gibi o da maç yapmak için can atmıyor, hem sonra çok çelimsiz ve çok güçsüz, zaten onu hiç kimse takımda istemez. Bu yüzden ortamı ısıtmak için ayaklarıyla tempo tutarak çayırın kıyısında seyirci konumunda kaldı. Biz maç yaparken arada bir kulağımıza yorumları çalınıyor, ya alkışlıyor, ya ıslık çalıyor, ya da sövüp sayıyor. Arada bir onu gülerken görür gibi oluyorum, bahse girerim, küçük ölgün suratının o alaylı sırıtışından haberi bile yoktur. Ve neden beklediğini biliyorum. Benim için. Maçtan sonra bisikletimin demir çubuğuna kurulacak, Garibaldi Sokağı'ndaki randevuevlerinin çivili küçük kapılarından giren çıkan insanları rahatça gözetleyebileceğimiz Garibaldi'yle Colomba Sokağı'nın köşesine kadar onu götürmemi isteyecekti.

Hava kararıyor. Tam maçı bitirmek üzere olduğumuz sırada, düşüyorum ve dizimi incitiyorum. Önemli bir şey değil, bunu gayet iyi biliyorum, dahası yeniden ayağa kalkmak için oyalanıyorum, kısaca "numara yapıyorum". Yaşadığım kaza yüzünden maçın bitmiş olmasından ve etrafımda toplanan üç ya da dört arkadaşımın beni yeniden ayağa kaldırmaya çalışmalarından memnun, ağrıyan uzuvlarımı tuhaf bir şekilde, yavaş yavaş kuşatan huzur hissiyle, düştüğüm yerde sırtüstü ve gözlerim kapalı kalakalıyorum. Akşamın ürperten serinliğinde, yerde yatan bedenimin üstüne eğilen dingin sesleri dinliyorum, canım yerden kalkmayı hiç istemiyor.

Sonunda birileri "Hadi ama, öldüğü falan yok" diyor. "Numara yaptığını görmüyor musunuz? Hadi, gidip giyinelim."

Uzaklaşan adımlarından nefret ediyorum, gözkapaklarımı hafifçe aralıyorum. Kirpiklerimin arasından etrafı kolaçan ediyorum. Yanı başımda sessizce ayakta duran (aşağıdan bakınca dev gibi kocaman, herhangi bir şeymişim gibi sakin bakışlarıyla beni tepeden tırnağa süzen) Luciano'dan başka kimse kalmamıştı.

7

Okulların açılmasından birkaç gün sonra bademciklerim iltihaplandı. Bu hastalığı çok küçük yaştan beri çektim (işte bu nedenle Malvina Teyzem boğaz ağrısı çekenlerin koruyucusu Aziz Biagio'nun kilisesine beni seve seve götürürdü). Ancak o yıl yaşadığım bademcik iltihaplanmasını her zamankinden daha ağır geçiriyordum. Apse yapmıştı –babam böyle açıkladı– ve annemin zaman geçirmeden danıştığı Giacomo Amcam da aynı görüşteydi.

Apseye kesik atılsın mı? Atılmasın mı?

Teşhisler konusunda her zaman görüş birliğine varan babamla amcam tedaviler konusunda sık sık kavga ederlerdi. Yatağımın başındaki ailemin iki hekiminin bitmeyen tartışmasına (babam ameliyattan yana olduğunu, amcamsa aksini söylüyordu) son vermek amacıyla, annem akıllılık ederek konunun uzmanı Doktor Fadigati'ye telefon etti. Ben daha küçükken bademciklerimi Doktor Fadigati ameliyat etmişti. iltihabı kısmen boşaltmıştı, o zaman bunu amcamı memnun etmek için yapmıştı. Ne de olsa yapılacaklar konusunda hiç kimse ondan daha iyi karar veremezdi...

Fadigati geldi, boğazıma baktı, teşhisi koydu. Tedavi konusunda şimdilik o da amcam gibi ateşliyken bademciklerime atılacak bir "kesiğin" tehlikeli sonuçlar yaratabileceğini öne sürüyordu. Beklemek gerekirdi. Hastalığın yedinci ya da sekizinci gününe doğru, fırsatı değerlendirmenin (tam bu noktada bana tatlı tatlı gülümseyen ve gülüşüyle beni rahatlatan doktorum, bir yanağımı okşamak için elini uzattı) ve sonunda "ne var ne yoksa" çıkarıp atmanın yerinde olup olmadığını daha iyi görecektik.

Buna gerek kalmadı. Apse kendiliğinden patladı. Geriye iki azılı bademcik kalıyordu ve kalmaları halinde yeniden sıkıntı yaratabilecekleri de bir gerçekti. Ama o defada onlara dokunulmamasına karar verildi. Bu konu haziranda, tatile çıkmadan önce yeniden görüşülecekti.

Rahatlıyordum. Bunun yanı sıra, memnun da değildim, hatta okula dönmemi hızlandıran bu erken iyileşme yüzünden aklım

karmakarışıktı. Huzursuzluk içinde Luciano'yu düşünüyordum. Sadece bir kez ziyaretime gelmişti. Ateşimin henüz çok yüksek olduğu, ikinci ya da üçüncü günde karşımda bitivermişti. Yatağımın yanı başına rahatça kurulmuş, odadan çıkan annemin kısa süreli yokluğunda bile bana, tercüme etmede *İlyada*'nın kaçıncı dizesine geldiklerini, Horatius'un hangi lirik şiirini Guzzo'nun ödev verdiğini, Bayan Krauss'un o sırada yaptığı açıklama gibi, okulda olan biten dışında bir şey anlatmamıştı. Susuyordum ve dinliyordum. Bir süre geçtikten sonra kendimi güçlükle ifade ederek ona, yokluğumda ödevleri yapmak için bir başkasına gitmeyi aklından geçirip geçirmediğini sormuştum. Soruma tatlı bir tebessümle ve samimiyetle hayır diye karşılık vermişti, "beni boynuzlamak" aklının ucundan bile geçmemişti. Onu ne sanıyormuşum? Kim varmış karşımda, Yahuda* mı? Bunları düşünmeyi bırakıp bir an önce iyileşmeye baksam iyi edermişim. Ayağa kalkar kalkmaz (plan gereği yorulmamam gerekiyordu; zaten aklı başında biriymişim, göz açıp kapayıncaya kadar iyileşirmişim), ilk iş "ikili gücümüzü" yeniden oluşturacaktık. İlerleyen günlerde beni isteksizliğe sürükleyen, özellikle gelecek günlere dair bu sonuncu hayal olmuştu. Okul ve Luciano. Okul demek, kaçınılmaz bir biçimde Luciano demekti.

Luciano'yla kaldığım yerden devam etmek. Bunun gerçekte ne anlamı vardı?

İyileşme sürecimde, frenlerim boşalmışçasına yatağımdan daha tuhaf düşüncelere doğru sürükleniyordum. Luciano'nun ilk kez sınıfın kapısında belirdiği sabahtan ardı arkası kesilmeyen konuşmalarla, onun deyişiyle "avuçlama konusunu" tartışıncaya kadar geçen son ayların karanlık tünelini zihnimde adım adım yeni baştan yürüyordum. Bunun nasıl olabildiğini gayet iyi biliyordum. Her şey benim kalorifer tesisatını sormamla başlamıştı. Gerisi, birbirimize cinsel organlarımızı açıp göstermemiz de dahil, birbiri ardınca kendiliğinden gelişmişti. Manzara gözümün önünden gitmiyordu. Beni zorla soyunmaya ikna ettikten sonra Luciano böbürlenerek, yüzünde renk vermeyen ama tabii bir parça hayal kırıklığıyla, iyice

* Yahuda İskariyot, Hıristiyan inancına göre havarilerin on ikincisidir ve diğer havarilerle birlikte yediği akşam yemeğinden sonra, Hz İsa'ya ihanet ederek –otuz gümüş karşılığında–, bulunduğu yeri Yahudilere bildirmiş ve onu yakalatmıştır. Bugün, Yahuda ismi İtalyancada hain sözcüğüyle eşanlamlıdır. (ç. n.)

bakmak için eğilmişti. Ondan çok daha gürbüz ve atletik yapılı, geniş omuzlu ve de sporcuyken –düşünceli bir hali vardı–, benim öbür taraftan bu denli küçük olmam mümkün müydü? O kendince düğmelerini çözmeye koyulduğunda (onun gibi ufak tefek birinin pantolonunun içinde bu denli orantısız, şişkin, beyaz ama özellikle de kocaman bir *şey* gizlediğini hayatta tahmin edemezdim), bense bastırılması imkânsız, tiksindirici bir duygunun mideme saplandığını hissetmiştim. O andan itibaren o edepsizce, korkunç derecede büyük cinsel organı ve yaşadığım iğrenme duygusu aklımdan çıkmaz olmuştu. Tiksindirici, iğrenç. Luciano'yla kaldığım yerden devam edecek olsaydım, yardım etmek uğruna onunla geçireceğim her saniyeden iğrenirdim. Hatta Latince ve Yunancadan da!

Peki, ondan elimi eteğimi çekmiş olsaydım? Birkaç bahane uydurup onu üstümden silkelemiş olsaydım?

Evdeki durumu idare etmek belki tereyağından kıl çeker gibi kolayca mümkün olabilirdi. İpleri koparma girişimini Luciano'ya yükleyerek ya da sudan sebeplerle kavga çıkararak birtakım hikâyeler uydurmak yeterli olabilirdi, anneme gelince, onun için varsa yoksa tek mesele çalışma odamda ödevlerimi yapmaya devam etmemdir. Okulda, işte okulda bu iş o kadar kolay olmayacaktı. Diğer arkadaşlarımın önünde Luciano'yla arkadaşlığımdan her zaman bir parça utanmış olsam da (Krauss'un dersinde ne yazık ki yan yana oturuyorduk, ama Mazzanti ona bir not vermeden önce, o da bana danışmak için kendini mecbur hissettiğinde, ben sıkkınca omuz silkerek çoğunlukla ona cevap vermezdim), yine de onun her öğleden sonra bizim eve geldiğini herkes biliyordu. Bunu Cattolica da biliyordu, Giorgio Selmi de. Cattolica meseleyi ortaya dökmemek için her zaman bilmezden gelmiş, bu konuda benimle konuşma mutluluğunu bana bahşetmediği gibi, "Pulga yalakasıyla" (A şubesinin eskileri kendi aralarında Luciano'ya böyle diyorlardı) birlikte benim ikili olmama çanak tutmuştu, bu yüzden şimdi ben Luciano'yla bağımı koparmış olsaydım, onun elde edeceği zafer yenilip yutulamayacak kadar büyük, tatmin edici ve çok görkemli olurdu. Giorgio Selmi'ye gelince, son zamanlarda beden eğitimi dersinde (Luciano çocukken geçirdiği zatülcenp yüzünden beden eğitimi dersinden muaftı) yalnız olduğundan yakınarak, gelecek sene sıra arkadaşım olmayı teklif etmek için bir ikiyüzlü gibi yanıma yanaşmış olan Giorgio Selmi de diken üstündeydi.

Okula döndüm ve zaman geçirmeyen Luciano da yine bizim evin yolunu tutar oldu.

Okuldaki devamsızlığım oldukça uzun sürmüştü, kaçırdığım zamanı telafi etmem gerekiyordu, bu yüzden ilk günlerde onu hizaya getirmek benim için kolay oldu ("Çene çalmayı keselim!" diyerek otoritemi gösterdim). Ne var ki kısa sürede o eski konuların içine yeniden düşeceğimizi iyi biliyordum, ah bilmez olsaydım! Bundan emin olmamı sağlayan şey, Luciano'nun gözlerinin derinliklerinde yuvalandığını fark ettiğim o belli belirsiz alaycı ifadeydi ve dahası, beni pohpohlamalarının oldukça azalması, önceleri asla kabul etmediği yanlışlarım karşısındaki suskunluğu, ben zorlanmışım havasında aslında hiç de öyle zor olmayan bir cümle dizisinin üzerinde var gücümle çalışırken onun varla yok arası bir sesle şarkılar mırıldanması gibi tavrındaki birtakım anlaşılmaz yeniliklerdi.

"Bu kadar çok önemliyse, yap, yap sen, çekinme" der gibiydi. "Hem cidden, bunu bu kadar önemsiyor musun? Artık senin *de* ilgini çeken şeyin ne olduğunu tahmin etmediğimi sanma sakın."

Bununla birlikte bir akşamüstü yepyeni bir şey oldu.

Saat altı civarında bizim evde buluşmak için Luciano'yla sözleştikten sonra, Praìsolo Sokağı'nın arkasındaki spor salonuna derse gitmiştim. Dersin sonunda salondan çıkarken, arkadaşlarımızdan biri ortaya bir top atınca, önümüzdeki geniş avluda o anda bir futbol maçı kendiliğinden başlayıverdi. Bu bir maçtan çok başı sonu olmayan bir curcunaydı. Ama ne fark ederdi! Bir süre önce, derste beni bir banka oturmakla sınırlayan, terlemek konusundaki kesin yasaklar şimdi de beni acıdan kıvrandıran, içimi yakan bir kıskançlığın pençesine düşürüyordu. Praìsolo Sokağı'ndan ayırdığı avluyu çepeçevre saran yüksek duvara sırtımı yaslamış, ötekilerin koşuşturmasını, zıplamasını, bağırmasını ve terlemesini izlemeye devam ediyor, kendimi ise her şekilde ve her anlamda Luciano Pulga gibi biriyle ikili olmaya layık, her şeyden çok dışlanmış, âciz, ezik biri gibi hissediyordum.

Bu arada yalnız değildim.

Her zaman yaptığı gibi doğruca evinin yolunu tutmak yerine, Cattolica da izlemeye kalmıştı. O da sırtını duvara yaslamış, bir sigara yakmıştı ama tek kelime etmiyordu. Birdenbire yanıma yaklaştı ve tuhaf bir şekilde bir kolunu omzuma attı.

Sevecenlikle, "Oynamamak gücüne gidiyor, belli!" dedi.

Doğruyu söyledim: Deli gibi oynamak istediğimi, ama ne yazık ki bunu yapamayacağımı. Geçtiğimiz günlerde hastalanmıştım, babam doktor olduğundan –bunu üstünkörü ekledim– hiçbir şekilde terlememi istemiyordu.

Cattolica büyük bir dikkat ve sabırla beni sonuna kadar dinledi. Benden oldukça uzundu, başını biraz öne eğmiş dinliyordu beni: Bu onun, bir şeyler ya da birileri ilgisini çektiğinde her zaman yaptığı şeydi.

"Belki de düşüncesizlik ettim" dedi sonunda. "Nasıl bir hastalık geçirdin? Pulga'nın günlük haberlerini takip etmiyorum" diye ekledi alaycı tavrıyla. "Boğazının ağrıdığından söz ediyordu sanırım."

Günlük haberler mi? Oysa Luciano sadece ve hatta tuhaf bir biçimde bir kere görünmüş, ama haber almak için telefon bile etmemişti!

"Boğazımda apse oluştu" diye karşılık verdim.

Alnını kırıştırdı.

"Ağrıyor mu?"

Yüzüne dikkatle bakarken, "Eh, oldukça" diye gülümsedim. "Böyle bir sıkıntıyı düşmanımın en kötüsüne bile dilemem."

Gözlerini kırpıştırdı.

"Üzüldüm" dedi. "Bilseydim, seni ziyarete bile gelirdim."

"Bile" demesine rağmen, yüreğim yerinden oynadı. Cattolica ve benim evime gelmek! Hasta yatağımın başucundaki onun dokunaklı görüntüsü, pişman ve üzgün rakip hali zihnimden hızlıca geçiverdi. Buna inanmıyordum, güvenmiyordum.

"Korkunç bir hastalıktı" dedim, "özellikle de ilk günleri. Beni keseceklerini sanıyordum. Neyse ki apse kendiliğinden patladı... Büyük olasılıkla bademcik ameliyatı olacağım. Hemen değil, bunu tahmin edersin, ama haziranda, yaz tatiline çıkmadan önce."

Yan yana oturarak, bir on dakika daha böyle sohbete devam ettik. Bu arada Cattolica kolunu omzumdan çekmiş olsa da, hâlâ omzumdaymışçasına varlığını kendime yakın hissetmeye devam ediyordum. Ne istiyordu? –kendi kendime soruyordum–. Bir zorunluluk gibi bende iyi izlenim yaratmasını ve bana karşı onurlu davranmasını gerektiren, bunun altında yatan asıl şeyin ne olabileceği konusunda endişelerim ikiye katlanmıştı.

Bir anda, "Senin evin de bu taraflarda diye biliyorum" dedi.

"Evet, Scandiana Sokağı'nda. Schifanoia Sokağı'ndan iki adım ötede. Schifanoia'nın duvar resimlerini hiç gördün mü?"

"Yok. İki ya da üç pazar önce Santa Maria in Vado'ya kadar geldim... Biz istasyon tarafında oturuyoruz. Cittadella Sokağı'nda."

"Ya, öyle mi?"

Cattolica özel yaşamından söz ederken sergilediği o sarsılmaz güveniyle, "Sevimli bir yerdir" diye konuşmasını sürdürdü. "Yeni... modern..."

Birdenbire durdu.

"Baksana," dedi, "bugün ödevleri yapmaya neden bana gelmiyorsun?"

Döndüm, yüzüne baktım.

"Senin evine!"

"Neden olmasın?"

Beni şaşkına çevirmenin hazzıyla gülümsüyordu.

"Eve uğra, kitaplarını al ve sonra gel. Cittadella Sokağı 16. Bisikletle gelmekte ne var? Az çok on dakika sürer."

"Teşekkürler, çok teşekkürler... Pardon ama, sen ödevleri Boldini ve Grassi'yle yapmıyor musun?"

Yenildiğini anlayarak elindeki kartları gösteren bir kumarbaz edasıyla, "Doğru" dedi. "Bu ne demek şimdi?"

"Yo, hiçbir şey, öylesine... Sadece siz zaten üç kişisiniz, dördüncü belki fazlalık olur."

Sırtını dikleştirdi ve bakışlarını çevirdi.

Kesinlikle olmaz, diye karşılık verdi, ayrıca bir kişinin fazla olması bir şeyi değiştirmezmiş. Odasında büyük bir masa varmış ve isterse bütün sınıf gelsin, "kadınlar" dahil, etrafında toplanabilecek kadar büyükmüş –gururlanarak tebessüm etti–. Ayrıca –devam etti– Boldini ve Grassi'nin benim kişiliğime, orada bulunmama hiçbir şekilde itiraz etmeyeceklerine dair güvence vermesi bir yana, o üçü zaten uzun yıllardan beri birlikte ders çalışıyorlarmış, neden şimdi...

Döndü ve gözlerimin içine baktı.

"Anlamış olmalısın" diyerek sonlandırdı.

Fazlasıyla iyi anlamıştım. Bir yanda Boldini ve Grassi öte yanda ben, aramızda bir seçim yapacak olsa, elbette eski arkadaşlarını, hizmetkârlarını, müritlerini seçerdi. Ayrıca ortada tartışacak, konu edilecek bir durum da yoktu, her şey apaçık ortadaydı: Onun eviyle benimki arasında bana düşen de *onun* evini, *onun* odasını, *onun*

masasını tercih etmem gerektiğiydi. Çatısı altında benim ve ailemin yaşadığı, sunduğu onca imkâna rağmen evimizin bulunduğu Cittadella Sokağı, şehrin herhangi bir yeriydi, onun gözünde ha vardı ha yoktu. Peki, ya her gün evime gelen "Pulga yalakası"? Onu da yok sayıyor, hakkında tek kelime bile konuşmaya değmeyen Luciano da onun gözünde varla yok arası, önemsiz bir varlık, üzüntü ve utanç verici bir meseleydi.

"Anladım, sana teşekkür ederim" dedim. "Ama bak, bugün olmaz. Pulga gelecek, bizim eve, yani sen söyle ben nasıl... Telefon edebilseydim en azından..."

"Pulga'ların telefonu yok mu?"

"Henüz yok. Uzakta oturuyor, evi Darsena'nın ötesinde, Foro Boario'da, ayrıca ona telefonla ulaşmak da biraz karışık. Evlerinin yakınındaki bakkala telefon etmek gerekir. Ama etmemek daha doğru, telefonda ters konuşma olasılığı da var. Hem saat de geç oldu. Bisikleti olmadığından, çoktan yola çıkmıştır bile."

Başka bir şey söylemeden kapıya doğru ilerledik. Giriş kapısının eşiğinde kararsız kaldık. Ben sola gitmeliydim, o da sağa.

Bana elini uzatırken, soğuk bir ifadeyle, "Hoşça kal" dedi.

"Onları beklemiyor musun, Boldini'yle Grassi'yi?"

"Yok. O ikisinin bisikleti var. Ben tramvayla gidiyorum."

Elini bırakmadan, "...olmadı şöyle yapalım..." diyerek yeniden söze girdim, "ben onu da getirebilirim. Önce eve gider onunla konuşurum, sonra da birlikte geliriz."

Bu bir çözüm olabilirdi –gizleyemediğim bir telaşla onun gözlerinin içine içine bakarken aklımdan böyle geçiriyordum–. Her şeyden çok, bu muhteşem bir çözüm yolu olabilirdi. Benim için de.

"Onu getirebilir miyim?"

Cattolica yüzündeki küçümseyici ifadeyle, "O kim?" dedi ve elini geri çekti. "Pulga mı?"

"Çalışma masanın çok büyük olduğunu söylememiş miydin? Dördümüz rahat rahat oturabiliyorsak..."

Allak bullak oldu.

"Olmaz, Tanrı aşkına! Beşimiz! Üstelik de Pulga! Dalga mı geçiyorsun?"

"Neden dalga geçeyim?" diyerek sakince karşılık verdim. "Hem onun nesi var ki, Pulga'ya vebalıymış gibi davranmak *zorunda mısınız*?"

Kalbimin çok kırıldığını hissediyor, onun da bunu bilmesini istiyordum.

"Ocaktan beri her gün bizim eve geliyor, bana bulaşan bir veba hastalığı da yok!"

Aslında o haklıydı –konuşurken bile elimden daha fazlasının gelemeyeceğini düşünüyordum–. Luciano'da bulaşıcı bir tür veba yok değildi, yanında kala kala bana da bulaşmıştı.

Cattolica dudaklarını büktü.

"*De gustibus, renkler ve zevkler tartışılmaz*. Sen canının istediğini evine çağırmakta özgürsün. Tekrar söylüyorum: Bana gelmek istersen, tamam, ama o olmaz, asla. Bir bu eksikti!"

Sesim titriyor, gözümden yaş aktı akacak, "Peki... Madem öyle," diye fısıldadım, "ne yapalım. Kusura bakma, ama senin de anladığın gibi, ya ikimiz ya hiç."

8

O akşam Cattolica'yla kötü ayrıldık, daha doğrusu o kuru kuru bir "hoşça kal" diyerek arkasını dönmüş, hızlı adımlarla Giovecca Sokağı'na doğru ilerlemişti. Ertesi sabah bütün ısrarcılığı ve kararlılığıyla hiç durmadan beni ikna etmeye uğraştı. Aramızda geçen tuhaf sohbete hiç değinmeden, o güne kadar aramızda sınır çizen görmediğimiz ama varlığını her zaman hissettiğimiz duvarın yıkılması için Cattolica'nın her yolu denediğinin pekâlâ farkındaydım.

Derslerde yüzünü bir kez olsun benden yana çevirmedi. Her zaman yaptığı gibi bakışları kürsüde oturan öğretmenin gözlerinin içine odaklanmış, yelpaze gibi açtığı bir eliyle dudaklarını örterken, paravan yapan parmaklarının arasından bana fısıldarken, bir madalyon gibi sadece profilini gösteriyordu. Fazlasıyla disiplinli ve gayretliydi sınıf içindeki tutumuyla da çalışkan öğrenci imajına gölge düşürmemek için en basit önlemi bile almaktan kaçınmıyordu. Bu arada, ben de ona uymaya çalışırken, onun boynunu ve sırtını baston yutmuş gibi dimdik tutmasının aslında önümüzde oturanlardan çok, kontrolü imkânsız arka sıradakilere göz dağı vermek için olduğunu anlıyordum. Duvarın yanındaki sırasından Luciano, Cattolica'yla aramızda, önceden olduğu gibi bir soğukluğun artık kalmadığını, fısıldaşarak konuştuğumuzu, hatta durmadan konuştuğumuzu fark etmiş olsaydı, belki fısıldaşmalarımızın konusunu da tahmin edebilirdi. Benim açımdan oldukça tuhaf bir durumdu. Hiç kuşkusuz Luciano'ya karşı, onun masmavi ve sorgulayan gözlerinin ensemdeki soğukluğunu hissettiğim gibi, kendimi suçlu hissediyordum.

O sabah, üstelik de Guzzo'nun beklenmedik şekilde Cattolica'ya yönelivermesinin bende yarattığı şaşkınlık tahmin edilemezdi.

Catullus'un *Mùltas pèr gentès et mùlta per aèquora vèctus*, *Nice ülkeler nice denizler aşarak geliyorum*... dizesiyle başlayan bir ağıtını hecelemekteydi.

Aniden durdu ve boğuk bir sesle, "Cattolica devam edin" dedi.

Elini kalbine götürerek "Ben mi?" diye afalladı Cattolica.

Öfkeden şivesi Toskanalıya dönüşen Guzzo, "Tabii ki siz" diye vurguladı. "Hecelemeye siz devam edin, canım. Nasıl yaptığınızı görelim."

Cattolica sayfaları çevirmeye başladı, kitap önünde açıktı açık olmasına da, sayfası doğru değildi. Ve sonunda arka sıradan Malagù'nun eli yardımına koşmasaydı (sıranın diğer ucundaki ben ona yardım etmek için kılımı kımıldatmıyordum), bu işkence daha ne kadar sürerdi, kim bilir.

"Aferin Malagù" dedi Guzzo. "Dersi takip etmeniz ve hatta sevgili Catullus'a ilgi duymanız beni sevindiriyor... Ama siz Cattolica, söyleyin bakalım, Catullus sizin ilginizi çekmiyor mu? Ondan hoşlanmıyor musunuz?"

Rengi solan Cattolica, "Yo... öyle değil..." diye kekeledi ve yavaş yavaş ayağa kalktı.

"Değil mi?" diyerek sırıttı Guzzo.

Wagner'i anımsatan geniş alnına iki düzeltme işareti gibi oturan külrengi kalın kaşlarını havaya kaldırdı (o bir Tanrıtanımazdı, bir "pagan", sonsuz kere bununla övünmüştü: ve hatta Camurri ve aynı şekilde Cattolica gibilerini alaya almak için eline geçen hiçbir fırsatı kaçırmazdı, ne de olsa onların kilise yanlısı ailelerden geldiklerini tahmin ediyordu).

"*Passer deliciae meae puellae*, *Serçe, sevgilimin eğlencesi*" dizesini yumuşak bir tonda seslendirirken, diğer yandan sınıftakilere göz kırpıyordu. "Onu hor gören, onu bağışlamayan kur yapan o küçük eğlenceliği midir?"

Cattolica bütün samimiyetiyle karşı çıktı, "Çok çok hoşlanıyorum. Ne var ki..."

"Ne var ki, siz," diyerek sözünü kesti Guzzo, "bir süreden beri ikiyüzlülük içinde güvenimi suiistimal ederek, epeyce yoldan çıkar oldunuz. *Scantinamus, uygunsuz davranışlar içindeyiz*: hem de fazlasıyla. Sizleri, sizi ve sıra arkadaşınızı bıkıp usanmadan *sub tegmine manuum*, *elinizi siper etmiş* çene çalarken görüyorum. Neyiniz var sizin? Sınıfı (kazara) başarıyla geçmiş gibi mi hissediyorsunuz? Yoksa hissettiğiniz şey ilkbahar mı?"

Cattolica, kendisine tanıklık etmemi istercesine yüzünü bana çevirdi. Ama tek kelime etmedi. Sıraları ağır ağır teftiş etmeyi bitirdiği anda gözleri yeniden Guzzo'ya çevrildi.

Sonunda, "Kendi kendime soruyorum," dedi Guzzo, "şu anda

derse devam etmek durumunda olmasaydım, hiç şüphesiz sizin gibi gereğinden fazla kaynaşmış olan bu ikiliyi ayırmakta gecikmezdim. Her şekilde sizi uyarmış bulunmaktayım sevgili Cattolica. Sizi bir daha konuşurken yakalayacak olursam, oraya, en arka sıraya, iyi kalpli Bay Luciano Pulga'nın yanına gönderirim. Anladınız mı?"

Derken dolmakalemini kılıfından çıkardı, not defterini açarak uzun bir kınama notu düştü.

Dışarı çıkar çıkmaz herkes her zamanki gibi kendi grubuyla buluştuğundan, yolda hiçbir şekilde ayrı durmaya çalışmıyorduk ve peşimi bırakmayan Luciano da çoğunlukla Giovecca'nın yarısına kadar her zamanki gibi birlikte yürümeye başlamadan, daha Terranova Sokağı'nın köşesinde bütün gıcıklığıyla bana yapışırdı. Beden eğitimi derslerinde görüştüğümüz (en azından diğer ikisi olurdu) öğleden sonraları dışında, akşamları, genellikle uyumadan önce birbirimize telefonlaşmaya başladık.

Ne hakkında konuşurduk? Bilmiyorum, unuttum.

Öğretmenlerden, arkadaşlardan, okuduğumuz kitaplardan (zevklerimiz çok farklıydı, ben entrika ve macera romanlarından, Dumas, Ponson du Terrail, Verne ve elbette *Gençlik Ansiklopedisi* okumaktan hoşlanırdım; o ise bilimsel içerikli, daha ciddi kitapları ve biyografik romanları severdi), kısacası gündemdeki konulara nazaran, pek bir değeri olmayan şeylerden söz ederdik. Birbirimize karşı başka türlü davranmamız mümkün olabilir miydi? Sözcüklerimizin tınısı, tuzağa düşmemek için mürekkepbalığının çevresindeki suyu bulandırdığı mürekkep gibiydi. O tınılı mürekkep sığınağında birbirimizi anlamak için, temkinli dokunaçlarımızı ileri uzatarak hafiften birbirimize dokunmaya devam ediyorduk.

Buna karşılık Cattolica'nın Boldini ve Grassi hakkında söylediklerini gayet iyi anımsıyorum.

Beklentilerimin aksine, Cattolica onları dileği gibi yargılama özgürlüğüyle hava atıyordu. Ona göre Boldini hiç şüphesiz "kusursuz bir beyne" sahipti. Gerçek zekânın mutlak parçası olan o üstün yetenek, hayal gücünden yoksundu. Çok düzenliydi, bir İsviçre saati kadar dakik, aşırı titiz, fazlasıyla kapalı ve bencil biriydi. Altı yıldan beri birbirlerini tanıyorlardı, ama hiçbir zaman bir konu hakkında uzun uzadıya tartışmamış, asla doğru dürüst bir görüş bildirmemişti. Her zaman olduğu gibi homurdanmalar, dişlerinin arasından çaldığı ıslıklarla ve de sırtına pat pat vurarak karşılık

verirdi. Güçlü olduğu kesindi, hem de çok güçlüydü. Geçen ay Giarina kıyısından, sıcaklığı sıfırın altındaki Po Nehri'ni yüzerek geçmişti. Bütün bunlara rağmen vasat biriydi ve kasları sayesinde gördüğü itibarı gereğinden fazla hissederdi. Grassi'ye gelince, kafaca ve huyca "ötekine" taban tabana zıt olsa da, onun da kayda değer bir tarafı yoktu. Çok okur, bir dolu şey bilirdi bilmesine de, sonuçta değişen bir şey yoktu... Boldini okul kitapları dışında hiç kitap okumazdı, hata ediyordu, bu da anlaşıyordu. Ama Grassi kafatasını tıka basa doldurması ve derecesi günden güne artan miyopluğu pahasına fazla fazla, hatta eline geçen her şeyi okurdu. İyi bir insan mıydı? Silvio Pellico'nun* hastalıklı haline benzer, onun gibi olmaya heves ederdi. Bununla birlikte çelimsiz bir çocuk ve güvenilebilecek bir arkadaş olmasına rağmen... her ikisi de, Boldini kadar Grassi de olgunluktan, dengeden, ruhsal ve bedensel yetilerin uyumundan yoksundu.

Yaptığı bazı eleştirilerle sonunda benimle arasında daha farklı ve daha yüksek bir düzlem oluşturmak istediği açıkça görülüyordu. Ama bu beni etkilemiyordu. En yakın arkadaşları hakkında söylediklerini duymak, ona olan bütün güvenimi sarsmıştı.

Dersini vermek için yanıp tutuşuyordum. İşte bu yüzden de Luciano hakkında çoğunlukla iyi şeyler söyleyip duruyordum. O hiç de aptal değildi –böyle diyordum– ne de herkesin sandığı gibi ikiyüzlüydü. İlk bakışta kimsenin ondan hoşlanmadığını anlıyordum, üstelik ben de başlarda iç içe pek çok direnci aşmak zorunda kalmıştım. Öte yandan insan arkadaşlarını dış görünüşüne göre seçecek olsaydı, insanlık ne hale gelirdi, nerede kaldı Hıristiyanlığın sadakat anlayışı! Pulga, Ferrara'ya geldiğinde –sesim titreye titreye anlatıyordum–, hiç kimseyi tanımıyordu ve okul kitaplarına varıncaya kadar, her şeyi eksikti. Ailesi henüz bir ev bile bulamamıştı, Otel Tripoli'de göçebe gibi yaşıyorlardı. O şartlardaki birinin yardıma ve konukseverliğe gereksinim duyduğunu bile bile ona nasıl sırt çevirebilirdim? Pekâlâ, hiç de aptalın teki olmadığına göre –kendine bile bile tembel pozu veriyordu– birlikte ders çalışmak için birinin yapabileceği yardım çok göreceli bir durumdu. Ayrıca akıl gücü de arkadaşlığın asıl yapıtaşı değildir.

---

* Silvio Pellico (1788-1854) Aydınlanma döneminin önemli bir İtalyan vatansever şairi ve oyun yazarıdır. Siyasi mahkûmluk günlerini anlattığı *Benim Hapishanelerim* adlı eseriyle İtalyan milliyetçi hareketi *Risorgimento*'yu desteklemiştir. (ç. n.)

Bir akşam Cattolica bana, "Peki, sence bir arkadaşlığın asıl yapıtaşı nedir?" diye sordu.

Birbirimizi telefonla arıyorduk. Alaycı bir gülüşmenin peşinden gelen bu cümle beni şaşırttı.

"Bilmem," diye karşılık verdim, "bunu söylemek zor. İki kişi neden arkadaş olur? Tahminimce ikisi de birbirini sempatik bulduğu içindir. İyi de bana neden özellikle böyle bir soru soruyorsun, öğrenebilir miyim?"

"Hiç," dedi gizemli bir şekilde, "özel bir nedeni yok. Sadece senin bu konudaki parlak görüşlerini merak ettim. Bu durumda gerçek dostluğun yapıtaşı," diye kıs kıs gülerek söze kaldığı yerden devam etti, "karşılıklı sempatiden ibarettir. İyi dedim mi?"

"Çok iyi."

Bunun üstüne tek bir söz bile etmedi. Ama ertesi akşam, yine telefonda sözü aynı yere getirdi. Önceki gün söylediklerimizi uzun uzadıya düşündüğünü belirterek söze başladı. Doğruydu: arkadaşlık ve aşk, sözcüklerinin özü birdi. Eğer aşk temelde başkasıyla anlaşma, bir başkasıyla özdeşleşme, birlikte hissetme (*panthéin*, aynı anda aynı şeye maruz kalma) arzusuysa, bu durum arkadaşlığın da temelinde yatan şeyin sempati olduğu sonucunu doğurur. Peki, şimdi bana başka bir soru sormasına izin verir miymişim?

"Elbette."

Ahizenin diğer ucunda hafif bir kararsızlık duyar gibi oldum.

Tuhaf bir şekilde kesik kesik soluyarak, "Açık konuşalım" dedi. "Pulga'yı sahiden de sempatik buluyor musun?"

"Tabii ki de." Rahat bir nefes aldım ve gülerek yanıtladım. "Neden sempatik bulmayayım? Neticede o bir atmaca değil. Bazen biraz sıkıcı hatta biraz müdanasız olabiliyor. Fakat özünde iyi biri. Hepiniz daha ilk anda yüzüne kapıları kapattınız, çünkü sadece... Zavallı. Gerçekten o böyle bir davranışı hak etmiyordu."

Haksızlık ettiğini anlayarak ve özürler dileyerek, bana hak vereceğine inanıyordum.

Oysa, "Hiç evlerinde bulundun mu?" diye sordu.

"Hayır. Neden? Her zaman o bize gelir."

Yeniden eski kararsızlığına bürünerek, "Acaba sen..." diye söze girdi, "...onun seni sempatik bulduğuna inanıyor musun?"

Sorduğu soru, ama özellikle de kararsız ve çekingen başlayıp sonra aniden pervasızlaşan sesinin tonu beni derinden sarstı: Biri

düz ve basit, öteki ulaşılması güç ve tehlikeli iki yol arasında uzun süre kararsızlığa düşmüş, son anda ikincisini seçmiş biri gibiydi. Anlamıyordum. Nereye varmak istiyordu?

Bunun aramızda karşılıklı olduğuna beni bütünüyle inandırdığını söyledim.

"Böyle olduğuna sonuna kadar emin misin?"

"Sanırım evet. Sana söylediğim gibi, beni arayıp soran her zaman o oldu. Ona sempatik gelmeseydim, her öğleden sonra kalkıp da özellikle benim evime gelmezdi, bir başkasına giderdi, sence de öyle değil mi? Belki de..." diye ekledim alaycı bir şekilde, "... sana gelirdi"

İç çekti.

"Ne kadar safsın!"

"Saf mı?"

Bana doğrudan açıklamak istemiyordu. Onu konuşmaya ikna etmem için, daha doğrusu onun ifadesiyle, uzun zamandan beri midesine oturan taşı, ağzındaki baklayı çıkarmam için, (Pulga'nın, *benim* sevgili Pulgacığımın –diyerek bombayı patlatıverdi– orada burada arkamdan söylediklerini duymam gerekiyormuş!), ona uzun uzadıya ısrar etmem gerekti.

9

Sözünü bitirirken, "Sabırlı ol, ama sen sahiden de fazla safsın" diye tekrarlamıştı Cattolica. "Aslına bakarsan, onun sinirime dokunması da tamamen bu yüzden." Hile yapmadığını, doğruyu söylediğini anlıyordum. Üstelik, yaralanmış olmama rağmen (kalbim neredeyse duracaktı), sevinçten çığlık atmamak için kendimi zor tuttum. İşte Luciano'dan kurtulmam için bu bir fırsattı –zihnimde şimşek gibi çaktı–. Sonunda bir fırsat doğmuştu, işte!

Yine de kendime hâkim olmayı başardım.

"Hiç sanmam" dedim, açık vermeden.

"Buna hiç şaşırmadım, ama istersen sana bunu kanıtlayabilirim, ne dersin?"

Onu bir karşılık vermeden, telefonu yüzüne kapattım. Beni yeniden arayacağından emindim. Telefonun bulunduğu daracık kilerde birkaç dakika bekledim. Boşu boşuna. Kilerin kapısı aniden açıldı ve içeri dolan ışıkla annemin yüzü karşımda beliriverdi.

Endişeli gözlerle yüzüme bakarak, "Karanlıkta oturmuş ne yapıyorsun?" diye sordu.

"Telefon ediyordum."

"Kime? Cattolica'ya mı?"

"Evet."

"Ne oldu da böyle birkaç zamandır birbirinize durmadan telefon eder oldunuz?"

Anneme yanıt vermek yerine, dudaklarımı hafifçe yanağına değdirerek ona iyi geceler dedim.

Odam çok sıcaktı. İçeri girer girmez önce kapıyı kilitledim sonra da koşup pencereleri açtım. Ay ışığından yoksun, ama yıldızlarla dolu, pırıl pırıl, güzel bir geceydi. Bahçedeki ağaçlar olduğu gibi görülüyordu: hemen aşağıdaki manolya, az ötesindeki köknar, onun karşı köşesinde, girişteki üç kemerli sütunun sonundaki ıhlamur ağacı. İki çiçek tarhı arasındaki çakıl taşlarının süt beyazıyla karanlıkta kalan revakların karşısında uzanan daha aydınlık meydanın tam ortasında hiç hareket etmeyen siyah bir nokta dikkatimi

çekti. Belki bir taş parçasıydı ya da akşam yemeğinde annemin, kış uykusundan uyandığını neşe içinde müjdelediği, evin yüz yıllık emektar kaplumbağası Filomena olabilirdi bu.

Alçak sesle, "Filomena!" diye seslendim. "Hey, Filomena!"

Ama taş ya da Filomena, artık her neyse, hiç tepki vermedi.

Pencereden uzaklaştım, üstümdekileri çıkardım ve camı kapatmadan, ellerim ensemin altında sırtüstü yatağa uzandım. Çırılçıplaktım. Bahçeden yukarı ağaçların ve otların mis kokusu geliyordu. Cattolica'nın yalan söylemediğine bütün kalbimle inanmış, Luciano'yu düşünüyordum. Tabii ya! – diyordum ve kendi kendime gülüyordum, bununla beraber bir yükten kurtulmanın hafifliğini, mutluluğunu ve özgürlüğünü yüreğimde hissediyordum–. Tabii ya! Luciano'nun bir hain olduğunu uzun zamandır göremeyecek kadar kör olmuştum! Kendi kendimi kışkırtıyor, öfkelenmeye çalışıyordum. Dişlerimi sıka sıka, "Ne terbiyesiz! Ne kadar aşağılık biri!" diye söyleniyordum. Yarın okuldaki ilk işim bu Yahuda'yla yüzleşmek olacaktı. Gözlerinin içine bakarak ona: "Demek öyle ha?" diye soracaktım. "Demek hakkımda atıp tutuyormuşsun, öyle mi?" ve itiraz ya da kabul etmesini beklemeden herkesin gözü önünde ona bir tokat atacaktım. Bu sahneyi görür gibi oluyordum: Benim yüzüm kıpkırmızı, gözlerim yuvasından fırlamış, her an indirmeye hazır yumruğum havada; o, küçük sefil yaratık, aşağılık serseri ayaklarıma kapanırken, mosmor olmuş yara bere içindeki suratını korumaya çalışıyor, ötekilerse sessizce etrafımızda çember oluşturuyordu. Onu dayaktan kırıp geçiriyordum ve Luciano kendini savunamıyordu. Bir damla bile gözyaşı dökmeden, nasırlı iğrenç avuç içlerini sergilediği elleriyle sadece yüzünü korumaya çalışıyordu. Ses çıkarmadan dayak yiyordu.

Ertesi gün, tek bir rüya bile görmeden ölü gibi uyuduğum bir uykudan uyandığım anda, her şey gözüme bambaşka göründü. Uzun zamandan beri hayatımı cehenneme çeviren, bir sır gibi içimde sakladığım ve kimseye anlatamadığım o korkunç kâbusun esaretinden nihayet kurtulmam ve Luciano'yla aramdaki bağları koparmam için bana sunulan bu fırsattan yararlanmaya karar vermiştim. Ancak üstlendiğim cellatlık görevi gözüme bir anda gerçekleştirmesi zor ve saçma sapan bir şey gibi göründü. Hatta Giovecca ile Borgoleoni Sokağı'nın köşesinde durmuş beni bekleyen (kesinlikle beni bekliyordu, buna şüphem yoktu: Onu görmemle

birlikte bir anda derin bir suçluluk hissine ve korkuya kapıldım) Luciano'ya hiçbir şey olmamış gibi davranmaya özen gösterdim. Ertesi günün serin ve güneşli sabahında, havadan sudan konuşarak okula kadar birlikte yürümüştük. Arada bir göz ucuyla yüzüne bakıyordum. Gri bermuda pantolonunun içinde, bir Flamingo kadar incecik bacaklarıyla, gözüme her zamankinden daha küçük, çelimsiz ve derbeder görünüyordu. Ayrıca pek çok kötülüğü içinde barındıran, yandan bir parça çıkık alnına bakmaya cesaret edemiyordum.

Girişteki koridorun her zamanki olağan kargaşasında Cattolica'yı fark ettim. Aralarında daha ince ve uzun göründüğü Boldini ve Grassi'yle yürüyordu. Onu görmezden geldim. Ancak sınıfta dersin başlamasını beklerken, aramızdaki konuşmayı başlatan o oldu.

Yüzündeki kırgınlıkla bıkkınlık arası bir ifadeyle, "Çok asil bir davranıştı doğrusu" diyerek söze girdi. "Neden dün akşam telefonu yüzüme kapattığını öğrenebilir miyim?"

"Kusura bakma" diye fısıldadım. "Bunun nedenini ben de bilmiyorum."

"Buna inanıyor musun, inanmıyor musun?"

Bir Ortaçağ keşişinin had safhadaki bağnazlığıyla yanıp tutuşan siyah gözleri, solgun ve zayıf halime bakıyordu. Onu harekete geçiren şeyin sadece beni aşağılama isteği olduğunu açıkça görebiliyordum. Ne var ki ona ihtiyacım vardı. Ondan başkası bana yardım edemezdi.

"Bana kanıtladığında buna inanacağım" dedim.

Öğretmen sınıfa girdi, kim olduğunu şimdi çıkaramıyorum, sadece susmak zorunda kaldığımızı anımsıyorum. Ne var ki sabah saatlerinde Cattolica konuyu birçok defa yeniden açtı. İkimizin birden ellerimizi ağzımıza örterek konuşması zordu. Buna rağmen yine de konuşuyorduk.

Haklısın –diyerek söze başlamıştı– kanıt konusunda ısrar etmekte çok haklısın. Bunun için ne olursa olsun evine gitmek *zorundaymışım*.

"Senin evine!"

"Kesinlikle. Pulga'yı da çağıracağım ve böylece onun senin hakkında nasıl öttüğünü kendi kulaklarınla duyacaksın."

"İyi de, neler söylüyor ki?"

Iğrenirmişçesine yüzünü buruşturdu, "Beklersen sana anlatı-

rım," diye karşılık verdi, "sanırım bir süre daha beklemen gerekecek. Dedikodudan nefret ederim. İğrenç!"

Yüzleşme düşüncesi şimdi gözümü korkutuyordu.

"Duymak!" diye mırıldandım. "Bu ne şekilde olacak?"

"Tekrar söylüyorum, sen gel. Onu öttürmek için kusursuz bir planım var. Korkma sakın."

"Ne zaman geleceğim?"

"İstersen, bugün bile olur.

"Peki saat kaçta?"

"Hiç fark etmez, istediğin bir saatte" dedi nazikçe. "Dörtte, beşte, altıda, yedide... Ne zaman istersen. Yeter ki," gülümsedi, "bana saatini tam olarak söyle."

İşaretparmağımla önce Boldini'nin, sonra Grassi'nin sırtını gösterdim.

"Evet" diye onayladı. Onlar da olacaklar. Bu gerekiyor."

Hâlâ kararsızdım, ama sonunda razı geldim. Bir bahaneyle Pulga'yı başımdan atacağımı ve saat altıda evinde olacağımı ona söyledim.

"Dakik ol" diye tembihledi. "Aksi takdirle onunla kapıda burun buruna gelirsin."

Ve çıkışta Luciano yine yanımda bitiverdi. Artık hem sakindim hem de kararlı.

Borgoleoni Sokağı'nın başına geldiğimizde, "Ah bu arada," dedim, "bugün bize gelmesen iyi olur."

Kaşlarını kaldırdı.

"Öyle mi? Neden, peki?"

Okulun avlusunda, kısa bir süre önce Cattolica'yı ona bir şey söylerken, Pulga'yı da ona karşılık verirken, bir anlamda onu sessizce onaylarken görmüştüm. Nasıl da ikiyüzlü! –diye düşündüm–. Rol yapmakta üstüne yoktu, pis iğrenç solucan!

Bakışlarımı benimle göz göze gelmekte ısrar eden masmavi gözlerinden telaşla kaçırarak ve dudaklarının üstünde inci gibi parlayan ter damlacıklarına dikerek, soğuk bir ifadeyle, "Bir işim var" dedim.

"Bir iş!"

Aklımdan geçen ilk şeyi söyleyiverdim. Giacomo Amcama muayeneye gitmem gerekiyordu. Annemle birlikte.

"Boğazındaki ağrı yeniden mi başladı?"

"Eh, öyle ya."

Numaradan zorla yutkunur gibi yaptım.

"Sanırım, amcamın aklında bana iğne yapmak var."

Üzgün ve kasvetli, kısaca tuhaf bir ifadeyle yüzüme baktı. Yalan söylediğimi tahmin eder gibi. Her şeyi anlamış gibi.

"Anlıyorum. Peki, amcana saat kaçta gideceksin? Eğer daha geç gideceksen ben biraz daha erken gelebilirim. Üç, üç buçuk sularında."

"Olmaz. Gelmesen daha iyi. Amcamın bizi tam olarak kaçta kabul edeceğini bilmiyorum."

Sabah ona rastladığım Giovecca'nın köşesindeki aynı noktada konuşmak için durmuş ve sonra da ayrılmıştık.

Saat tam altıda Cattolica'ların zilini çalıyordum.

Kapıyı açmak için kaşımda beliriverdi ve sonra, ben kapının önündeki beton üç basamağı inerken, o bisikletimi sırtladı, küçük giriş kapısına doğru bana yolu göstererek önümde ilerledi.

Dışarıda hava hâlâ aydınlıktı. Batmakta olan güneş gözlerimin içine dolarken şehri bir baştan bir başa geçmiştim, ama Cattolica'ların penceresiz ve birkaç mumluk ampulün cılız ışığında loşluğa bürünen evlerinin girişi hayli karanlıktı, neredeyse göz gözü görmüyordu. İlk bakışta yerde ayna gibi parlayan ve kaygan koyu seramikten yer döşemesini, kapının sol tarafındaki duvar boyunca yükselen, eski moda siyah renkli büyük bir portmantoyu, dışarıdaki beton üç basamaktan farksız, döne döne üst kata çıkan inşaattan kalma, biçimsiz çıplak merdiveni ve onun karşısında, merdivenin hemen altında, hüzünlü bir güneş ışığıyla göze çarpan küçük yemek odasının aralık duran camlı kapısını fark ettim. Portmantoya yaslanmış, üst üste yığılı üç bisiklet vardı. İlki Cattolica'nındı, gri Maino. Cattolica benimkini aynı yığının yanına yanaştırdı, sonra pişmanlık duyarak yeniden sırtına yüklendi.

"Ne yapıyorsun?" diye fısıldadım.

O da aynı şekilde fısıltıyla, "Bunu yemek odasına koymak daha akıllıca olacak" diye karşılık verdi. "Bizim kurnaz seninkini hemen tanır."

Camlı kapıya doğru ilerledi ve yemek odasında gözden kayboldu.

Bisikletleri tanıdığım halde yine de, "Diğerleri de geldi mi?" diye sordum.

"Nasıl?"

"Boldini ve Grassi'nin gelip gelmediğini soruyordum."

Yeniden toparlandı.

"Elbette" dedi, bir mendille ellerini temizlemeye uğraştığından yüzüme bakmıyordu.

Aynı izbe görüntüsüyle alt kattaki küçük girişi andıran ve onun üstünde bir asmakat gibi duran hole varıncaya kadar, o önde ben arkada tek söz etmeden merdivenleri çıktık. Odanın penceresindeki pembe perdelerin arasından kararsız bir ışık geliyordu. Bir duvarın dibine yaslandığımda burada da gözüme, üstü hıncahınç giysilerle dolu bir başka siyah portmanto ilişti. Solda kapalı duran iki kapı vardı. Tahtanın çatlaklarından ve bana yakın olanın anahtar deliğinden kan kırmızısı, coşkulu, capcanlı bir ışık sızıyordu.

Kapı açıldığında, Cattolica geri geri bu ışığın içine daldı.

Bana, "Gel hadi, gelsene" diyordu.

10

Işıktan kamaşan gözlerimi (az evvel belirttiğim gibi, bu bir lambanın değil, odayı boylu boyuna kaplayan güneşin batmakta olan ışıkları yüzündendi) şaşkın bir halde bir o tarafa bir bu tarafa çevirerek içeri girdim.

Biri, batıya bakan duvarın yarısını tamamen kaplayan genişlikte, diğerleri Cavour Caddesi'ne, Sukemerlerine ve de Spianata'nın çayırlarına bakan daha küçük iki penceresiyle ortam hayli genişti, hatta buranın tam manasıyla bir salon olduğu bile söylenebilirdi. İçeri girdiğim anda, büyük dikdörtgen bir masanın çevresinde güneşi karşılarına alarak oturan Boldini ve Grassi'den başka, karşılıklı birbirine bakan ve üstünde çok sayıda ciltli kitap bulunan, açık renk iki ahşap raf, orta sehpanın etrafındaki koyu renkteki parlak deri bir kanepe ile aynı renkte birkaç deri koltuk, kusursuzca cilalanmış ve neredeyse tamamı halıların altına gizlenmiş parke yer döşemesi, kapıya yakın duran ve ayakucunda özenle katlanmış yumuşacık yünden bir battaniyenin bulunduğu yatakla, onun hemen yanında, başucuna kadar yükselen güzel bir komodinin sergilendiği bu yatak odasının, kısacası evin hiç kuşkusuz en geniş ve en güzel yeri olan bu odanın zengin görüntüsü daha ilk anda dikkatimi çekmişti; buna karşılık, Luciano'nun yere göğe sığdıramadığı benim odam bunun yanında bir fare deliğinden farksızdı. Her şey bir yana, çalışma masasıyla gururlandığı zaman, etrafında "kadınlar" dahil lise birinci sınıftaki herkesin rahatça sığabileceğini söylerken, demek ki Cattolica hiç de abartmıyormuş –diye içimden geçiriyordum–! Ve işte bir kez daha, biricik sevgili oğullarının, şımarık küçük beylere özgü bu rahatlığının arkasında, onun kariyerinde ve yaşamında en güzel yerlere gelebilmesi uğruna her türlü fedakârlığı yapmaya kararlı iki ebeveynin ona olan düşkünlüğünü tahmin ederken, (özellikle de matematik öğretmeni olan annesinin; birkaç sabah onun kolunda okula gelirken görmüştüm, uzun boylu, soluk benizli, sert bakışlı, bilindiği kadarıyla günde on ya da on iki defa gözleri yuvalarından fırlarcasına öfkelenebilen sıska bir kadındı), en başından beri sıra

arkadaşıma karşı duymuş olduğum kıskançlıkla karışık derin nefret duygusuna bir kez daha kapıldığımı hissediyordum.

Boldini ve Grassi'nin "selamına" karşılık verdim ve oturmak için masanın diğer ucuna geçtim. Başının yarısı, üstü yeşil saten kaplı büyük bir abajurun arkasında saklanan Boldini karşımda oturuyordu, solumda Grassi ve sağımda ise çoktan yerine oturmuş ve söze başlamış olan Cattolica vardı. Huzursuzdum, an meselesi sandığım Luciano'nun gelecek olmasının gerginliğinden başka, güvensizlik ve öfkeyle doluydum. Buna karşılık, Cattolica sakin görünüyordu. Misafirini, bir yabancıyı ağırlar gibi, umursamaz havada çene çalıyordu. Ne yazık ki bana içecek ya da yiyecek bir şey ikram edemiyormuş –böyle söylüyordu coşkulu, parlak siyah gözleriyle–: Evde bizden başka kimse yokmuş, annesi de akşam dokuzdan önce eve dönmeyecekmiş... Bunu da belirttikten sonra konuya girdi. İlk olarak üzgün olduğunu belirtti (kişiliğinde, "tarzında", "kestirme yollara başvurmak" gibi bir alışkanlığı hiç olmamıştı), gözümün açılması için son günlerde elinden gelenin en iyisini yapmış olduğunu bana hatırlatmaya kalkıştı. Peki ya ben? Ben onun çabalarına ne şekilde karşılık vermiştim? Onu sadece çok az bir istekle dinlemezden gelmiyordum, ama Pulga'nın değil de, asıl alçağın o olduğu kanısına kapılmıştım. Bu kadarı yeterdi. Artık her şeyi anlamıştım, Tanrı'ya şükür ki, artık onun iyi niyetine inanıyormuşum. Aynı şekilde keşke ona –Boldini'yi işaret ettim– ve de ona – parmağımla Grassi'yi göstererek– sorsaymışım. Pulga'nın birkaç kez onlarla birlikte ders çalışmak için geldiğini (bu yaklaşık bir ay önce olmuştu, benim hastalandığım iki hafta boyunca), arkamdan konuştuğu doğru muydu, değil miydi? Ödevleri çalakalem defterine aktarırken ve bana saldırmak için eline geçen her fırsattan yararlanırken işte tam burada, şimdi benim oturduğum bu yerde oturuyormuş. Ve şunu iyi anlayalım, benim birtakım haksızlıklar yapıp yapmadığımı kendisine sormalarına zemin hazırlayabilecek kadar, üstelik hiç kimse *asla* onu kışkırtmak gibi bir hayalin peşinde koşmazken, o masada bana karşı öfkesini bir başına kusuyormuş. Ve o Allah'ın belası bu soruya hemen hayır diye cevap vermişti, zaten aksi düşünülemezdi, ben hiçbir şey yapmamıştım, ama bu da her şekilde beni olduğum gibi ve onun gözündeki yerimi tarafsızca (*tarafsızca*, anlıyor muydum?) yargılamasına engel değilmiş.

Dinliyordum. Cattolica kemikli işaretparmağını öfkeyle uzatarak, Boldini ve Grassi'ye sormam için beni yüreklendirmiş, ben de söylediğini yapmıştım: Cattolica'dan çektiğim bakışlarımı önce birine, sonra da diğerine yönelttim. Cattolica'nın, "Doğru mu değil mi?" sorusunu, birincisi ciddi bir ifadeyle onaylamıştı, bu arada sabit gözlerle masanın üstünde birbirine kenetlediği ellerine bakıyordu. İkincisine gelince, o sırada, bir çöp adam resmi çizdiği defterinin üstüne eğilmiş, kendisine ne sorulduğunun farkında bile değildi. Onun bu sessizliği de aynı anlama geliyordu, yani evet, aynı görüşteydi, durum Cattolica'nın söylediği gibiydi. Birincisi de ikincisi gibi, okulda her zaman gördüğümden çok başkaydı –diye düşünüyordum–. Boldini'nin saçları sarı değil, basbayağı kızılımsıydı. Cattolica'nın ona dair söylediği fiziksel gücü, özellikle şimdi kocaman, tek bir yumruk oluşturarak birbirine kenetlediği ellerine baktığımda, bunu açıkça görebiliyordum. Ya Grassi? Grassi de farklıydı. Cattolica onu yazar Silvio Pellico'ya benzetmişti. Haklıydı. Çizmekte olduğu resme kendisini bütünüyle kaptırmış, grisi görünecek şekilde bir süre dışarıda tuttuğu dilinin ucunu ara sıra ağzının bir köşesinden dışarı çıkarıyordu. Haklıydı. Benzetmesi gerçekten isabetliydi.

Aniden pencereye yaklaşmak ve alnımı cama dayamak için ayağa kalmıştım. Birkaç saniye önce istasyonun karşısındaki şeker imalathanesinin arkasında kaybolan güneş, artık gözlerimi rahatsız etmiyordu ve Cattolica'ların eviyle şehrin surları arasında uzanan bostanlarla bahçelerin oluşturduğu geniş düzlüğün ve de göz alabildiğine uzanan ovanın görüntüsü, içimde, bir topun peşinde koşturan o çocuklarla birlikte surların tepesinde, ya da açık pencereleriyle tam o sırada ağır ağır istasyondan çıkmakta olan hızlı trenin ya da hiç değilse, Po kıyısındaki elektrik tellerinin yatay siyah çizgisine doğru rüzgârda dalgalanarak Pontelagoscuro Caddesi'nin asfaltı boyunca uzaklaşan bir teneke kutu kadar küçük o sarı lokomotifin içinde olma arzusunu uyandırmıştı. Dışarıda hava serinlemeye başlamış olmalıydı. Bugün değilse bile, yarın aynı saatte bisikletime binip doğruca Po Nehri'ni görmeye gidecektim. Baştan sona Po. Ve de tek başıma, nihayet. Luciano'nun maskesini düşürdükten sonra. Onunla ve diğerleriyle aramdaki bağları kopardıktan sonra. Sonsuza dek tek başıma.

"Ne biçim bir bela bu!" diye tekrarladı Cattolica. "Dünyada Pulga gibilerinin olduğunu düşündükçe kan beynime sıçrıyor!"

Masadakilere döndüm. Bu meselenin kapanması için sabırsızlanıyordum.

"Gelecek mi, ne dersiniz?"

"Emin ol. O serseri yeter ki bir başkasının evine sızabilsin, kürdan gibi iki bacağıyla kilometrelerce yolu aşındırmaya hazırdır. Hani bir ıslık çalsan kuyruğunu sallaya sallaya doğruca yanına koşan sokak köpekleri vardır ya, bilir misin? İşte Pulga da tastamam böyle biri, tam bir asalak. İçeri sızmak için can atıyor, anladın mı? Üstelik bir gereksinimi olduğundan da değil. Sadece bunu huy edinmiş. Görüyorsun, ben kötü biri değilim, ne de bir asalağım, ayrıca böyle karışık meselelere de katlanamam, tüylerim diken diken olur, evimden başka bir yerde rahat edemem, oysa kendi evinden çok, başkasının evinde bir araya gelmek için can atan bir dolu insan var şu dünyada."

"Ona saat kaçta gelmesini söyledin?"

Bileğindeki krom metalden gösterişli Eberhard saatine baktı ve dudaklarını büktü.

"Daha zaman var. Ona saat yediden önce gelmemesini tekrar tekrar söyledim, söz dinleyen biri olduğundan, bizim de aramızda anlaşmamız için yirmi beş dakikamız var."

"Onu öttürme" konusundaki planından söz etmiş olsa da, ben, onun bir tür mahkeme kurduğuna inanıyordum, kendisi mahkemenin başkanıydı ve yanında yer alan Boldini ve Grassi de birlikte denetçi hâkimleri, tanıkları ve güvenlik güçlerini oluşturuyorlardı; ben ve Luciano da mahkemenin huzurunda sözlere itiraz edecektik. Kısacası, zihnimde doğrudan bir karşılaştırma yapmıştım ve orada geçirdiğim son saatler boyunca midemi bir mengene gibi yavaş yavaş sıkıştıran şey, olacakların giderek dayanılmaz bir hal alan kaygı dolu beklentisiydi. Derken, malum planının benim odada bulunmamı kesinlikle öngörmediğini Cattolica'dan öğrendiğimde rahat bir nefes aldım, bu durumda "patırtı" kopmayacaktı. Luciano gelince ben yandaki odaya geçecektim –Cattolica bunu söylerken, benim fark etmediğim, Boldini'nin arkasında kalan bir kapıyı işaret etti–, "tipsizin" içinde bana dair ne var ne yoksa kusacağı her şeyi ben oradan rahat rahat duyabilirdim. Kısacası, kapıya kulağımı dayamam yeterliydi. Bu arada kapısını dikkatlice aralık bırakmak için neden şimdi bir dakikalığına bu odaya (annesiyle babasının yatak odasıydı) bir göz atmıyormu-

şum? En azından kendimi orada nasıl hissedeceğimi önceden anlamış olurdum.

Onu görmemek, Cattolica sorgularken Luciano'nun yüzüne bakmamak için kendime engel olacağım! Aniden bastıran öfke seliyle zihnim allak bullak olmuştu, pencereden uzaklaştım ve Boldini'nin sırtına sürtünerek bitişikteki odaya geçtim.

İçerisi çok karanlıktı, mahzen kadar boğucu bir karanlıktı ya da en azından bana öyle gelmişti.

Kapının yanına geçtim, gözlerimi kapının aralığına diktim ve neşeli bir sesle, "Hadi konuşun, konuşun!" dedim.

Cattolica, Boldini'ye dönerek, "Bak Gianni," diye söz başladı, "bence böyle bir durum hiçbir şekilde..."

"Ah, tabii tabii..." diyordu Boldini, "tabii ya..."

Cattolica sesini yükselterek, "Bizi duyuyor musun?" diye sordu.

"Hem de çok iyi!" diye bağırdım. "Çok iyi!"

Böylece çalışma odasına döndüm.

Yeniden yerime oturdum, ama şimdi birbirimize ne diyeceğimizi bilmiyorduk. Grassi yeniden resim çizmeye başlamıştı, Boldini dışarı bakıyordu, siyah renkte küçük paçavraları andıran ve bazen pencereye çarpacakmış hissi verecek kadar çok yakınından geçen yarasaların kanat çırpışlarına dalıp gitmiş gibiydi.

Ortalık kararmaya başlıyordu. Cattolica da suskundu. Onu yeniden saatine bakarken gördüm.

"Saat kaç?" diye sordum.

"Hâlâ on dakika var."

Mutsuzmuş gibi, başını salladı. Ya yolunda gitmeyen bir şey olursa, diye ona sordum, o da itiraz etti. Israrımı sürdürünce, bunun doğru olduğunu kabul etti, gerçekten de yolunda gitmeyen bir şey vardı.

"Belki de biz yanılıyoruzdur" dedi.

Gözlerini bana dikerek, Pulga'yı güzelce konuşturduktan sonra, saklandığım yerden çıkıp, "sağlam bir tokatla" ona haddini bildirmek istersem, bunun da benim bileceğim bir iş olduğunu ekledi. Üçünden hiçbiri beni engellemek için parmağını bile kımıldatmayacaktı. Aksine.

"Ne diyorsun! Burada mı?"

"Neden olmasın. Cezayı ertelersen, suçu yarı yarıya affetmiş olursun. Diyelim ki yarın okulda onu bir kenara çekiyorsun ve

başlıyorsun konuşmaya: 'Bak Luciano...'" –Luciano'yla ben aramızda konuşurken öyle bir ses çıkarıyormuşuz gibi buruk bir tonda, burnundan konuşmaya başlamıştı–, "biliyorsun işte, dün akşam Cattolica'nın evinde ben de vardım, bir kapının ardına saklanmıştım.' Üstelik sen böyle söyleyecek olursan, zaten yanmışsın demektir. Onun gibi sahtekâr ve düzenbaz biri, emin ol ki hiçbir şey olmadığını, kendisinin öyle bir şey demek istemediğini, senin anlamadığını, zaten böyle şeyler yapmanın doğru olmadığını savunarak, insanın arkadaşını asla böyle arkadan bıçaklamayacağına ve kendisinin aslında her şekilde duruma hemen uyandığından, eğer senin hakkında biraz kötü konuştuysa bunu sözde seni cezalandırmak için özellikle yaptığına ikna etmeye çalışacaktır... Sizi şimdiden görür gibi oluyorum" diyerek güldü. "Ve her şey bir sabun köpüğü gibi uçar gider."

Haklıydı. Ben de görebiliyordum kendimi ve de Luciano'yu ve ayrıca, kısa bir süre sonra yeniden ödev yapmak için evimize gelen Luciano'yu da. Hiçbir önemi yokmuş gibi. Hiçbir şey olmamış gibi.

Kararsızlık içinde etrafıma bakınarak, "Tamam" dedim. "Peki, bu durumda ne yapacağız?"

Cattolica ayağa fırladı.

"Sana *ringi* hazırlayayım."

Göz açıp kapayıncaya kadar, deri kanepeyle sehpayı tek başına pencerenin altına, yani iki raftan biriyle, öte yandaki koltukların karşı tarafına çekti. Son olarak salonun ortasındaki halıyı yuvarlayarak yatağın altına gizledi.

Çabalamaktan kıpkırmızı kesilen yüzüyle bize dönerek, "İşte oldu" dedi.

Boldini, masanın diğer tarafından, Luciano'nunkilerle aynı tondaki buz mavisi gözlerini bana çevirmişti. İçindeki ürkekliği bastırmak istercesine dudaklarını büzdü ve ciddi bir ifadeyle bana, "Korkuyor musun?" diye sordu.

Katıla katıla güldüm.

Pek ikna olmuşa benzemiyordu. Bana kilomu sordu. Sonra da tahminimce Luciano'nun kaç kilo olabileceğini. Ve sonra da kendi kendine, yanıtımı bile beklemeden, onu "yere sermek için" usturuplu tek bir "tokat" atmamın ona yeteceği sonucuna vardı. Ayağa kalkarak Grassi'nin arkasından geçti ve kolumdaki kasları avuçlarıyla yoklamaya koyuldu (sessizliğini koruyan Cattolica

onu izlemekle yetindi) ve bu arada da biraz sonraki müsabakanın sonucuna dair beni cesaretlendirmeye, nasıl vurmam gerektiği konusunda önerilerde bulunmaya devam ediyordu. Solla midesini "ortaladıktan" sonra, sağ yumruğumla çenesine "iki kat indirmem" gerekiyormuş. Kolaymış. Hiç mesele değilmiş.

"Sana göstereyim."

Onun peşinden odanın içindeki ringe doğru yürüdüm. Zilin çaldığını duyduğumuzda Cattolica'yla Grassi'nin şaşkına dönen bakışları önünde hamleyi üst üste denemek üzere hâlâ aynı yerde öylece karşılıklı duruyorduk.

11

Az önce, içerde kaldığım o göz açıp kapayıncaya kadar geçen zamanda, Cattolica'nın annesiyle babasının odası bana zifiri karanlık bir yer gibi gelmişti. Yanılmışım. Odaya yeniden girmem bunu anlamama yetmişti, daha ilk anda her şeyin gereğinden fazla görülebildiğini fark ettim.

Öte taraftakiler masa lambasını açmışlardı. Yolunda hiçbir engelle karşılaşmayan ışık, kapının aralığından kimseye belli etmeden sızarken, evin girişindekilerle birebir aynı renkteki, odanın kasvetli altıgen seramik yer döşemesini ayaklarımın tam dibinde kesen beyaz bir şerit gibi uzanmaktaydı. Yeraltı kilisesini andıran ve odanın her köşesine eşit şekilde yayılan cılız ışığı sağlayan, sağımdaki duvarın ortasına kurulmuş kutsal bir tasvirin altında yanan, dahası çeyrek mumluk küçücük bir ampuldü. Bu tasvirden başka –ki bu, mavi ve durgun gözleri, tam ortadan ikiye ayrılmış sarı saçları, inci gibi iki dişinin ucunu belli belirsiz göstererek araladığı mercan rengi dudakları ve göğsünün üstüne kocaman bir meyve gibi yerleşen kırmızı, büyükçe bir kalbi yumuşak bir dokunuşla işaret etmek için kaldırdığı mermer kadar pürüzsüz, kadınsı elleriyle bir İsa tasviriydi–, aynı zamanda altında, bitişik duran iki ayrı yatağın karaltısını, odanın dibindeki bir komodinle bir elbise dolabının karaltı halindeki kütlelerini de açıkça gözler önüne seriyordu.

Gergin, dikkatli ama sakindim. İsa'ya, onun aşırı kırmızı kalbine ve de başından beri durmadan deli gibi çarpan kendi kalbime bakıyordum, artık sakinleşmişti. Ayrıca, merdivenleri ağır ağır çıktıktan sonra, hâlâ antrede çene çalmakla zaman kaybeden Cattolica'yla Luciano'nun birkaç metre uzağında, orada değildim artık. Beni gizleyen oda birdenbire en gizemli, en uzak geçmişte ve gerçekte olabileceğinden bile daha karanlık, okyanus kadar geniş, derin bir boşluğun kucağında kaybolan bir nokta gibi uçsuz bucaksız bir yere dönüşüvermişti...

Luciano az öncesine kadar benim olan yeri işgal ederek, dör-

dü birlikte masanın etrafına oturduğunda, hakkımda konuşmaya başladıklarını ne zaman ve nasıl tahmin ederdim?

Bu iş için iki saatleri vardı ve beni diken üstünde tutmaktan aldığı zevkin yanı sıra Cattolica'nın, belki de özellikle bu yüzden zamanı kısmak gibi bir düşüncesi yoktu. Kedinin fareyle oynaması gibi sabırlı ve umursamaz bir havada farenin akıcı Bologna şivesiyle ağız dolusu içini dökmesine kulak veriyordu. Daha çok, önemsiz, sıradan şeyler konuşulmaktaydı ve o da Pulga'yı ilgisizce geçiştiriyordu. E yani? –demek ister gibiydi Cattolica, sessizliğini koruyarak– E yani? Kabul edildiği bu yere kabul edilmiş olmasının karşılığında paha biçilmez bir hediye gibi elinden geldiğince eğleniyor ve ilgileniyormuş gibi görünmek için, bırak küçük sahtekâr dileğince içini döksün, elinden gelenin en iyisini yapsındı. Er ya da geç (nadiren verdiği yanıtların tonlamasından, Luciano'nun sesindeki kesintisiz vızıltıyı yerli yersiz kesmesinden Cattolica'nın kendine ne denli güvendiğini anlıyordum), hep birlikte, ben de dahil olmak üzere, aramızda anlaştığımız o şeyi hiç eksiksiz yapacaktı.

Böyle uzun uzadıya, yani tam olarak yarım saat boyunca Luciano doğrudan değil, sadece dolaylı yollardan beni ilgilendiren bir şeyler söyledi.

Ödevlerle başlamıştı. Ödev yapmayı bitirdiniz mi, diye sormuştu. Cattolica, henüz, o gelmeden tam bir dakika önce bitirdiklerini söylediğinde, ah tabii ya –diye iç çekmişti–, ne mutlu onlara! Ne yazık ki kendisi sadece bir kısmını, İtalyancayla Latinceyi yapabilmişti, daha Yunancası vardı! Cattolica'nın defterini ödünç vermesine gerek yoktu, –bu durumda bir çığlık atmıştı ve ben, çenesinin kararlı bir şekilde yana kaydığını kelimenin tam manasıyla görür gibi oluyordum– yok, teşekkürler, çok teşekkürler! Bir zamanlar en azından tek başına altından kalkmaya özen göstermesi bir yana, "baş belası" Guzzo'nun ödev verdiği *İlyada*'nın doksan altı dizesini çevirmek için önünde akşam yemeğinden sonra, daha bütün bir gece ve de ertesi sabah vardı.

Ödevlerden felsefeye geçti.

Razzetti'den ayrıca sözlüye kalkacaktı –böyle söylüyordu–, yarın sabah, olur da *İlyada*'yı bitirdiğinde, *Phaidon*'a da bir göz atacaktı, bunu mutlaka yapmalıydı, hiç belli olmazdı... Ayrıca konu *Phaidon* olunca, tamam, felsefe onun dersi değildi, Razzetti'nin tarih öğretmek için yararlandığı bildiğimiz açıklamalı konu özetleriyle

her zamanki dizin şemalarına baka baka felsefe öğrettiği de apaçık ortadaydı. Platon'a ne demeliydi, o da en az zavallı Razzetti moruğu kadar başlı başına bir ahmak değil miydi? Ve de Sokrates! O her şeyi bilen, her zamanki üstün hoca tavrıyla, aslında aptalın, sersemin tekiydi Sokrates! Neyse ki sonunda (onu okumuştu) birileri ona içmesi için o meşhur baldıran otunu sunuyordu. Ne var ki, mütevazı düşüncesine göre, Platon ile Sokrates hariç tutulsa da, felsefe kendi başına kocaman bir safsatadan başka bir şey değildi.

"Ne alakası var" diyerek Cattolica itiraz etti. "Felsefe inanılması gereken bir din değil ki!"

"Bilgisizliğimi bağışla, ama nedir o zaman?"

Ağırbaşlı, sevecen, anlayışlı tavrıyla Cattolica felsefeye dair düşüncelerini sergilemeye başladı. Ara sıra Grassi de söze giriyordu, hatta Boldini bile.

Sonunda Luciano iç çekti, "Dediğiniz gibi olsun."

Ama yine de –diye ekledi–, diline doladığı "hadi ya, yapma ya" diye sürekli tekrarlayan kısıtlı beyniyle, ertesi sabah Razzetti onu sözlüye kaldırmak için hevese kapılsaydı, kim bilir nasıl kötü bir not alacaktı. O, ne yazık ki herhangi bir şeyi tek bir defa okusa kendisine yeten Cattolica değildi! Körelmiş hafızasıyla, kıt zekâlı olduğunu biliyordu...

Sözü yeniden *Phaidon*'a getirince, önceden söylemişti, kendisine kocaman bir safsata gibi geliyordu. Üstelik, içinde bir teoriden söz ediliyordu, o da her ne kadar aynı şekilde saçmalığın daniskası olsa da, bu teori onu hayli ikna etmişti.

"Söz konusu teorinin *metempsychosis*, *ruh göçü* olduğuna bahse girerim" dedi Cattolica.

"Nasıl tahmin edebildin?"

Cattolica, *Phaidon*'da kendisine inandırıcı *gelmeyen* tek bir şey varsa, o da insanlardan hayvanlara ve de aksi yönde ruhların göç teorisi olduğunu söyledi. Buna inanmak için, Katolik dinini hiçe saymak gerekirdi. Ve o, iyi bir Katolik gibi, Cennet'e, Cehennem'e ve Araf'a inanıyordu.

Luciano pişmanlık duyarak, "Her ne kadar ruh göçünde birtakım doğruluk payı olduğunu hissediyor olsam da, bunu tartışamam" diye karşılık verdi.

Dinlemeye koyuldu –şöyle devam etti–: Örneğin, Guzzo iki kollu ve iki ayaklı olarak doğmadan önce, belki de zehirli bir yılandı,

bir suyılanı ya da bir kobra, artık ne dersen ve o haliyle yaşamını sürdürmeyi tamamlar tamamlamaz, Tanrı'nın gözüne girerek geri dönecekti. Yukarıdakilerden ayrıca, kimya laboratuvarındaki deney tüpleriyle imbikleri arasına tünemiş gerçek bir baykuş gibi hava atan Bayan Krauss'sa önceden bir ördek olabilirdi, bunun için kıçına bakmak yeterliydi. Yarım Litre'ye gelince, kim bilir o da belki bir solucandı, hani kırlarda ayağının ucuyla toprağı birazcık eşeleyince güruh halinde ortaya çıkarlar ya, küçüktürler ama iri ve pespembe olanları da vardır.

Sınıf arkadaşlarımıza doğru aşağı indiğimizde, Mazzanti'nin bir fare olduğunu tahmin etmekten daha kolayı yoktur, sadece onun bir ambar faresi mi, yoksa bir mahzen ya da bir lağım faresi mi olduğuna karar vermek gerekir; Chieregatti bir yük katırı; Lattuga bir domuzdu, hatta belki de doğal olarak bir sırtlandı, sırtlanlar cesetlerle, üstelik mezarlık cesetleriyle beslendiğinden domuzdan daha beter kokarlar; Donadio bir kobay faresiydi; Camurri kör bir köstebek; Draghetti o burnuyla tek hörgüçlü deve; Selmi bir at (ama biraz uyuz); zavallı Veronesi ve Danieli eşektiler, bacaklarının arasındaki "şeyi" hiç durmadan sallanan eşeklerden, işte böyle. Şimdi bir an için ruh göçünün sanıldığı gibi bir saçmalık olmadığını varsayarak, zamanı geldiğinde Lattuga hariç herkes eski bedenlerine yeniden kavuşacaktı. Lattuga, büyük olasılıkla bir kurtçuk olarak bedenlenecekti, hani şu bağırsakta "*dèinter in la mérda a mèza gamba, tek ayağı bokun içinde*" yüzenlerden; ve Mazzanti hariç, o bir lağım faresi olsa da, yeniden bir fare olarak dirilmek yerine, onun aslında kim bilir kimin kasıklarındaki tüylerin arasında güçbela yol alan bir bit olarak doğmuş olması gerekecekti.

Cattolica, "Kızları unuttun" dedi.

"Kızlar sayılmaz. Onları görmedin mi? Nereden gelecekler ki! Hepsi ya ördekti ya da tavuk."

Keyfi yerine gelmiş, heyecanla kıkırdadığını duyuyordum.

"Ya ben?" diye ısrarla sordu Cattolica. "Sence ben nereden gelmiş olabilirim? Söylesene, hadi."

Sesini yükseltti, "Hım, sen bir kuş türünden geliyor olabilirsin: Alpler'deki bir şahin ya da bir atmaca ya da düpedüz bir kartal." "Öteki kuşlardan daha yüksekte uçan, bir kartal nasıl uç..."

"Bom. Peki, ya Boldini?"

"Bekle. O bir jaguar olsa gerek ya da bir deniz fili. Grassi, peki

sen ne idin, biliyor musun? Bir kunduzdun sen: Suların içinde baraj kuran, iki tane kocaman ön dişi olan hayvanlardan biri..."

Öyle ya da böyle –diye sürdürdü konuşmasını– o da Platon gibi, yeniden dünyaya gelirken seviyesini düşürmemeyi becerebilen erkelerin ve kadınların sayıca *çok* az olabileceği görüşündeydi. O belki de eskiden bir köpekti. Ve her zaman, tıpkı Mazzanti ve Lattuga gibi, çok daha aşağı seviyelere yuvarlanmak zorunda kalmayan köpek olarak dönecekti.

Birkaç saniyeliğine konuşmaları kesildi, sessizliğe gömüldüler.

Cattolica, "Pekâlâ, özetleyecek olursak" diyerek yeniden söze girdi. "Lattuga bağırsak kurdu, Mazzanti'yse kasık biti. Peki ya, sen ne olarak gelirdin?"

Seçme şansı olabilseydi, yeniden bedenleneceği bir parazit türü olmayı, hatta sonuna kadar geriye sararak, değil bit ya da pire, doğrudan bir mikrop olarak yeniden doğmayı tercih ettiğini söyledi. Bu her açıdan son derece yararlı bir bedenlenme olurdu! Yeme içme derdi yok, görünmez olmak da cabası... Kısacası, gerçek bir lütuf. Yükümlüğü? Bir parça alçakgönüllülükten başka bir şey değildi; birkaç gün içinde ne var ne yoksa kırıp dökmekten böbürlenen tifo, kuduz, tetanos, zatürre benzeri birtakım mikropların tavrından sakınmak şartıyla, sakin bir yer bulduklarında yirmi, otuz, kırk yıl sessiz sedasız sömürmeye duran şöyle iyi huylu başka mikropların gidişatına ayak uydurduktan sonra sorun çıkarmaz, ayrıca kimseye sıkıntı da vermezler. Frengi basili ya da bazı özel türdeki tüberküloz basilleri, işte tam akıllı "insan" işi, hem yaşamayı bilir hem de yaşatmayı! Babası da her zaman böyle söylermiş.

Yeniden kıkırdadı. Diğerleri nefeslerini tutuyordu.

İşte tam o sırada Cattolica benim adımı söyledi (sanki benim değilmiş de, bir başkasının adıymış gibi geldi bana).

"Tamam" diye ekledi. "Diyelim ki sen bir köpektin. Peki, ya o?"

"O da bir köpekti" diye hiç düşünmeden yanıtladı. "Hiç şüphesiz."

Tek farkla –diye devam etti–, onun ne olduğu belirsiz, etrafta boklu, sidikli saçma sapan ne varsa "koklaya koklaya" hiç durmadan sokak sokak dolaşan, "ufak tefek sünepe köpeklerden" biri olduğuna, benimse bunun tam aksine bütünüyle safkan olmasam da uygun iki ırkın çiftleşmesiyle dünyaya gelmiş, yerleşmek için kendine bir aile bulmakta zorlanmayan o "büyük köpeklerden"

biri olduğuma bahse girermiş. Kısacası, büyük, ama öyle çok da büyük değil, ayrıca öyle çok çok güzel, aşırı güçlü, fazlasıyla cesur da değil, sadece güzel, güçlü ve cesur bir köpek; iki kilo ağırlığında ve bir karış boyundaki "Pulga türü" bir kırmaya hiç ummadığı bir anda rastlayacak olduğunda, isteği yere onu peşinden sürüklemeyi bilen kırma köpeklerden biri. Ve ayrıca "gösterişli bir köpeğin" her zaman akıllı uslu durması gerektiği de söylenemez. Aksine!

12

Gülmeyi kestiklerinde (Cattolica dahil, hepsi katıla katıla gülmüştü), yeniden başladılar. Konuştukları tek konu artık bendim, önceki gibi sadece Cattolica ile Pulga diğerlerinin sesini bastırıyordu.

Ne diyorlardı?

Luciano'ya benden kurtulmayı nasıl başardığını soruyordu Cattolica. Luciano da, bugün öğleden sonra görüşmenin mümkün olmadığını söyleyenin ben olduğumu, böylece her şeyin tereyağından kıl çeker gibi kolayca hallolduğunu söylüyordu. Boğazım çok ağrıdığından (belki de ayaküstü uydurarak) doğruca doktor amcama muayeneye gideceğimi belirtmişim.

Cattolica, hiç istifini bozmadan, "Bu bir yalan mı?" diye sordu. "Neden böyle bir şey yapsın ki?"

"Bunu kim bilebilir. Onu anlamak hiç de kolay değildir. Saf gibi görünse de, hayli entrikacı ve de şüpheci biri! Buluttan nem kapar!"

Şanssızlık sonucu –diye devam etti–, o üçüyle aramdaki ilişkiler hiç de yolunda gitmiyormuş ve hiç kimse sonunda kaybetmeye mahkûm olan, iki ateş arasında kalmış birini ondan daha iyi tanıyamazmış. Konu açılmışken, onlara kin beslememi gerektirecek kadar aramızda *gerçekten* ne geçmişti? Bana *gerçekten* yaptıkları şey ne idi? Bir Yahudi'den beklenebilecek kötü huyların neler olduğunu kendisi pekâlâ biliyormuş. Görülmemiş bir öfke!

"Çok şaşırdım" diye karşılık verdi Cattolica. "Ben hiçbir zaman ona karşı düşmanlık beslemedim. Sadece ben değil, bu ikisi de."

"Ne düşünüyorum, biliyor musun?"

"Seni dinliyoruz."

Luciano sesini alçaltarak, "Sanırım," dedi, "sizinle arkadaş olmayı ve onun da buraya gelmek için can attığını, ama öte yandan," tam burada kıkırdadı, "elinden de bir şey gelmediğine üzülüyor."

Cattolica sabırsızca atıldı. "Bence sen yanılıyorsun. Bir kere biz çok iyi arkadaşız, öyle olmasa sen söyle, biz ne diye aylardır aynı sırada oturmaya devam edelim. Diğer meseleye gelince, senin dediğin gibi ders çalışmak için mademki buraya, benim evime

gelmeyi bu kadar önemsiyordu, neden bunu bana hiç söylemedi? Bana rahatlıkla söyleyebilirdi, sence de öyle değil mi?"

"Elbette söyleyebilirdi!" diye haykırdı Luciano. "Fakat izin verirsen, bunu kendi ağzıyla senden istemiş olsaydı, bu ona ne zevk verirdi? Görüyorsun işte, o (ben onun ne düşünüp ne yapacağını iyi bildiğimden söylüyorum), özellikle davet edilmeyi arzu ediyordu. Sen olanı biteni tek kulağınla dinlediğinden..."

Çekilen sandalye sesinden Cattolica'nın ayağa kalktığını anladım. *Ringin* çıplak ahşabında aniden ayak sesi yankılandı, sonra yeniden, halıların olduğu yerde ses kesiliverdi. Belki odanın sonundaki yatağa oturmuş, belki de doğrudan üstüne uzanmıştı.

Sonunda bulunduğu yerden, "Peki, sen neden onun hakkında durmadan olumsuz konuşuyorsun, ne yaptı sana?" diye seslendi.

Luciano da yerinden kalktı. Muhtemelen Cattolica'nın yakınında olma ihtiyacı hissetmişti, zaten yanıtlarken sesi daha uzaktan, değişik geldi.

Bunun doğru olduğunu söyledi, ayrıca bana katlanamadığını da. Beni sevimsiz bulduğundan ya da kaba davrandığımdan değilmiş bu katlanamama hali. Şayet bu beni eleştirmekse, gerekçesi basit bir karakter uyuşmazlığı ya da aniden öfkeye kapılan bir ergenin sıradan hesaplaşması da değilmiş, çok daha ciddi nedenler yüzünden eleştiriyormuş beni. Bu tür tepkilere hangi durumda olursa olsun hâkim olmakta hayli yetkinmiş. İşte asıl bu yüzden, her tür bayağılıktan uzak olduğundan, bana duyduğu şükran duygusu bile hakkımda konuşmasına, uygun ve yararlı bulduğu her şeyi taraf tutmadan söylemesine asla engel olamazmış.

Birinci madde, benim kibirli olmammış, yuvaya giden bir çocuğunki kadar tuhaf, inanılmaz derecede mızmızmışım.

Bunu daha en başında anlamıştı.

"Sen onun evine hiç gittin mi?" diye sordu.

"Hayır" dedi Cattolica. "Ben kimsenin evine gitmem. Prensip gereği."

Üstelik –diye devam etti Luciano–, dört ya da beş tane normal evin birleşimi kadar büyük, gerçek bir saraymış bizimki, ayrıca olağanüstü bir bahçeyle çevriliymiş. Bu arada, ikinci katın tamamını kendi oturumuna tahsis etmiş olan ailem, yirmiye yakın odası bulunan bir evde sadece çekirdek aile olarak yaşıyormuş, evin sadece ısınma masrafı bile başlı başına bir işmiş. Her yerimiz pa-

rayla doluymuş, zaten bu da açıkça görülüyormuş. Asaletle gelen zenginlik başka, sonradan olma, hızlıca zenginlik başka. Ki zaten bizim zenginliğimiz de kumaş tüccarı olan büyükbabamdan çok daha eskiye dayanmıyormuş, üstelik de bunu daha ilk günden, hatta soluklanmasına bile izin vermeden onu odadan odaya gezdirdiğim sırada ben anlatmışım. Çabucak davet salonlarını, ayrıca üç salonu, iki yemek odasını, yedi yatak odasını, dört banyoyu, çalışma odasını, evin sahipleriyle hizmetçilerin tuvaletlerine varıncaya kadar evin her yerini tek tek göstermiş, iğrençleşecek kadar tatmin olmuş, son derece mutlu ve mesut görünüyormuşum. Ona anlatmış olduğum gibi, dinine çok bağlı olan büyükbabam bütün kapı kirişlerinin üstüne elli kuruş genişliğinde nikelajlı metalden, içlerinde İbranice yazılı kâğıtlar bulunan birtakım, ona göre, tuhaf silindirik cisimler taktırmıştı. Bunların benden açıklamasını istemişti, ona bu zamazingoların anlamını ve ne işe yaradıklarını noktasına virgülüne kadar açıklarken, yüzümü görmeleri gerekirmiş, zevkten nasıl da al al olmuşum! Silindirlerin içinde ne yazılıydı? Önemli bir şey değil. Tanrımızın, bizim babamızın adı yazılı, o kadar. Dinimizi bile kendi özel, ailevi meselemiz haline dönüştürecek kadar ukalalığım almış yürümüş. Tanrımız, –ben tam olarak böyle söylemiştim– ölümsüz babamızdır ve tektir (bana göre Hıristiyanlık, Museviliğin daha modern biçimi olarak görülmelidir). Hadi öyle olsun. Bu arada benim "sakallı koca ihtiyardan", ruhu şad olsun, zengin kumaş tüccarı büyük babamdan da tıpkı banka hesabıyla gösteriş yapmaktan kaçınmadığım aynı muzaffer edayla söz ediyormuşum...

Sonra her gün "ekip halinde" ders çalışmaya başladık. Burada da durum farklı değilmiş, yanımdaki kişiye her şeyi ben yaparım, ben bilirim duygusu uyandıracak kadar gösteriş yapmaktan, kendimi ortaya atmaktan (benim için her şey bir yarışa dönüşüyormuş, evde de tıpkı futbol maçı yapıyormuşum gibi okulda olduğumdan farklı davranmıyormuşum) açıkçası haz duyuyormuşum. Çok doğru: "öğrencilik söz konusu olduğunda" onu, kendi ellerimle dönüştürdüğüm bir tür *Pagurus Bernhardus** gibi aylarca benim sırtımdan geçinmişti. Olacak şey değil! "Karşılığında teşekkür olarak kıçını sunması" beklenen *Pagurus Bernhardus* zavallı bir yumuşakçadır,

* Keşiş yengeci. Genelde boş deniz kabukları içerisine yerleşerek orada yaşarlar, kabuğu kullanmakla kalmayıp bazen bu kabuğa yosun ve sünger yapıştırıp tarımını yaparlar. (ç. n.)

fakat bir okul arkadaşı, ailesi orta halli, kendi de vasat bir öğrenci olsa da, üstelik onun için çalışmaya buyur edeceği birini bulmuş olmaktan herhangi bir memnuniyetsizliği olmasa da, neticede o bir okul arkadaşıdır, yani o da bir insandır! Ben onu ne bir insan ne de bir okul arkadaşı saymıştım, işte asıl gerçek bu. Duş almak için hiç düşünmeden musluğu açan birinin aynı şekilde ezbere çalıştırdığı bir çeşit övgü makinesi olarak kullanmıştım onu.

Kardeşlerimi bir keresinde şöyle böyle görmüştü. Biri hâlâ gimnazyumun ikinci sınıfına gidiyormuş, öteki, kız olan da ilkokul üçüncü sınıftaymış. Ama annemi ve babamı defalarca yakından görme şansı olmuştu. Özellikle de annemi.

"Ona hiç dikkatle baktınız mı?"

"Kime?"

"Annesine."

"Hayır."

"Tüh. Çok yazık, onun çok esaslı bir kadın olduğuna kalıbımı basarım."

Otuz üç, otuz beş yaşlarında bir kadındı – diye devam etti–, bütün Yahudi kadınları gibi bir parça onun da "kaportası dağılmış", tamam ama ağzıyla, *kahverengi* gözleriyle, bakışlarıyla, hele bir de...

Gözleri ve saçları "koyu" olsa da, ben daha çok anneme benziyormuşum. Ayrıca her zaman olduğu gibi kibirli ve övgü budalası olan ben, kaslarımın gücünü ölçmeye yarayan bir spor aleti gibi ondan yararlanırken, annem de aynı şekilde akşam yemeğine kadar biricik oğulcuğunun odasında uslu uslu oturmasını sağlamak için onu uygun bir alet gibi kullanmışı her zaman. Soylu amacına ulaşmak uğruna bu pek değerli hanımefendi kim bilir daha ne numaralar biliyordu! Kalabalık bir ailenin iki günlük yemeğini karşılayacak tepsilerle saat beşte çıkageliyormuş. Sütlü kahve, çay, çikolata, krema, pastalar, çörekler, pötifurlar, fondanlar, kısacası akşamüstleri muamelesi kusursuzmuş. Ama bu daha bir şey değilmiş. Çünkü fincanı doldururken ya da pasta tabaklarını burnunun dibine dibine uzatırken (insanı sinsice baştan çıkarıyormuş: "Hadi ama, çekinme, tatlı besleyicidir; hem kasların hem de beynin için yararlıdır!") her zamanki "fena kadın" hallerinden başka, daha sonra, tam odadan çıkarken kapının aralığından içeri, "yarı anne, yarı katil" bakışı eşliğinde tatlı bir gülücük atmayı da ihmal etmezmiş. Radyatörlerin ısıttığı sıcacık odada, onu umduğu gibi pek çalışkan, yakışıklı ve de akıllı uslu görmekten duygulana-

rak, bir metreyi bile bulmayan bir mesafeden, sık sık oğulcuğunun yanaklarına kondurduğu o öpücüklere ne demeliymiş?

Geçen kış bir akşam, fırtınanın koptuğu bir akşam daha da ileri gitmişti. Akşama yemeğine hatta yatıya kalmasına onu ikna etmek için bir anda korku salacak kadar öyle sert bir ifadeyle, tam değilse de neredeyse kadın kılığına girmiş bir şeytan gibi onu gözlerinin ta içine hapsetmiş. Bu bakışla nereye varmak istiyormuş? Neyse, bunu bırakalım. Yazları deniz kıyısında (gelecek yaz Cesenatico'ya gidecektik, bu da böyle biline!), böyle bir kadın, hafta içi işinin başında durmak için şehre dönen, hizmetçileri ve bebek bakıcılarından başka kimsenin olmadığı kiralık villalarında onu tek başına bırakan, yaşını almış kocasının arkasından türlü türlü işler çeviriyor olmalıymış! O geniş "doymak bilmeyen" ağzıyla ve yarısı saçlarının altında kalan baygın gözleriyle (tamam, göğüsleri bir parça sarkmış, ama ya "kaportası", o çoktan yola çıkmayı hak ediyormuş) eline geçse, hiçbir fırsatı kaçırmazmış.

Bana dönersek, "avuçlamanın" ne olduğunu bile bilmediğimi mi sanıyorlarmış?

Doğrusu, o her zaman bundan şüphe duymuştu. Üstelik bir keresinde beni sıkıştırdığında, hayatımda hiç otuz bir çekmediğimi itiraf etme dürüstlüğünü göstermiştim de kulaklarına inanamamıştı. On altı yaşında! Ve o kadar da bilgiç geçinir!

Onunkine bakmakla başlayalım, diye kendiliğinden söyleyivermişti.

Sünnetin dairesel kesiğiyle kalıcı olarak "başsız" olmasına rağmen, fazlasıyla normal görünen "şeyimi" onca ısrarından sonra göstermemi sağlamıştı. Kendisine "düpedüz hastalıklı" görünen asıl mesele başkaymış, yani benim tepkimmiş, pantolonumun düğmelerini çözmeye beni ikna etmek için, kısa bir süre önce kendi pantolonunu indirmeyi düşündüğü zamanki tepkimden söz ediyormuş.

Ayrıca onunkini görünce betim benzim öyle bir atmış ki, dahası, ileriki günlerde davranış biçimim de hayli değişince (birdenbire kaba saba biri olup çıkmışım, iğrenirmiş gibi ya da ne bileyim öfke ya da korku duyarmış gibi gözlerimi başka tarafa kaçırıyormuşum), aklına çok daha beteri gelmiş. Tabii ya. Potansiyel de olsa, ben kesinlikle bir "ibneymişim", sadece çitten atlamayı bekleyen bir "homoseksüelmişim", buna rağmen önümde uzanan, kaçınılmaz, güzel kariyerimden haberim bile yokmuş (işte, en fenası bu!)...

13

Parmaklarımın ucunda ağır adımlarla karanlıktan aydınlığa çıkarak, salonla yemek odasını ayıran camlı geniş kapıya yanaştım.

Ailem akşam yemeği yiyordu. Arkası dönük oturan annemin üstünde boynunu, sırtını ve kollarını açıkta bırakan incecik beyaz keten bir elbise vardı. Diğerleri: Babam, erkek kardeşim Ernesto, kız kardeşim Fanny onun etrafındaydılar.

Oradaki herkes birer yabancıymış gibi (belleğimin yarattığı tuhaf bir abluka, annemin şimdi göremediğim yüzünü hatırlamama engel oluyordu), bakışlarımla onları tek tek süzdüm. Üstünde gömlek pijaması, ayaklarında terlikleriyle oturmuş çorba kâsesini kaşıklayan o zavallı ihtiyar –diye kendi kendime soruyordum– benim babam mıydı? Ciddi ve ağırbaşlı görünen ama birazdan kahkahalarla gülecek olan şu iki çocuk benim kardeşlerim miydi? Peki ya, ışıl ışıl kahverengi saçları ve sol elini her havaya kaldırışında ya da hareket ettirdikçe yüzükleriyle göz kamaştıran, bana arkası dönük oturan şu güzel kadın benim annem miydi? Peki ya benim varlığımı, özellikle evde üstüne başına özen göstermekten, ciddiyetini korumaktan âciz, her zaman sıkkın ve de sıkıcı, şu beş para etmeyen adamla, şu basit kadının birleşmesine, fiziksel birleşmesine borçlu olmam, onların oğlu olmam mümkün müydü?

Hizmetçimiz elinde et ve garnitür bulunan servis tabaklarıyla çıkageldi ve görür görmez yüzünün aldığı şaşkınlıkla korku dolu ifadeden beni fark ettiğini anladım.

"Küçük bey!" diye hayretle seslendi.

Yapacak bir şey yoktu. Kapının kolunu indirdim, içeri girdim ve her zamanki yerime, annemin yanına oturdum.

Sofranın olağan sessizliğinde, annem gülümseyerek, "Hayatım, saat dokuz buçuk!" dedi. "Nereden geliyorsun?"

Elime, yüzüme, her yerime bakıyordu. Onun telaşlı, endişeli ve beraberinde suç ortağım olmaya hazır bakışından ruhumda kısa bir süre önce açılmış olan o tüyler ürpertici yarada ne kadar payı

olduğunu anlıyordum. Benim maruz kaldığım duruma aynı anda belki o da gizemli bir şekilde maruz kalmıştı.

Bir arkadaşımın evindeydim, diye yanıtladım.

"Cattolica'larda mıydın?"

"Evet."

"Büyük âşıklar, hı? E, bu işe Pulga ne diyor? O da var mıydı?"

Babam, küçümseyici bir tonlamayla, "İşe bak!" diyerek söze karıştı. "En azından bir telefon edebilirdin, diye düşünüyorum. Çok mu zahmetli!"

Gözlerimi boş çorba kâsesinden ayırmadan, "Evet, Pulga da vardı" diye mırıldandım.

Babam ağzını açtı, ama annem yüzüklü elinin belli belirsiz bir hareketiyle, onu susturmaya hazır davrandı.

"Biraz soğuk sebze çorbası ister misin?" diye sordu.

Sessizce onayladım.

Hiç aç değildim oysa. Midemin yemeği reddedişini hissederek, kaşığımı tam doldurmadan ağır ağır yiyordum. Kendimi yeniden Cattolica'nın annesiyle babasının yatak odasında, sırtımı duvara dayamış, gözlerimi hiç ayırmadan kırmızı kalpli İsa'ya bakarken görüyor ve hâlâ Luciano'nun duvarın arkasından gelen sesinin o tekdüze ve durmak bilmeyen vızıltısını işitiyordum. Hayır, dışarı çıkmamıştım, kendimi göstermemiştim. Luciano gülerek, "İstediği kadar kendini Latinceyle, Yunancayla, vesaireyle paralasın, onun asıl kariyeri belli, bunun dışında bir başka kariyeri olabileceğini mi sanıyorsunuz?" demişti ve o zaman yerimde sarsılarak yapıştığım duvardan kurtulmuş, odanın içinden geçerek antreye çıkmıştım. Zifiri karanlıkta merdivenlerden aşağı inmiştim, küçük yemek odasındaki bisikletimi bulunca, kendimi çabucak dışarı atmıştım; açık havada, başım önümde, var gücümle pedallara asılmıştım. Karanlık, sonu olmayan, dümdüz bir tünelde gider gibi hiç durmadan ilerledim: Cittadella Sokağı, Cavour Caddesi, Giovecca Bulvarı...

"Hayatım aç değil misin?"

Başımı salladım.

"Bir şeyler yemiştir" diye homurdandı babam.

Ayağa kalktım.

"Biraz midem bulanıyor. Sanırım, yemesem daha iyi."

Babam, "Ne yedin" diye ısrarını sürdürdü. "Dondurma mı?"

Gözlerimdeki öfke ve nefretle yüzüne bakarak, "Doğru dürüst bir şey yemedim" diye karşılık verdim.

Tavrımdan ürkerek, "Dur, sakin ol!" dedi. "Bugün ters tarafımızdan kalkmışız galiba, hı?"

"İyi geceler."

Annemi ve babamı her akşam yaptığım gibi yanaklarından öpmeden, hızlıca odama çıktım.

Odama girer girmez, üstümdekileri çıkardım, yatağıma girdim, ışığı söndürdüm ve gözlerimi kapadım. Uykum gelmiyordu. Tam ayağa kalkıp üstümü giyeceğim sırada annemin koridordan gelen ayak seslerini fark ettim.

Sesler kapının önünde kesilmişti. Kısık sesle bana seslendiğini işittim, böylece varlığıyla odamı kapladı. Ne sıkıcı! –uyuyormuş gibi yaparak, öfkeyle içimden geçiriyordum–. Yatakta yatan bedenimin hemen yanı başında ayakta duran, sessiz varlığını hissediyordum, oysa ayağa kalkmak, ağzıma geleni söylemek, onu dövmek, odamdan kovmak isterken o, karanlığın içinden alnıma dokunmak ve bir süre orada tutmak için hiç olmadığı kadar serin ve tüy kadar hafif elini bana uzatmıştı. Bu kadar yetmişti. Kısa bir süre sonra, sadece yaralarımı yeniden saran, eskiden kalma çocuksu uykuma yeniden dalabilmem için başka bir şey gerekmezdi.

Ertesi sabah, sınıfa girdiğim anda hiç eksiksiz, herkesin çoktan kendi yerinde oturduğunu gördüm. Luciano bir gülümsemeyle birlikte neşeli bir el kol hareketi yaparak bana selam vermekte gecikmemişti. Sıranın ortasında tuttukları aynı defterin üstüne kapanmış oturan Boldini ve Grassi'nin ve özellikle de ben yaklaşırken bakışlarıyla beni izlemekten bir an olsun vazgeçmeyen Cattolica'nın tavrından, önceki akşam yaşanan durumun artık hiçbir telafisi olmadığını onların da anladığına şüphe duymuyordum. Cattolica oturmamı bekledi ve selam bile vermedi, sadece yandan yandan sırıtmakla yetindi. Şaşkın mı yoksa gergin mi olduğunu anlayacak kadar tanıyor muydum onu? İyi de neden? –diye kendi kendime soruyordum–. Ortada diken üstünde oturmasını gerektirecek ne vardı ki? Mesele, benim sonuna kadar kalıp beklememiş ve bu yüzden daha kötüsünü duyamamış olmamdan yıkılan umudu muydu? Mümkündü. Eğer tek umudu buysa, öyle ya da böyle ondaki her türlü yanılsamayı bir an önce ortadan kaldıracaktım. Aramızdaki her şey bitmişti, sonsuza dek. Ve onun da bunu bir an evvel bilmesi gerekirdi.

Eliyle ağzını örttü.

"Gitmekle iyi ettin" dedi. "Kalmana değmezdi."

Onaylarcasına başımı eğdim ve karşılık vermedim.

İç çekti.

"O delinin teki. Kendini bilmeyen bir zavallı."

"Boş ver ve daha fazla canımı sıkma."

Kürsüde oturan Guzzo'ydu. Ağzımı örtmek gibi bir çabaya girmeden konuşmuştum ve beni süzen öğretmeni tam o sırada fark ettim.

"Kaldığımız yerden devam mı ediyoruz?" diyerek gözdağı verdi.

Aradığım desteği bulmuşçasına, derhal ayağa fırladım, gözlerimi dikerek yüzüne baktım.

"Bağışlayın," dedim, "sizden yerimi değiştirmenizi rica ediyorum."

"Bunu neden istiyorsunuz, canım? Okulların kapanmasına şunun şurasında on gün kaldığını unuttunuz mu yoksa?"

"Biliyorum. Ben de zaten bu yüzden değiştirmek istiyorum. Burada, onunla," derken Cattolica'yı işaret ettim, "sürekli birbirimizin dikkatini dağıtıyoruz."

Sözlerim, şaşkınlık ve itiraz dolu bir uğultunun yükselmesine yol açtı.

"Sizlerden son derece sessiz olmanızı rica edebilir miyim?" diye haykırdı Guzzo.

Ortadaki meselenin gerçek olduğuna inanmıyormuş gibi bir hali vardı. Ama ben tam karşısında, dimdik ayakta, eğilip bükülmeden ve istediğim şeyi almaya kararlı duruyordum.

Şaşkın gözlerle etrafı taradı.

"Peki, hangi sıraya geçmek isterdiniz? Sınıfta boş yer olduğunu sanmıyorum."

Başımı çevirmeden Luciano'nun sırasını işaret ederek, "Şu en arka sıraya geçmek istiyorum" dedim. "Pulga'nın bulunduğu. Ama tek başıma."

"Peki ya, *Bay* Pulga?"

"Pulga da gayet güzel buraya, benim yerime gelebilir."

Keyfi yerine gelen Guzzo, "Ah demek, çifte nakil öneriyorsunuz!" diye haykırdı. "*Do ut des!.. Madem öyle, istediğiniz olsun!* Anladınız mı, Pulga Luciano. Hadi, çabuk, yerlerinizi boşaltın. Kıymetli eşyalarınızı toplayın ve bir an önce *ulu* Cattolica'nın yanına geçin! Kendisi bundan gurur duyacaktır, tahminimce!"

Eşyalarını yüklenen Luciano, ikinci gruptaki sıralarla üçüncüsünün arasındaki koridorda benimle burun buruna gelirken (bana teğet geçtiği sırada şaşkınlık ve hayret dolu bir bakışla yüzüme baktı), buyurgan edası ve yılan gibi tıslayan ani bir "Şşşt!" sesi sınıfta doğmak üzere olan yeni bir uğultunun zamanında kesilmesini sağladı.

Geçen sonbaharın mutlak yalnızlığına geri dönmek için yapmam gereken son bir şey kalmıştı: Luciano'yla ipleri koparmak.

Günün ortasında olmamıza rağmen, bitiş zilinden sonra onu kalça kemiğine yaslayarak taşıdığı kitaplar yüzünden bir zavallı gibi Borgoleoni'nin kaldırımında tek başına, sallana sallana önümde yürürken fark ettiğimde, bir an için kararsızlığa kapıldım. Evet, o sabah sınıfta ona her fırsatta buz gibi davranmıştım, bu doğruydu. İyi de, peki şimdi, o neden beni beklememişti? Bana göre, adımlarının hızlanmasına ve birini ötekinin önüne atmaktaki kararlı çabasına yol açabilecek bir şey varsa, o da onun her şeyi anlamış, düpedüz kaçıyor olmasındandı. İyi de ne ara? Gerçi böylesi daha iyiydi.

"Hey!" diye bağırdım. "Dur!"

Birdenbire duruverdi, başını geriye çevirdi. Oldukça sakindi, ince dudaklarının köşesi, hüznünü ve iyi niyetini gizleyen belli belirsiz bir tebessümle bükülmüştü.

"Aa, sen miydin?"

Uygun adım ilerledik. Bana hiçbir şey söylemiyor, çıkışmıyordu bile ve bu durum beni daha çok şaşırtmaya devam ediyordu. Giovecca kavşağına gelince, onunla aramda birkaç metre mesafe bırakarak, önden, kararlı adımlarla yolun karşısına geçtim.

Karşı kaldırımda yanıma geldi.

"Ne yapıyorsun?" diye hayretle sordu. "Evine gitmiyor musun?"

Her gün aynı yolu gitmekten sıkıldığımı söyledim. Bugün onun evine giden yolun bir kısmını birlikte yürümek istiyordum.

Günlerden cumaydı ve semt pazarının kurulduğu gündü. Roma Caddesi ile Cattedrale Meydanı köylü kalabalığıyla hınca hınç doluydu. İzdihamda ara sıra birbirimizi gözden kaybederek ve birbirimizle tek kelime konuşmadan adım atmakta zorlanarak ilerliyorduk. Anlamamıştı –diyordum içinden–. Ses etmediğim için saat dörtte nihayet yanıma gelip oturabildi.

Porta Reno'ya dönmeden önce, meydandaki saatin tam altında durdum.

"Selam" dedim.

Yutkundu.

Bir cesedi andıran solgun yüzüyle gözlerini hiç ayırmadan yüzüme bakıyordu, dudağının üstündeki tüyler terden boncuk boncuk olmuş, âdemelması sinirli sinirli inip çıkıyordu.

"Bugün görüşüyor muyuz?" diye bir girişimde bulundu.

"Sanmıyorum."

"İşin mi var?"

"Sadece ev ödevleri falan."

"Ne... neyin var senin?"

"Benim bir şeyim yok. Ya senin?"

Mavi gözlerini ardına kadar açtı.

"Benim mi!"

Ona çoktan arkamı dönmüştüm bile.

14

Guarini'nin avlusunda karne notlarının asılacağı günün sabahında Otello Forti bana telefon etti.

Önceki akşam gelmişti –böyle anlattı–. Akşamüstü saat beş buçukta sözlü sınavlarını bitirmiş, yatakhaneye dönmüş, bavulunu hazırlamış ve saat yedide Padova'dan kalkan trene ucu ucuna yetişmişti.

Nasıl geçtiğini sordum.

"İyi, sanırım. Senin?"

Henüz bilmediğimi ve notlara bakmak için tam o sırada evden çıkmak üzere olduğumu söyledim.

"Neden bana uğramıyorsun?" diye sordu. "Birlikte gideriz, istersen."

Tavrı nazikti, hatta hafiften Venedikli aksanıyla samimi konuşuyordu. Ne var ki onu da o kadar umursamıyordum, artık.

"Sen bana uğra, buradan gidelim" dedim.

İtiraz etmeye kalkıştı. Evlerinin, bizim evle *Guarini*'nin tam ortasında bulunduğunu, benim ona uğramamın daha "*mantıklı*" olacağını anlattı. Ve işte yine pek nazik olmayan, dönüş yolundaki suratsız despot kimliğiyle her zaman olduğu gibi, aklına bir şeyi takmayagörsün, elde edinceye kadar ısrarcılığını sürdürürdü.

"Hımın, bak o zaman," diyerek uzatmadım, "yarım saat sonra *Guarini*'nin girişinde buluşalım. Sana uyar mı?"

"Tamam, tamam..."

Sınıfı geçmiştim, doğal olarak. Edebiyat derslerinin tamamından sekizle ve iki tane altıyla, onlar da fen ve fizik-matematikti. Acaba sınıf sıralamasında kaçıncı olmuştum? Birinci? İkinci? Üçüncü?

Saat on bir buçuktu. Girişin loş ışığında bizden başka kimse yoktu. Birincilik için, Cattolica ile Grassi'nin çekiştiğine karar vermesi için Otello'nun şöyle bir göz atması yetti. Tabii ya, benim sekiz olan İtalyancama karşılık, Cattolica'nın bir yedisi ve Grassi'nin de üstüne üstlük bir altısı vardı. Ne var ki Cattolica fizik-matematikten sekiz, Grassi de fenden dokuz almıştı...

"Bu durumda sen ikinci olmalısın," dedi, "Cattolica'dan bir puan farkla. Grassi de üçüncü. O da bir puanla."

Olağanüstü bir çabukluk ve yardımseverlikle cebinden kurşunkalemini çıkardı ve panonun yanındaki duvara yazmaya başladı. Luciano sınıfı geçmişti –bu arada ona bakıyordum–. Bütün notları altıydı, ama geçmişti.

Otello sesindeki zafer tınısıyla, "Haklı çıktım" diye sonunda ilan etti. "Birinci Cattolica, sen ikincisin."

Açık havaya çıktık.

"Eve telefon etmeyecek misin?" diye sordu.

Buna değmez, dedim. Bir elim bisikletin selesinde öteki gidonunda onu izliyordum. Noel'de gözüme benden ne denli uzun ve olgun göründüyse, şimdi küçük bir çocuktan farksızdı.

"Seni bisikletle eve kadar bırakmamı ister misin?" diye önerdim. "Hadi, atla kadroya."

Gerçekten de bir çocuk gibi hemen söz dinledi.

Üstlendiğim yükümlülüğe ve Mascheraio Sokağı'nın kalabalığına ve çakıl taşlarına rağmen var gücümle pedallara asılıyordum. Otello'nun ensesine bakıyordum. Kısacık kesilmiş sarı saçlarının altında çocuksu, pembe beyaz, tombul cildini görüyordum. Teninden yayılan sabunun hoş kokusunu duyuyordum ve buna karşılık Luciano'nun briyantinden parlayan zayıf ensesini, bir ihtiyarınki kadar iri, soluk renkli, zar gibi ince, şeffaf kulaklarını anımsıyordum. Luciano'yu bisikletimin önünde toplam iki ya da üç defadan fazla taşımamıştım. Otello'yu yüzlerce kez. Dahası bunun da artık çare etmediğini biliyordum. İlkokula ve gimnazyuma gittiğimiz o eski günlerdeki gibi yine birlikte olmaya kendimi zorlasam bile, temiz kokusu ve dürüstlüğünün yanında her zaman ötekini, o mide bulandırıcı ve boğucu briyantinin ağır kokusunu duyacaktım.

Gelecekte daha az görüşeceğimizi ve sonuçta arkadaşlığımızın dakikalarla sayılı olduğunu o da biliyormuşçasına bir saniye susmuyordu. Bir sürü şeyi merak ediyor, bilmek istiyordu: O sene sıramı kiminle paylaşmıştım, ders çalışmaya kimin evine gitmiştim, kiminle arkadaş olmuştum... Cattolica'dan, Luciano'dan söz ederken, fazla ayrıntıya girmeden, kısaca özet geçiyordum. Sağlam duruşlu, çocuksu bedeniyle önümde oturuyordu. Sırrımı ona açacak olsam! Dimdik yükselen, engebeli, kocaman bir dağın karşısındaymışım gibi hissediyordum. Buna benzer duygusuz ve duyarsız bir dağı

tırmanacak olmanın en küçük düşüncesi midemi bulandırmaya, kuvvetten kesilmeme yetiyordu.

"Luciano Pulga mı?" diye sordu Otello. "O da kim? Dışarıdan biri mi?"

"Evet."

"Nereden geliyor?"

Anlattım.

"Nasıl biri? Çalışkan mı?"

"İdare eder."

"Geçti mi?"

"Evet, hepsinden altıyla."

Cattolica'ya dair daha kısa ve öz cümleler kurdum. Onunla hangi sebeple sıra arkadaşı olduğumuzu anlattım. Yan yana oturduğumuz halde tam manasıyla yakın arkadaş olmadığımıza varıncaya kadar söyledim.

Bunun üstüne Otello, "Çalışkanlığına diyecek yok" dedi. "Sekizleri peş peşe dizmiş, gördün mü?"

Yolun sonuna gelmiştik. Fren yaptım ve bir ayağımı yere koyar koymaz, bisikletten inen Otello ısrarla gözlerimin içine baktı.

"Biraz içeri gelsen."

Gelemeyeceğimi, gitmem gerektiğini söyledim. Ve daha bunu söylerken pedallara asıldım, onu orada bıraktım.

Beş dakika sonra evdeydim, sokak kapısının eşiğinden içeri girdiğim anda bahçedeki manolyanın altında oturan annemi fark ettim. Dışarının sıcağından birdenbire revakların serinliğine geçmek beni hapşırttı. Başını kaldırdığını gördüm. Bahçeden geçip odama çıkacak olursam –diye hesaplıyordum–, durup konuşmam gerekecekti. Neredeyse öğlen olmuştu, bunun için daha çok zamanımız vardı. Ayrıca ne konuşacaktık ki?

Yeniden hapşırdım, burnumu sildim. Bir yanıma yasladığım bisikletimle, kemerlerin altından, gözlerimi kısarak anneme bakıyordum. Manolya ağacının altını çepeçevre saran gölgesinde kaybolan annem, uzaktaki beyaz bir lekeden başka bir şey değildi.

Bir kolunu havaya kaldırdı.

Şarkıcıyı andıran güzel sesiyle, "Hu hu!" diye seslendi.

Bisikletimi merdivenin altındaki her zamanki yerine koymak için kenara çekildim, geri döndüğümde acilen telefon etmem gerektiğini söyledim.

"Geçtin mi?"

"Evet."

"Kaçla?"

"Telefon etmem gerekiyor" diye tekrarladım.

Yukarı çıktım ve yatak odama girinceye kadar odadan odaya geçtim. Annemin dışarıdan yankılanan sesini yeniden duyduğumda, odama henüz girmiştim. Şimdi de çalışma odasının penceresinden başını uzatan aşçıyla konuşuyordu. Telefon konuşmamı bitirdiğimde –ona böyle söylüyordu–, bir dakika aşağı inmem için lütfen bana ısrar etsindi. Aşçı kadın benim telefonda olmadığımı, ona göre odamda olabileceğimi söyleyince, annem yeniden bana seslenmeye başladı. Sesli harfleri melodik bir şekilde uzata uzata, iki ya da üç kez adımı seslendi. Her seslenişinin arasında kendi kendine söylendiğini işitiyordum.

Kepenklere yanaştım.

"Buradayım" dedim.

"Bir dakikalığına aşağı inme nezaketini gösterecek misin, göstermeyecek misin, inatçı keçi? Hadi, çabuk, söz dinle."

Kızgın değildi, aksine, sabrının taştığı bile söylenemezdi. Kaniş köpeği Lulù, duman rengi iki İran kedisiyle, kaplumbağamız Filomena'dan oluşan "kutsal hayvanlarının" etrafını çepeçevre sardığı kendi tiyatrosunun, kraliyetinin merkezinden bana bakıyor ve gülümsüyordu. Bir çarşafın ya da masa örtüsünün kenarına nakış işliyordu. İğnesi kucağında kıvılcımlar saçıyordu. Bir ormanı andıran bu bahçe bütün güzelliğiyle annemin etrafında ışıl ışıl parlıyordu.

"Hepsinden sekiz almışım," dedim, "Bayan Krauss'la Bayan Fabiani hariç. Fenden altı, matematik-fizikten altı."

"Aferin canım benim! Baban kim bilir nasıl memnun olacak... Hemen yanıma gel ve bana bir öpücük ver."

Başı sevimli bir ifadeyle yana düşerken, dudakları da gülümsemelerinin en tatlı, o en davetkâr haliyle bana bakmayı sürdürüyordu. Pencerenin yanından ayrılmayı istermiş gibi durmadığımdan, "Hadi," diye mızmızlandı, "bir öpücük için annene bu kadar acı çektirmek sence hoş bir şey mi?"

Kısa bir süre önce salondan geçerken, öteki aile fotoğraflarıyla birlikte bir sehpanın üstünde duran, gümüş çerçevedeki eski bir fotoğrafa bakmak için durmuştum. 1918'de, savaşın son yazında çekilmiş benle annemin bir fotoğrafıydı. Geri planda, babamın

cepheye gitmesinden birkaç gün sonra annemle birlikte bir süreliğine taşındığımız büyükbabamın Masi Torello'daki kır evinin ışıl ışıl meyve bahçesi, önde ise beyaz elbisesinin içinde, bir kız çocuğu kadar zayıf olan annem yanımda diz çöküyordu. Beni büyük bir sevgiyle göğsüne bastırırken, benim kısacık kâkül kesilmiş saçlarımın çevrelediği küçük, tombul yüzümdeki ciddi ve öfkeli ifadeye karşılık, annem son derece mutlu, neşeli bir gülümsemeyle objektife bakıyordu. Fotoğrafı, cepheden kısa süreliğine geldiği izinlerinden birinde babam çekmişti (bu, onun başyapıtıydı –öyle söylerdi– annem de her defasında başıyla onaylardı). Oysa bu fotoğrafa, sadece birkaç dakika önce bakarken o zamanlar neredeyse üç senelik evli bir kadının, annemin, gülüşündeki gerçeğin anlamını, vaat ettiği, sunduğu şeyi anlamıştım ve de *kime*...

Ona bakıyordum, şimdi, o kadar genç, o kadar çocuksu değildi artık ve yüreğimin tiksinmeyle, kinle dolduğunu hissediyordum. Sinema filmlerinde zamanın hızlıca geriye sarıldığı anlık dönüşlerle, fırtınada hırpalanan ıssız sahillerin, alabildiğine yüksek, ulaşılmaz tepelerin, bakir ormanların, çöllerin destansı ve hüzünlü görüntüsü zihnimde canlandı... Of, buralardan çekip gitsem, kaçsam! Hiç kimseyi görmesem, en önemlisi de kimseciklerin gözüne görünmesem!

"E, ne oluyoruz?" Annem ısrarını sürdürüyordu. "Küçük beyimiz, verandanın altında acı çekerek kendisini beklememi mi yoksa zavallı hizmetkârının yukarı gelerek kendisine eşlik etmesini mi isterler?"

Yok, hayır. Ben aşağı inmeye razıydım. Konuşacaktık. Ta ki babam eve dönüp bizi görerek gelişini ve de bir an önce sofraya oturmak istediğini anlatmak için ellerini çırpmaya başlayıncaya kadar annemin beni sorguya çekmesine razı olacaktım. Bir yarım saat boyunca yalan söylemekte ne vardı? Bunu kolayca başarırdım. Salladıklarımın derinliğini ölçme çabası bile ona sonuç vermezdi.

Bir bebekmişim gibi ve sonsuza dek onun küçük bebeği olarak kalacağımın boş hayaline kapılması için bir öpücüğüme ihtiyacı varsa, istediği bu öpücüğü mutlaka alacaktı.

"Hayır, bekle" dedim. "Hemen iniyorum aşağı."

Böylece pencerenin önünden ayrıldım.

15

Gizliden gizliye, yavaştan sinsice ilerleyen ve iyileşmeyen bir ülser irin tutmaya başlamıştı...

Kısa sürede, meseleyi açıklığa kavuşturacak herhangi bir konuşma beklemiyordum, Luciano'ya gelince, onun da bu yönde açıklamalar yapmasını ummadığım gibi, böyle bir şeyin olmasını da dilemiyordum. Ne var ki beklediğim gibi olmadı. Yaklaşık bir buçuk ay sonra Luciano'ya Cesenatico'da rastladım. Bu karşılaşmanın neticesinde doğal olarak birtakım açıklamalar da beraberinde geldi.

Birkaç metrekarelik küçücük odamı bir aşağı bir yukarı adımlayarak geçirdiğim uykusuz geçen bir gecenin ertesinde (o dönemler, ergenlik sivilcelerimle başım dertteydi), bir pazar sabahı, çok erken saatte tek başıma sahile inmiştim.

Saat sekiz olmalıydı. Uçsuz bucaksız plaj hâlâ yarı yarıya boştu. Kapalı duran plaj şemsiyesinin yanındaki bir şezlonga uzandığımda, nihayet uykuya teslim olmuştum, ancak, deniz kıyısında heyecan dolu bir günün başladığını işaret eden ufak tefek bütün gürültüleri –çadırlarını ve şemsiyelerini kurmakla uğraşan yazlıkçıların koşuşturmasını, ağlarını deniz kıyısına çekmeye çalışan balıkçıların tempolu bağrışlarını–, bir bir kaydetmeme izin verdiğine göre bu, beni kendime getirmesi pek mümkün olmayan, son derece hafif bir uykuydu. Saat ona doğru Bologna'dan Sassòli kardeşler isimli bir grupla buluşacağımı ve sonra her zamanki gibi birlikte uzun uzadıya yüzeceğimizi aklımdan geçirdiğim sırada ve de işte hiç beklemediğim bir anda onu karşımda gördüm.

Gri mayosunun altındaki cinsel organının aşırı şişkinliği yüzünden daha da çelimsiz görünen ve iskeleti andıran sıska, süt beyazı, baştan sona tüysüz vücuduyla az ileride ayakta durmuş uyanmamı gözlüyordu. Arada bir de bana gülümsüyordu.

Yerimde doğrulurken, "Ne zaman geldin?" diye sordum.

Gözleri bir anda parlayan sevinç ve şükran duygusuyla aydınlandı. Demek ki onu kovmuyordum! Demek ki yeniden iyi bir insan oluyordum.

Her zaman yaptığı gibi aniden yana fırlayan çenesini yayarak, "Yarım saat olmadı" dedi.

"Ferrara'dan mı geliyorsun?"

"Evet, ya."

"Ee, saat kaçta yola çıktın?"

Gülerek, "Karanlıkta!" dedi. "Üç kırk beşte, sözüm ona, hızlı tren vardı. Yüz kilometreyi neredeyse dört saatte geldi, *çuf–çuf, çuf–çuf.*

Tren –büyük bir neşeyle ve mutlulukla anlatmaya devam etti–, yol üstündeki hiçbir istasyonu boş geçmemişti. Yola çıkalı henüz on dakika bile olmadan durmaya başlamıştı: İlkin Gaibanello'da. Sonra Montesanto'da. Ravenna'ya varmak için, tam tamına "otuz beş dakika boyunca" dinlenebileceğini düşündüğü yolcuğun üçte ikisinde sırasıyla, Portomaggiore'de, Argenta'da, San Biagio'da, Lavezzola'da, Voltana'da, Alfonsine'de, Glorie'de durmuştu. Ravenna'dan sonra...

Elimi kaldırarak, sözünü kestim.

"Bizim villayı nasıl bulabildin?"

"Kırk yılda bir kafam çalıştı" diye yanıtladı, üstüne bir de göz kırptı. "Adresi hatırlıyordum."

O baştan çıkarıcı göz kırpışıyla aramızdaki eski samimiyeti ima etmekten çok, beni rahatlatmak istiyordu, herhangi bir şeyi yüzüme vurmak niyetinde değildi. Bu arada beni paylamaktan da geri durmuyordu. Hali sevecendi, ama beni azarlıyordu.

"Karnın aç olmalı" dedim. "Sana yiyecek bir şeyler getirmemi ister misin?"

Buna hiç gerek yokmuş. Karnını doyurma faslını –lafı yeniden çevirebildiğine hayli memnun, anlattı– onu bir anda karşısında gören annem işe çarçabuk koyularak "koca bir fincan" dolusu sütlü kahveyi önüne koymuş, meseleyi halletmişti. Sütlü kahvesini, yataktan tam da o saatte kalkmış olan kardeşlerimle birlikte yemek odasında içmişti. Ayrıca erkek kardeşimle kız kardeşim saat dokuzdan önce sahile inmediğinden, beni bir an önce görmek için telaşa kapıldığından koşa koşa plaja inmişti.

"Üstünü nerede değiştirdin?"

"Senin odanda" diye bir parça huzursuz yanıtladı. "Neden? Orayı kullanabileceğimi bana annen söyledi..."

Şimdi kumun üstünde, hemen yanı başımda oturuyordu. Sabahın o saati gerçekten çok güzeldi. Suyla gökyüzü birleşmiş kar-

şımızda duru bir bütünlük oluşturuyordu. Açıklardaki tekneler sanki havada asılıydı.

Uzun bir sessizliğin ardından, "Burası ne kadar huzurlu bir yer" diye mırıldandı.

Bir anda yeniden ciddiyetini takındı ve Cesenatico'ya beni görmeye, benimle konuşmaya geldiğini ekledi. Onca samimiyet ve nezaketten sonra, son zamanlarda çok değişmişim, artık o eski ben değilmişim. Babası, Bolognalı yaşlı bir doktor arkadaşının kliniğini sonunda kendisine kiralamasını başardığından –işin aslı, bir ay içinde mecburen Ferrara'dan ayrılacak olmalarıydı– uzaklara taşınmadan önce, üstelik aramızı açmayı başarmış bütün o yanlış anlamaları ortadan kaldırmak ve bana bir kez daha teşekkür etmek için gelmeyi "borç" bilmişti. E bu durumda, ben onu ne diye azarlayacaktım? Kendini vicdanen "fazlasıyla rahat" hissediyordu. "Kendini bilmez birkaç soysuzun" onun hakkında ortaya attığı üç beş "saçma sapan söze" inanacağıma, doğrudan ona sormam gerekirmiş, her soruma cevap vermeye hazırmış.

Bir Hintli gibi yerde bağdaş kurmuş yüzüme bakmadan konuşuyordu. Onu dinliyordum. Bizi çepeçevre saran dingin havada sözcüklerinin çıkardığı vızıltıyı dinliyordum. Onun ailesiyle birlikte Ferrara'dan ayrılacaklarını ve bizim de bir daha asla görüşemeyeceğimizi söylemişti. Güzel.

"Hadi" diye ısrar etti. "İlk sorunu sor, durma."

Ona, karşılık olarak, soracak tek bir sorumun bile olmadığını söyledim.

Başını salladı.

"Olmalı" diyerek iç çekti. "Ayrıca, hissediyorum, sen benden bir şeyler saklıyorsun... bana *bütün* gerçeği anlatmıyorsun."

Bir süre suskun kaldı. Nihayet, göz ucuyla beni yeniden kontrol ettikten sonra, deniz kıyısında günlerimi nasıl geçirdiğimi, bu süre zarfında karşıma... acaba, bekâretimi bozma görevini üstlenecek güzel bir kızın çıkıp çıkmadığını sordu. Cesenatico'da bu iş için uygun ve de güzel ne çok kız olmalıydı! İstasyondan bizim eve gelirken, bir sürü kayda değer kızı daha yolda yürürken gözüne kestirmişti. Benim... bu fiziğimle... etrafıma şöyle bir bakmam yetermiş. Özellikle deniz kıyısı gibi, böyle bir yerde olunca, kadının aklına eğlenmekten başka bir şey gelmezmiş. Eline fırsat geçen... kadınlarla eğlenmeyi önemseyen biri için... gerisi, sadece uygun zamanı ve ortamı kollamakmış.

Bunu bekliyordum, er geç sözü sevdiği konulara getirecekti (bunu aklından geçirdiğini, daha ilk andan itibaren gözlerinden okumuştum). Ancak sesi hiç ummadığım kadar temkinli ve tuhaf bir şekilde gergin çıkmıştı.

Şimdiye kadar o türde evli kadınlarla tanışmadığımı, o yıl aksine Bolognalı Sassòli kardeşlerin başı çektiği, sadece erkeklerden oluşan bir gruba takıldığımı ve ayrıca bir iki kızı tavlamış olsam bile onların da yüzümü bozan bu sivilceler yüzünden beni dikkate almayacağını söyledim.

Çabucak yüzüme bir göz attı ve sonra başını salladı.

"Ne biçim bir düşünce bu!" diye neşeyle haykırdı. "Sen böyle de yakışıklısın."

Her şekilde –konuşmasına devam etti–, olur da ben... "meydanda" daha iyisini bulamazsam, isteğim zaman, ona başvurabilirmişim. Hemen açıklamaya geçti. Bundan birkaç gün önce bir sabah, Ferrara'da Colomba Sokağı'ndan geçerken Mafarka Pansiyonu'nun ilk katındaki pencereye sabahlığıyla çıkmış "esmer bir afet" manalı bir işaretle birlikte kendisine açıkça gülümsemişti. Kelimenin tam manasıyla birbirlerine karşılık vermemişlerdi. Ama bir sabah uzun pantolonunu giyip (annesi ona bu pantolonu satın almakta tereddüt ediyordu, ama hafta içi giymesine izin verirdi) kadının karşısına dikilmesi yeterliydi, hele de yanında bir arkadaşı daha olursa... o, yani esmer afet, bedavadan onların "işini görürdü".

"Ferrara'ya gelmek için bir bahane uyduramaz mısın?" diye heyecanla atıldı. "Görürsün, o kadın bizi sadece içeri almakla kalmaz... odasında bizi birlikte üstüne bile çıkarır."

Bakışlarımı üstünden çektim, yukarı çevirdim. Her sabah olduğu gibi bir askerî deniz uçağı açıklarda dolaşmaktaydı. Güneşte göz kamaştıran, Savoia-Marchetti'nin* gümüş rengi gövdesi uzakta şimşek gibi çaktı. Sahilden kaç kilometre uzaktaydı? Şöyle göz kararı, ufuk çizgisinde hareketsiz duran, şu en sondaki dört balıkçı teknesinin tam üstünde olması gerekir.

Gerindim, esnedim.

* Savoia-Marchetti S.M.79, *Kanatlı*, deniz uçağı üç motorlu olup başlangıçta sivil yük uçağı olarak tasarlanmıştır. 1937-1939 yılları arasında, dünyanın en hızlı bombardıman uçağı olarak yirmi altı kez dünya rekoru kırmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında, ilk kez bütün Akdeniz havzasında önceleri bombardıman uçağı, daha sonraları kızaklı torpido uçağı olarak 1952 yılına kadar kullanılmıştır. (ç. n.)

"Olmaz" diye karşılık verdim. "Her şeyden önce benim de uzun pantolonum yok. Ayrıca üç kişiyle olması hoşuma gitmez, böyle bir şeyi asla yapmam."

Beti benzi atmış bir halde yüzüme dik dik bakmaya devam ederken, "Üçlü olması hoşuna gitmez mi?" diye kekeledi. "Ama ben..."

Üstüne başka bir şey söylemedi. Sivri tepecikleri andıran dizlerinin ötesindeki kumlara doğru bakmaya koyulmuştu.

Ben de ses çıkarmadan duruyordum. Bir anda ayağa kalktım.

"Sandalla bir gezinti yapalım ister misin?"

Soran gözlerle başını kaldırdı.

"Memnuniyetle" der demez ayağa kalktı. "Yalnız dikkat et, ben yüzme bilmem."

"Korkacak bir şey yok. Olursa da ben seni kurtarırım."

Kürek çekiyordum. Kıyıdan yüz metre kadar ötede, üstünde beyaz eteği ve gömleğiyle Adele Plajı'nın eşiğinde duran annemin o sırada evden çıkmakta olduğunu fark ettim. Sağ eliyle Fanny'nin elinden tutuyordu. Havaya kalkan sol eliniyse güneşe karşı yüzüne siper ediyordu. Bizi şemsiyenin altında göremeyince, denize girmiş olabileceğimizi hemen tahmin etmişti, işte şimdi de nerede olduğumuzu anlamaya çalışıyordu.

Bir elimi başımın üstünde sallayarak seslendim. "Hu huu!"

O da, "Hu hu!" diye karşılık verdi. "Hu hu!"

"O kim? Annen mi?" diye sordu Luciano.

Yanıt vermedim. Barakaya doğru ilerlemekte olan annemi gözlerimle takip ederken, var gücümle küreklere asıldım. Artık iyice küçülmüştü. Birazdan, üstünde mavi Jantzen mayosuyla barakadan çıktığında, uzakta belli belirsiz bir nokta kadar görünecekti.

Sahilden yaklaşık bir kilometre uzaklaştığımızda, sandalın koltuğuna çıktım ve suya balıklama atladım. İleri geri sallanan ve yalpalayan teknede bir başına kalan Luciano daha ilk anda panikten kurtulmaya çalıştı. Sandalın kenarlarına tutunmuş, şaşkın gözlerle etrafına bakıyordu. Kısa sürede sakinleşti. Ben sandalın çevresinde kulaç atarken, suyun içindeki hareketlerimi dikkatle izlediğini ve bana hayranlık duyduğunu fark ettim.

Yeniden sandala çıktığım sırada, "Deniz motoru gibiydin" dedi. "O yüzme stilinin adı ne?"

"*Crawl*, serbest stil yüzme."

"O da nesi? Amerika'dan mı geliyor?"

"Havai'den."

"Ben de tam onu söylüyordum!" diye heyecanla haykırdı. "Geçen hafta bir yüzme yarışını izlemeye Darsena'ya gittim. Hiç kimse senin gibi, ayaklarıyla suyu köpürterek yüzmüyordu. Şu *crawl*'ı öğrenmesi zor mu?"

"O kadar değil."

Ayakları, başı ve kollarıyla yapması gerekenleri ona açıklamaya çalıştım.

En sonunda, "Sana kim öğretti bunu?" diye sordu.

"Hiç kimse" diye yanıtladım.

Bu arada yeniden kürek çekmeye koyulmuştum.

Sandalın burnunu yeniden açıklara çevirdiğimi fark edince, Luciano karamsar bir ifadeyle, "Ee e?" dedi. "Geri dönmüyor muyuz?"

"Böyle bir denizde en yakındaki balıkçı teknelerine kadar gitmeye değer."

Karadayken fark ettiğim dört *bragozzo,* Venedik balıkçı teknesinden artık iyice yaklaştığımız ikisini başımla işaret ettim. Onlara denizden ağları çekerken rastlamış olsaydık –dedim–, belki bize de *brodetto*, balık çorbası yapacak kadar şöyle bir iki tane balık hediye ederlerdi.

"Balık çorbasını boş ver, sen denizin güzelliğini görmüyor musun?"

Her şey bir yana, deniz sahiden de çok güzeldi. Bu denli sakin, çarşaf gibi bir denizi (suyun üstünde sallanmaktan çok, havada uçuyormuş, nazlı nazlı kayıyormuşuz gibiydi) daha önce gördüğümü hiç anımsamıyordum. Peki, şu karşı taraftaki kıyı? Ardında uzanan mavi tepeleriyle belli belirsiz görünen o kıyıyı hiç bilmiyordum.

Luciano da başını çevirmiş, uzaktaki aynı kıyıya bakıyordu. Sessizce, düşüncelere dalmış, beni aklından çıkarmış gibiydi.

Bense onu izliyordum. Yaprağın kımıldamadığı, sıcacık havada birdenbire buz gibi bir ürpertiyle titredim. Kendimi son derece huzursuz, aniden bir uçurumun kıyısında ve bir şekilde dışlanmış gibi hissettim; nedeni, elbette bu kıskanç ve bu hasis ve bu aşağılık...

Oysa Luciano'ya her şeyi açık açık söylemiş olsaydım? –gözlerim kürekkemiklerinin üstü güneşten neredeyse kızaran çelimsiz, gariban sırtına takılı, düşünüyordum–. Kısa süre önceki davetini kabul ederek, kararımı vermiş olsaydım ve onun hiç beklemediği bir anda kendimi ve onu gerçeğin, bütün gerçeğin önüne atmış ol-

saydım? Açıklardaki rüzgârla denizin hareketlenmeye başlamasına sadece bir saat vardı. Zamanım boldu.

Uzak, ulaşılmaz yalnızlığına hapsolmuş şu çelimsiz çıplak sırtın önünde bu düşüncelere daldığım o ilk anda, içimden bir ses bana aniden Luciano Pulga gerçeklerle yüzleşmeyi kabul edecek olsa bile benim kabul etmeyeceğimi söylemeliydi. Ayrılığın ve nefretin doğuştan yazılmış bir kader olduğunu, ardına kadar açmayı düşündüğüm aynı kapının ardında bir kez daha saklandığımı anlamak bana zor geliyordu. Yapacak bir şey yoktu, ben bunu yapamazdım. Ne şimdi ne de başka bir zaman.

Yıllar, gizliden gizliye kanayan, görünmez bir yara gibi içimizde yer eden ağrılara merhem olabilir mi? İyileşebilir miyiz? Kimi dertler vardır ki, ömür boyu kurtulamayız...

Kapının ardından işittiğimiz şey kimi zaman yaşamımızı sonsuza dek değiştirebilir. *Kapının Ardında*'nın başkahramanı, Ferrara'da yaşayan ve 1929-1930 yıllarında lise birinci sınıfa giden bir öğrencidir. Beklenmedik bir kutuplaşma onu iki okul arkadaşıyla karşı karşıya getirmiştir: Biri "her konuda mükemmel", son derece çalışkan, başarılı ve herkesin hayranlık duyduğu, gıpta ettiği Carlo Cattolica, öteki sinsice yolunu bulan, zavallı bir dalkavuk olan Luciano Pulga.

Giorgio Bassani'nin ünlü Ferrara romanları *Altın Gözlük* ve *Finzi-Contini'lerin Bahçesi*'nden sonra *Kapının Ardında* insan ruhu üzerine yine benzersiz bir roman...

Uzak, ulaşılmaz yalnızlığına hapsolmuş şu çelimsiz çıplak sırtın önünde bu düşüncelere daldığım o ilk anda, içimden bir ses bana aniden Luciano Pulga gerçeklerle yüzleşmeyi kabul edecek olsa bile benim kabul etmeyeceğimi söylemeliydi. Ayrılığın ve nefretin doğuştan yazılmış bir kader olduğunu, ardına kadar açmayı düşündüğüm aynı kapının ardında bir kez daha saklandığımı anlamak bana zor geliyordu. Yapacak bir şey yoktu, ben bunu yapamazdım. Ne şimdi ne de başka bir zaman.

Giorgio Bassani 100 yaşında

ISBN 978-975-08-3729-6
10 TL
9 789750 837296